

SVENSKA INSTITUTET FÖR
KOGNITIV PSYKOTERAPI

THE SWEDISH INSTITUTE
FOR CBT/SCHEMATHERAPY

Tryggare kan ingen vara?

Fallstudier av individuell sårbarhet hos två unga vuxna
som vuxit upp i och sedan lämnat Jehovas vittnen.

Helena Löfgren

Examensarbete
Legitimationsgrundande utbildning i kognitiv beteendeterapi
Svenska Institutet för Kognitiv Psykoterapi
Vårterminen 2013
Handledare: Marina Taloyan, med.dr.
Examinator: Claes Norring, docent, leg. psykolog
Opponent: Gülay Kulbay

Sammanfattning

Studiens syfte var att utforska utvecklingen av den individuella sårbarheten i termer av tidiga maladaptiva scheman hos två unga vuxna, som vuxit upp i och sedan lämnat Jehovas vittnen. Metoden var djupintervjuer och skattningsinstrument (YSQ-L3a). Analys har gjorts utifrån Perris och Perris (1998) modell för individuell sårbarhet. Resultatet visar att respondenterna kände en stor rädsla för att bli socialt isolerade om de skulle lämna församlingen, att ingen av dem har fått möjlighet att vara autentisk (schemat sökning av godkännande) samt att båda har scheman av obevekliga normer och bestraffning. Detta för tankarna till hedersproblematik. Studien kan ses som en början till att fylla en kunskapslucka om hur barn påverkas av en sluten auktoritär religiös kultur. Den visar på ett behov av vidare forskning och belyser stora svårigheter inom forskningsområdet, både vad gäller begrepp, en svårfångad population, och krav på stor omsorg vid urval och metodval (särskilt behovet av metoder som överraskar det omedvetna).

Nyckelord: individuell sårbarhet, tidiga maladaptiva scheman, Jehovas vittnen, sekt, barn

Förord

Ett stort tack till respondenterna Adam och Eva för att ni så öppenjärtligt delade med sig av era erfarenheter. Tack även till min till handledare Marian Tayolan för handfasta råd, samt Mia Östlin och Leena-Maria Johansson, som läst uppsatsen när den började bli klar och har gett synpunkter och uppmuntran.

Jag har ett personligt intresse av ämnet då jag själv i 20-årsåldern hamnade i en sekteristisk grupp, Unification church (mer kända som Moonrörelsen) under två år. Gruppen är sekteristisk i bemärkelsen att rekryteringsprocessen försvårade fria informerade val genom systematisk manipulation. Jag har tidigare skrivit kort om mina upplevelser i ett kapitel i boken Manipulering pågår. Under min tid i gruppen såg jag hur föräldrar under långa perioder tillbringade all sin vakna tid i gruppen, fick höra hur vissa föräldrar offrade sin tid med barnen som gottgörelse för upplevda synder, samt vittnesmål om hur "gulligt" det var att 5-åringar redan visste att om de inte lydde så skulle de få med Satan att göra.

Innehåll

Bakgrund.....	3
<i>Inledning</i>	3
<i>Ett ämne med stor oenighet mellan forskare inom olika områden.....</i>	3
<i>Barn i sekteristiska grupper</i>	4
<i>Emotionella kärnbehov och tidiga maladaptiva scheman.....</i>	7
<i>Individuell sårbarhet.....</i>	9
<i>Anknytning och religiositet</i>	11
<i>Jehovas vittnen – en sluten auktoritär religiös grupp.....</i>	11
<i>Syfte.....</i>	13
<i>Frågeställningar</i>	13
Metod.....	13
<i>Typ av undersökning</i>	13
<i>Tillvägagångssätt att söka respondenter.....</i>	14
<i>Urval</i>	14
<i>Skattningsinstrument.....</i>	14
<i>Intervjuer.....</i>	14
<i>Analys.....</i>	15
Resultat	15
<i>Deltagare</i>	15
<i>Del 1 – översikter av levnadsberättelser.....</i>	16
<i>Del 2 – Individernas tidiga maladaptiva scheman.....</i>	21
<i>Del 3 – huvudresultat: konceptualisering utifrån Perris och Perris sårbarhetsmodell</i>	22
Diskussion.....	30
<i>Respondenternas livsberättelser.....</i>	30
<i>Tidiga maladaptiva scheman.....</i>	30
<i>Individuell sårbarhet.....</i>	31
<i>Anknytning och religiositet.....</i>	32
<i>Betydelsen av uppväxt i Jehovas vittnen för den individuella sårbarheten</i>	33
<i>Jämförelse med annan klinisk erfarenhet av barn i sekteristiska grupper.....</i>	33
<i>Jämförelse med riskfaktorer i en religiös uppväxt enligt Heimlich.....</i>	34
<i>Jämförelse med riskfaktorer som tas upp i den statliga utredningen – I god tro.....</i>	34
<i>Diskussion av övrig litterär bakgrund kring sekteristiska grupper.....</i>	35
<i>Slutord och förslag på vidare forskning.....</i>	36
Referenser	37
Bilaga 1: Religiösa föreställningar inom Jehovas vittnen	
Bilaga 2: Översikter av respondenternas levnadsberättelser	
Bilaga 3: Sammanställning av YSQ-L3a – tidiga maladaptiva scheman	
Bilaga 4: Förklaring av emotionella kärnbehov och tidiga maladaptiva scheman	

Bakgrund

Inledning

Frågan om hur barn i olika kontroversiella religiösa grupper behandlas kommer då och då upp i media eller i samband med myndigheters ingripanden. I boken *Jehåvasjäveln* beskriver Henrik Pettersson (2008) sin uppväxt i Jehovas vittnen och hur svårt det var att tvingas välja mellan familjen eller att gå sin egen väg i livet. Boken *Sekten* bygger på en dokumentär berättelse om hur barnen i World Light Center hade det (Pohl, 2005). När modern sökte hjälp hos socialtjänsten trodde man först att hon själv var psykiskt sjuk, eftersom berättelsen var så fruktansvärd och bortom tjänstemännens vildaste fantasier (ibid.). Undertecknad har stått i kontakt med modern i denna historia. Incidenter som dessa, författarens egen kliniska erfarenhet och egen erfarenhet av medlemskap i en liknande grupp har väckt frågor om hur barnen påverkas av att växa upp i liknande miljöer. Författaren tillbringade två år i början av 90-talet i C.A.R.P, en så kallad studentgrupp inom Unification church, mer känd som Moonrörelsen.

Ett ämne med stor oenighet mellan forskare inom olika områden

Det råder stor oenighet, både om vilka begrepp som skall användas, och i synen på den förändringsprocess som en person genomgår vid inträde i olika kontroversiella grupper (Barker, 2003; Frisk, 1998; Kropveld, 2003; Langone, 2000; Singer & Lalich, 1995; Skoglund et al. 2008; SOU, 1998) Är det skadligt eller bara annorlunda? En stor skiljelinje går framför allt mellan de som har ett psykologiskt perspektiv och sociologiskt perspektiv.

Eileen Barker, forskare i sociologi, menar att man i den sociologiska traditionen ställer andra frågor och inte tar ställning till om något är bra eller dåligt (Barker, 2003). Ett svenskt exempel är Liselotte Frisk, som ser motståndet mot nya religiösa grupper i samhället som en process där kritik så småningom lägger sig och grupper blir en del av samhället, som exempelvis Pingströrelsen (Frisk, 1998). I sin bok *Nyreligiositet i Sverige* (1998) redogör hon för sina huvudargument, som är baserade på en studie av Unification church, gjord av Eileen Barker (ibid.). Hon fann att de flesta till slut lämnade gruppen och att de flesta gjorde av sig själva (utan intervention från personer utanför gruppen). Barker menar att villkoren i amerikanska krigsfångars miljö inte kan jämföras med miljön i nya religiösa rörelser, samt att det förvisso förekommer andliga discipliner för att förändra individen, men att dessa inte skiljer sig från de som finns i etablerade religionerna.

Den psykologiska forskningen handlar främst om symptom, orsakssamband och behandling. Utgångspunkten är kränkningar, trauman och övergrepp som berättas av tidigare medlemmar (Dole, 1985, Martin et al., 1992; Singer 1990; Singer & Ofshe 1990; Ottosson, 2004; Järvå, 2009, Langone, 1993, West, 1990, Wright, 2009). Aronoff (2000) problematiserar även kring frånvaron av symptom under medlemskapet. Han menar att psykopatologi kan maskeras av konformitetstryck och höga krav i gruppen.

Det finns många olika begrepp för att definiera inträdesprocessen och miljön som sådan. Författaren redogör utförligare för detta i boken *Sektsjuka* (Järvå, 2009). Redan på 50-talet

myntades ordet hjärntvätt av journalisten Edgar Hunter. Han beskrev hur amerikanska soldater bytte sida och bekände påhittade krigsbrott (Lifton, 1961). Fenomenet har studerats av psykologer och psykiatriker som Robert Lifton, Margaret Singer och Edgar Schein (Lifton, 1961, Shein, 1961, Singer 1990). Förändringsprocessen har getts många olika namn som thought struggle, brainwashing, thought reform, DDD-syndrom, Coercive persuasion, och mind control (Singer, 1995). Michael Langone har tagit fram begreppet Psychological Abuse (Langone, 1992), som han beskriver som situationer där tekniker för övertalning och kontroll används för att utnyttja och/eller på annat sätt behandla människor illa. Dess motsats respekt har fyra aspekter: respekt för "mind", autonomi, identitet och värdighet (honoring of mind, autonomi, identity and dignity –MAID) (ibid.).

Det finns även många begrepp för vad en grupp som använder dessa tekniker ska kallas. Samma grupp kan exempelvis kallas ny religiös rörelse (Frisk, 1998) eller sekt (cult) (Singer, 1995). Det senaste begreppet som används i USA är psychologically abusive group (International Cultic Studies Association, 1999). Detta i jakten på ett mindre laddat ord. Det är således en djungel av begrepp, där vissa termer är vetenskapliga och andra mer folkliga. Det är därför vanskligt att jämföra studier då definitioner av populationen ser olika ut, samt att det inom populationen finns stora skillnader.

Barn i sekteristiska grupper

Den amerikanska föreningen ICSA (International Cultic Studies Association) har sammanvägt olika forskningsrapporter om prevalens och uppskattar att ungefär 2,500 000 amerikaner har gått med i vad man benämner som sekteristiska grupper de senaste 30-40 åren och att personerna stannar i medeltal 6 år. Man uppskattar att ungefär 5% av medlemmarna i dessa grupper är med länge nog för att deras barn (1-2 barn per par) ska växa upp i olika grupper. Detta skulle då motsvara cirka 125 000 personer i USA (Langone, 1997-2012). De personer som idag är vuxna har en mängd olika problem på grund av uppväxtens försummelse och övergrepp. Det kan handla allt från sexuella övergrepp till brist på utbildning som påverkar deras psykiska hälsa, självförtroende och möjlighet att tjäna sitt uppehälle (ibid).

ICSA anordnade 2007 en workshop med andra generationens vuxna från vad man benämner som sekteristiska grupper (cults). Där framkom en mängd besvär som kognitiva, emotionella, sociala problem, samt brist på utbildning som försvårade deras förmåga att bli självständigt fungerande vuxna. De kan sakna både utbildning och sociala färdigheter samt lida av stor brist på tillit till andra efter upprepade erfarenheter av manipulation. De har lämnat sina familjer och/eller vänner i gruppen och saknar ofta nya vänner att få stöd av. Man fann att andra generationen ofta led av dåligt självkänsla och depression, vilket ytterligare försvårade deras förmåga att hantera livets utmaningar (McCabe et al., 2007).

Susan Palmer (Palmer & Hardman, 1999), forskare inom sociologi, menar att det inte finns något stöd för att barn som växer upp i sekter skulle vara mer utsatta för övergrepp än andra barn. Som stöd för detta hänvisar hon till en rapport som utgår från en enkätstudie av fysiskt våld. Den visade att de flesta ärenden om våld kom från evangeliskt kristna grupper som agat sina barn baserat på bibeln. Palmer har studerat grupper som exempelvis Hare Krishna och

Guds barn/ Familjen och svenska Livets Ord.

Journalisten Charlotte Essén (2008) har intervjuat före detta medlemmar från bland annat Hare Krishna, Familjen och Jehovas vittnen. Hon sammanställer även forskning som finns internationellt och i Sverige. Hon menar att Palmers bok belyser de positiva sidorna med exempelvis Hare Krishna, men utelämnar rapporter som då var färskare om övergrepp i gurakula-skolor (ibid). Essén avser här en rapport av Burke Rochord Jr 1998 om fysiska, psykologiska och sexuella övergrepp på barn i Hare Krishna inom deras ashram-baserade Gurakula-skolor (Burke Rochord Jr, 1998 i Essén, 2008). Essén beskriver vidare hur 90 före detta elever stämde ISCON (som rörelsen också kallas) på 400 miljoner dollar för fysiska, psykiska och sexuella övergrepp. Konkursdomstolen föreskrev 9,5 miljoner dollar i kompensation. Några år senare, 2005, bad Hare Krishna officiellt om ursäkt för övergrepp och misshandel inom gruppen i ett pressmeddelande (ibid.)

En annan grupp som beskrivs på helt olika sätt är Familjen, tidigare kallad Guds barn. Palmer (Palmer & Hardman, 1999) beskriver ett annorlunda liv i gruppen för barnen. Frisk (1998) beskriver det som: ”turbulensen kring Familjen i flera länder under 90-talet, som hade sin grund i Bergs uttalanden om barnsexualitet”. Hon skriver vidare att rörelsen utsattes för ingående undersökningar om sexuellt utnyttjande av barn, men att det i inte i något fall hittades någon grund för anklagelserna. Som motbild tar Essén (2008) upp vad polisen fann exempelvis i Argentina – 268 undernärda och dåligt klädda barn samt videoband med föräldrar som har sex med sina barn, men att bevisen inte räckte för en fällande dom. Essén beskriver vidare Ricky Rodrigues, som tillbringade sin uppväxt med ledaren David Berg, och som av rörelsen betraktades som en helig prins som skulle leda Familjen genom den bibliska undergången. Han lämnade rörelsen 2001. Några år senare, 2005, spelade han in en film på Youtube, där han berättade om sin barndom och alla de övergrepp han utsatts för. Efter inspelningen mördar han en medlem och tar sedan sitt eget liv.

Esséns (2008) gör även en intervju med en person som vuxit upp i Jehovas vittnen. Respondenten tar upp rädslan för Harmagedon (jordens undergång), att hon avråddes från att umgås med personer utanför gruppen och hur svårt det var att lämna församlingen då familjen vände sig emot henne. Essén beskriver vidare att avhoppar- och stödorganisationen Silentlamb i USA år 2007 blivit kontaktade av 7000 personer som hävdar att de utsatts för sexuella övergrepp under barn- och tonåren, enligt deras talesman och grundare William Bowen (ibid.). Enligt Silentlamb fick 16 personer ekonomisk kompensation för övergrepp, men på grund av sekretessavtal kunde inte mer avslöjas (ibid.). I boken *Jehåvasjäveln*, beskriver Henrik Petterson sin uppväxt inom Jehovas vittnen och sin rädsla för att gå sin egen väg i livet då det skulle innebära en stor konflikt med familjen. Här tas även blodfrågan upp som ställs på sin spets då hans bror skadades i en bilolycka och tillfälligt tvångsomhändertogs för läkaren skulle kunna försöka rädda hans liv genom en blodtransfusion (Persson, 2008).

Michael D. Langone (1993) och Gary Eisenberg har skrivit om barn i sekter (cults) i boken *Recovery from Cults*. De bekymrar sig för vissa sekter (cults) och liknande auktoritära grupper där barn skadas fysiskt och psykiskt därför att: (1) ideologin dikterar hårda fysiska straff

och/eller förhindrar medicinsk hjälp, (2) gruppen är sluten, fysiskt isolerad, eller motsätter sig att samhället utreder dem, (3) religiösa trosföreställningar rättfärdigar ideologin och gruppens tillbakadragenhet.

Det är brist på forskning om hur personer som har rekryterats in i vuxen ålder blir som föräldrar. Markowitz och Halperin (1984) ger utifrån sina kliniska erfarenheter förklaringar till varför vanskötsel av och övergrepp mot barn lätt händer i vad de benämner som sekter (cults). Dels handlar det om en karismatisk ledare, vars överkänsliga läror påverkar hur gruppen uppfostrar sina barn och minsta detalj i medlemmarnas liv. Ideologierna ses som heliga, oföränderliga och omöjliga att kritisera för medlemmar. Gruppen ses som en familj där föräldrarna blir ”mellanchefer” gentemot sina egna barn. Föräldrarnas roll blir särskilt farlig när ledaren mäter deras lojalitet och åtagande i gruppen genom deras villighet att begå övergrepp på sina barn på hans order.

I Sverige startades en statlig utredning som 1998 kom ut med rapporten *I god tro, samhället och nyandligheten* (SOU, 1998). Syftet var att utreda hur andlig kränkning med dess hälsomässiga följder skall kunna förebyggas och åtgärdas samt hur människor som utsatts för sådan kränkning skall kunna få hjälp. Utredningen beskrev forskningsläget vad gäller barn 1998, med att ”det är svårt att skaffa sig en realistisk bild av uppväxtbetingelserna för barn som nu växer upp i nyandliga rörelser i Sverige, att det är svårt att ens göra sig en ungefärlig uppskattning av hur många barn det rör sig om totalt, eller hur många som bor i kollektiv” (SOU, 1998). Utredningen tar även upp auktoritär uppfostran, men menar att man utifrån ett samhällsperspektiv eller kulturellt perspektiv inte ska lägga moraliserande eller psykologiserande synpunkter på föräldrarna. Om man däremot flyttar perspektivet till vad som bäst gagnar det enskilda barnet blir det naturligt att ställa sig frågan om den auktoritära socialisationen i sig är psykiskt skadlig i något eller några avseenden (ibid).

Man tar här även upp vad som kan vara risker för skadliga påfrestningar på barnet, och som i vissa fall även kommer i konflikt med lagstiftningen som gäller barn. Utgångspunkten har då varit utvecklingspsykologiskt och socialpsykologiskt (ibid): att framställa omvärlden som underlägsen och föraktlig respektive farlig och ond, att disciplinera barn med aga; straffhot och skuldbeläggningar; att utsätta barn för förödmjukande tillrättavisningar och kanske dessutom i föräldrarnas passiva åsyn, låta barn vara vittne till att deras föräldrar tillrättavisas eller kränks; att vid en förälders utträde ur rörelsen svartmåla denna förälder inför barnet och kanske dessutom hindra barnet från umgänge; att tvinga sig på och försöka utröna barnets tankar och därmed gränsen för barnets ”inre värld”; att framställa sjukdom, svaghet och olyckor åtminstone delvis som en följd av bristande tro, orätta tankar eller andra tillkortakommanden.

Journalisten Janet Heimlich (2011) skriver om hur religiös uppfostran i USA kan båda vara ett stort stöd men även till stor skada. Hon ser det som en gradskillnad snarare än en artskillnad mellan de stora religionerna, de mer auktoritära, bokstavstroga församlingarna i USA:s och längst ut på skalan de mest extrema sekterna. Skillnaderna ligger i hur auktoritär gruppen är, med krav på absolut lydnad på bekostnad av personlig frihet. Hon menar att de största riskfaktorerna är tron att: församlingens ledare har kontakt med Gud, bibeln ska tolkas

bokstavligt, människan är född syndig, olydnad är synd och att denna syndighet beror på att personen är besatt av demoner som då ska drivas ut med olika medel. Det kan handla om att ignorera små barn, isolera, skrämma, hota med helvetet, aga eller t.o.m. misshandel eller sexuella övergrepp. En annan riskfaktor är tron att sjukdom, fysisk som psykisk, är ett uttryck för att man är besatt av djävulen, vilket då bör drivas ut på något av ovanstående sätt i stället för att söka hjälp inom vården eller hos andra myndigheter. Hon beskriver att dessa faktorer ökar risken barn utsätts för försummelse, psykiska- eller sexuella övergrepp och misshandel (ibland med dödlig utgång) (ibid). Exempel på övergrepp som nämns är barnaga som rättfärdigas religiöst, barn som involveras i farliga religiösa ritualer, vuxna som utnyttjar religiös auktoritet för att begå övergrepp eller för att få barn att vara tysta, utebliven medicinsk behandling av religiösa skäl, att skrämma barn med religiösa koncept (som en arg och straffande Gud, evig fördömelse eller besatthet av demoner), att skapa skuld eller skam hos barn genom att säga att de är syndiga, att äventyra barns säkerhet genom att låta dem vara ensamma med religiösa auktoriteter utan att undersöka deras bakgrund, att avstå från att rapportera övergrepp på barn, eller försummelse av barn för att skydda bilden av religionen eller en religiös grupp.

Intervjuerna i Essens bok (2008) beskriver svenska exempel på ovanstående i olika livsberättelser. De unga vuxna har bland annat vuxit upp i Jehovas vittnen, Hare Krishna, Familjen, Finlands förebedjare och Knutby filadefia.

Emotionella kärnbehov och tidiga maladaptiva scheman

Ett sätt att utforska frågan om barns välbefinnande i ovan nämnda grupper är utgå från vad barn behöver för att utvecklas till trygga individer som på ett adaptivt sätt kan relatera till andra. Jeffrey Young har utvecklat en ny terapiform inom kbt-paraplyet som kallas schematerapi (Young, Klosko & Weishaar, 2003). Växer barnet upp i en familj och sociokulturell kontext som på ett adekvat sätt kan möta barnets emotionella kärnbehov skapas tidiga *adaptiva* scheman (Early Adaptive Schema – EAS). Detta kan beskrivas som ett bestående mönster eller tema, bestående av minnen, emotioner, kognitioner och neurobiologiska reaktioner, som gäller personen själv och hans eller henne relationer till omgivningen. Tidiga adaptiva scheman utvecklas i barn- och ungdom, formas genom hela livet, och leder till sunda funktionella och adaptiva beteende- mönster. Scheman fungerar sedan som filter, genom vilka människor organiserar, tolkar och förutsäger världen. De flesta utvecklar scheman som hjälper dem att bättre förstå sig själva, beteenden hos andra, och händelser i världen. Detta gör även att de kan utveckla en positiv självbild och en differentierad bild av andra för att kunna lösa problem på ett adekvat sätt (van Wreeswijk et al, 2012).

Tidiga *maladaptiva* scheman (Early Maladaptive Schemas, EMS) utvecklas vid tidig ålder som ett resultat av interaktioner mellan faktorer som barnets temperament, föräldrarnas påverkan och signifikanta (ibland traumatiska) händelser (ibid). Young menar att maladaptiva scheman reflekterar barnets otillfredsställda, men viktiga emotionella behov, och representerar en anpassning till negativa händelser, som exempelvis familjegräl, avvisanden, ilska eller till och med aggression från föräldrar/lärare/kamrater, brist på värme, och ett inadekvat omhändertagande och stöd från föräldrarna. Ju mer någon har problem inom ett visst område, och ju allvarigare upplevelser av traumatiska händelser, desto mer rigida och starka blir vissa

föreställningar. Detta leder till större problem i den nuvarande livssituationen (ibid).

Young Schema Questionnaire (YSQ) mäter de kognitiva aspekterna av tidiga maladaptiva scheman. Ursprungligen mätte YSQ 16 scheman. Senare ökade man till 18 scheman, där social icke önskvärdhet (eng. social undesirability) har dragit ifrån och tre nya scheman har lagts till som dock behöver undersökas vidare utifrån psykometriska kvaliteter. De scheman som lagts till i version 3 är bekräftelse/godkännande och/eller statussökande (eng. approval seeking), negativism/pessimism och straffande (van Wreeswijk et al, 2012). I modellen för emotionella kärnbehov (Core emotional needs model -CNM) sammankopplar man emotionella kärnbehov med vilka adaptiva scheman (EAS) som utvecklas när behoven tillfredsställs och vilka tidiga maladaptiva scheman (EMS) som utvecklas om behoven kontinuerligt frustreras. I modellen används de 15 scheman som fått starkast stöd i forskningen. För de tre ovan nämnda krävs vidare forskning för att fastställa motsvarande samband (ibid). YSQ-L3a (Young Schema Questionnaire) mäter 18 scheman, används kliniskt och kallas i svensk översättning:

1. känslomässig deprivation	10. underkastelse
2. övergivenhet	11. självupppoffring
3. social isolering	12. känslomässig hämning
4. mistro/utnyttjande	13. obevekliga normer
5. oduglighet/skam	14. berättigande/ grandiositet
6. oförmåga att prestera	15. otillräcklig självkontroll
7. beroende	16. sökning av godkännande
8. sårbarhet	17. negativism/pessimism
9. inflätning	18. bestraffning

Man skiljer mellan ovillkorade och villkorade scheman (Young, Klosko & Weishaar, 2003). Generellt utvecklas vissa scheman tidigt och är i personens kärna. Dessa är personens ovillkorade föreställningar om sig själv och omvärlden. Scheman som utvecklas senare kallas villkorade. Personen själv upplever inte att ovillkorade scheman kan förändras. Oavsett vad personen gör, kommer hon/han exempelvis att uppleva sig som inkompetent, sammanflätad eller oälskbar. Exempel på ovillkorade scheman är övergivenhet, mistro/utnyttjande, emotionell deprivation, defekt/skam och social isolering. Villkorade scheman utvecklas ofta som ett sätt att få en lättnad från ovillkorade scheman. Man kan då välja att exempelvis uppoffra sig, underkasta sig eller söka bekräftelse. Exempel på villkorade scheman är underkastelse, självförnekande, bekräftelse/godkännande och/eller status sökande, emotionell begränsning/ överkontrollerad och hyperkritisk/omåttligt höga krav. På detta sätt blir villkorade scheman sekundära. Exempelvis kan man utveckla schemat att vara hyperkritisk/omåttliga krav som en respons på schemat defekt/skam, innebärande: ”om jag är perfekt så kan jag bli värdig kärlek” (ibid). Uppdelningen kallas även centrala respektive kompensatoriska grundantaganden (van Wreeswijk, 2012).

Det faktum att emotionella och kognitiva aspekter av en traumatisk erfarenhet lagras på olika ställen i hjärnan kan förklara varför enkla kognitiva tekniker inte räcker för att ändra ett schema. De kognitiva delarna av ett schema utvecklas ofta senare, efter de emotionella och kroppsliga

sensationerna som redan är lagrade i amygdalasytemet. Många scheman utvecklas när barnet är på en preverbal ålder när barnet inte har språket. Det som då lagras är emotioner och kroppsliga sensationer (ibid).

Copingstrategier är ett sätt att försöka anpassa sig till sina scheman så att man inte behöver uppleva de intensiva, överväldigande känslor som schemat vanligen väcker. Alla organismer har tre huvudtyper att svara på hot: att slåss, fly eller frysa fast/stelna/spela död. Schematerapi beskriver hur människan reagerar på hot som innebär att emotionella kärnbehov riskerar att frustreras, men även de intensiva känslor en schemaktivering medför. I vid bemärkelse motsvarar ”att slåss” att överkompensera, ”att fly” att undvika och att ”frysa” att kapitulera. Dysfunktionell coping hjälper bara personen att undvika schemat, men inte att läka det, och därmed hålls schemat i stället vid liv. Det är viktigt att särskilja ett schema (det känslomässiga såret) och copingbeteende (hur man betar sig för att hanterat såret). Personer kan använda olika copingstrategier i olika situationer och i olika faser i sitt liv för att hantera samma schema. Ibland kan man använda helt motsatta beteenden för att hantera samma schema (ibid). En person med mycket komplexa personlighetsproblem hanterar sina copingstrategier på ett mycket flexibelt sätt och därför kan beteenden ändras inom en mycket kort tidsperiod. Denna iakttagelse har lett till utvecklandet av en schemamodes modell. Ett mode är en konstellation av scheman och copingstilar som är aktiva i ögonblicket (ibid.).

Individuell sårbarhet

Ovanstående genomgång av tidiga maladaptiva scheman och copingstrategier visar hur komplex processen är och hur olika faktorer kan förstärka varandra. För att göra en helhetsanalys har Carlo och Hjärdis Perris har skapat en integrerande, heuristisk modell för de psykiska störningarnas utveckling – modellen för individuell sårbarhet (Perris & Perris, 1998). Se även bild 1. De definierar individuell sårbarhet som en individs relativt oföränderliga biologiska substrat, och hans utveckling av dysfunktionella inre arbetsmodeller av själv och andra och interaktionen där emellan (ibid.). Modellen utgår från antagandet om en samverkan mellan inre biologiska komponenter hos en individ och den omedelbara sociala och experientiella miljön. Tonvikten ligger inte vid någon välavgränsad klinisk störning utan på begreppen individuell sårbarhet eller personlig sårbarhet. Den utgör enligt Perris och Perris kärnan i all psykopatologi.

Modellen understryker att det pågår en dialektisk interaktion mellan bakgrundsfaktorer, som kan bidra till psykisk störning hos individen med sin sårbarhet. Interaktion innebär här inte bara addering av olika faktorer. Jämför med farmakologin, där interaktion mellan två eller flera substanser ofta kan ge en helt annan effekt än om bara en addering av effekterna ägt rum. Perris och Perris understryker även att interaktion ska ses som ett dynamiskt begrepp snarare än ett statiskt, vilket innebär att tidsdimensionen spelar viktig roll. Man kan exempelvis se till hur ett foster kan påverkas på olika sätt, beroende på om det sker under den tidiga graviditeten då nervsystemet utvecklas och på ett annat sätt i slutet av graviditeten. Ytterligare en viktig omständighet är att individen själv aktivt deltar i denna dialektiska interaktiva process under hela sitt liv. Det innebär att man inte är en passiv mottagare för olika påverkningar (ibid).

Centralt i Perris och Perris modell är teorin om anknytning (Broberg et al., 2006). Anknytning är en teori med grund i evolutionsteorin, och utgår från antagandet att uppkomsten och utvecklingen av en emotionell anknytning till en bestämd huvudperson är en process som äger rum oberoende av andra så kallade primära drifter. Anknytningsbeteende är en unges medfödda tendens att söka närhet till vissa andra artmedlemmar. I varje situation avgör ett barn hur trygg eller farlig den är och hur tillgänglig anknytningspersonen är. På samma sätt som djur måste utveckla en inre modell eller karta över omgivningen måste en mänsklig individ utveckla en mer komplex kunskap om sin omvärld för att kunna röra sig ändamålsenligt (Perris & Perris, 1998). Denna inre karta kallas inom anknytningsteorin för inre arbetsmodeller (IAM) av anknytningsrelationen och skapas alltså av individens tidiga erfarenheter av de egna anknytningspersonerna. Dessa kan observeras vid ett års ålder och kan senare påverka individens sätt att förhålla sig till sina egna barn och partner.

Den uppfattning om sig själv och sina relationer till omvärlden som en individ succesivt bygger upp genom sina transaktioner med den omedelbara omgivningen, utgör en av kärnkomponenterna i den totala individuella sårbarheten. Av bild 1 framgår att sårbarheten i denna modell definieras med hänsyn till de inre arbetsmodellerna (IAM) av sig själv och andra som en individ utvecklat, till hans relativt invarianta biologiska personlighetskaraktäristika, och till de kontinuerliga interaktionerna mellan dessa två element. De inre arbetsmodeller som ett barn utvecklar som en följd av interaktionerna med sina viktigaste anknytningspersoner bestämmer vilken typ av information barnet ”väljer” för bearbetning, samt hur denna bearbetas. Generellt sker en ständig selektion av information, vilket leder till att just den information som bekräftar och befäster redan utvecklade IAM blir dominerande (ibid).

Dysfunktionella inre arbetsmodeller av sig själv är i sig inte patologiska, utan bör snarare ses som en riskfaktor som ökar barnets och senare den vuxnes sårbarhet för traumatiska händelser. Det skulle kunna vara en långvarig separation från anknytningspersonen eller om den försvinner helt (Perris & Perris, 1998). En viktig förutsägelse som kan göras utifrån den referensramen för individuell sårbarhet är att utvecklingen av psykopatologiska manifestationer är intimt relaterad till interaktionen mellan akuta eller långvariga påfrestningar å ena sidan, och grader av dysfunktion i de inre arbetsmodellerna å den andra. Detta innebär att både personens tolerans för stressande livshändelser och hennes förmåga att mobilisera socialt stöd alltid måste ses mot bakgrund av de inre arbetsmodeller hon utvecklat. För alla individer som har en otrygg anknytning kommer alla livshändelser som innebär en faktisk eller förväntad separation eller bortstötning att vara särskilt traumatiska (ibid).

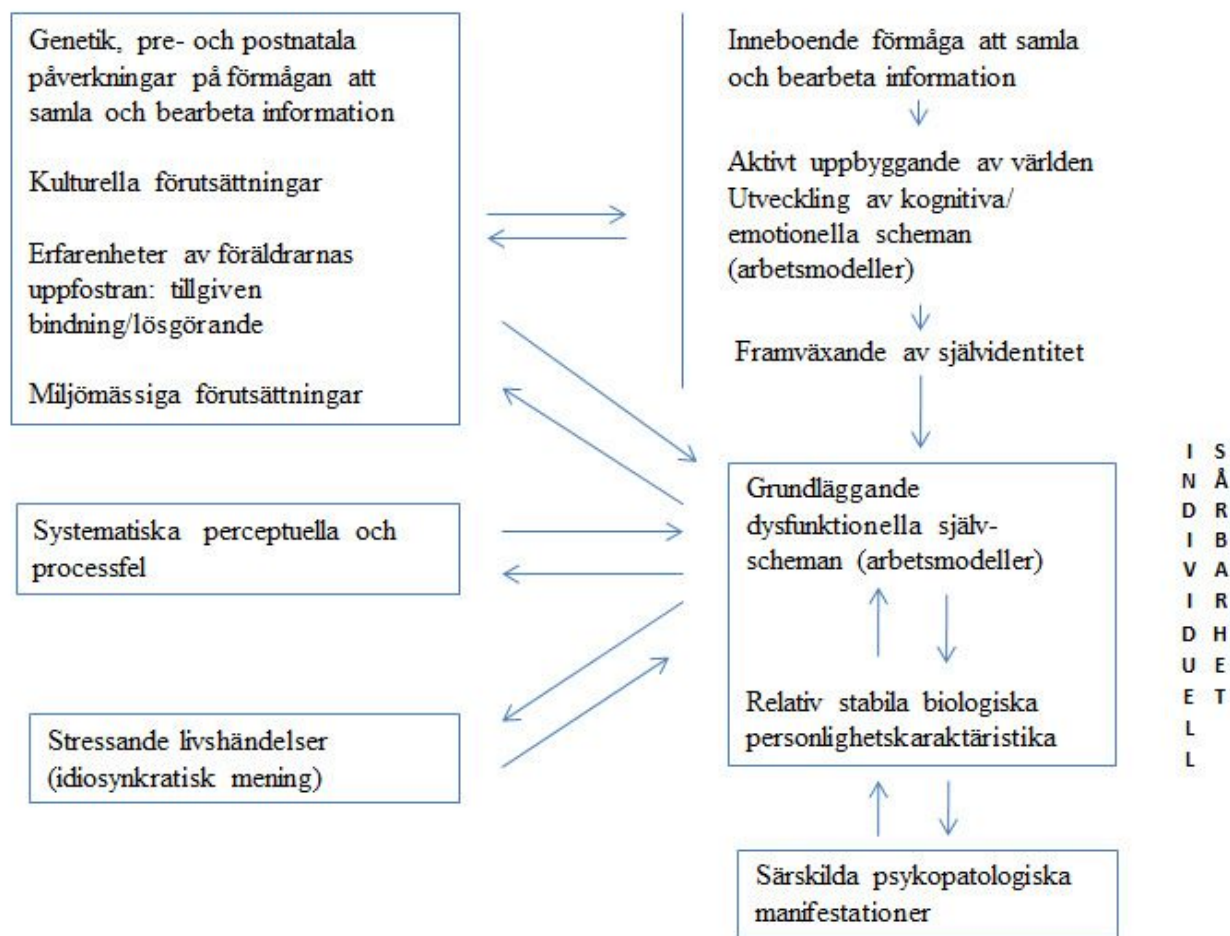

Bild 1. Perris och Perris utvidgade modell över de faktorer som antas bestämma den individuella sårbarheten (Perris & Perris, 1998).

Anknytning och religiositet

Per Granqvist redogör för olika sätt att se på en gudsrelation som en anknytningsrelation (Broberg et al., 2009), och menar att de flesta religiösa människor har en trygg anknytning och en relativt odramatisk religiositet. Han visar att trygg anknytning är förknippad med att Gud ses som kärleksfull samtidigt som Gud *inte* ses som avlägsen eller kontrollerande. Slutligen hänvisar han till forskning av Ana Maira Rizzuto som skriver om religiös fostran av barn: "Om den Gud vi beskriver för dem skiljer sig alltför mycket från de erfarenheter de får göra hos oss, kommer våra ord att verka förvirrande, skrämmande, eller till och med outhärdliga att lyssna till" (Ibid.).

Jehovas vittnen – en sluten auktoritär religiös grupp

Båda respondenterna har alltså vuxit upp i Jehovas Vittnen (framledes förkortat till JV). Att undersöka vilket psykologiskt begrepp som bäst beskriver Jehovas vittnen grupp går utanför ramarna för denna uppsats. Här använder författaren i stället ett eget förenklat begrepp – en sluten auktoritär religiös grupp. Som kriterier för detta används de riskfaktorer Heimlich (2011) använder i sin kartläggning av barn som far illa i religiösa sammanhang samt ytterligare ett

kriterium: umgängesförbud med före detta medlemmar som uteslutits eller självmant lämnat församlingen, vilket indikerar en form av slutenhet. Denna slutenhet kan förstärkas ytterligare om gruppen uppmanar medlemmarna att inte ha vänskapliga band med personer utanför gruppen. Här skiljer författaren på kontakter med potentiella rekryter och relationer som är rent vänskapliga. I bilaga 1 beskrivs gruppens tro mer utförligt och baseras på JV:s egen databas samt en doktorsavhandling om JV (Dobronravoff, 2007). Nedan följer en kort redogörelse för hur JV uppfyller Heimlich (2011) riskfaktorer för att barn ska fara illa i religiösa miljöer:

1. En tro att församlingens ledare har kontakt med gud:

I vår tid består den styrande kretsen för Jehovas synliga organisation av med anden smorda bröder från olika länder, och den befinner sig vid Jehovas vittnens huvudkontor. Under Jesu Kristi ledning främjar den styrande kretsen ren tillbedjan i alla länder och samordnar Jehovas vittnens predikoverksamhet i de tiotusentals församlingarna. Medlemmarna av den styrande kretsen har samma inställning som aposteln Paulus gav uttryck åt, när han skrev till sina medkristna: "Inte för att vi är herrar över er tro, utan vi är medarbetare till er glädje, för det är genom er tro ni står." (Watchtower online library, 2000-2012a).

2. En tro att bibeln ska tolkas bokstavligt: JV tolkar vissa saker i bibeln bokstavligt och andra symboliskt.

3. En tro att människan är född syndig: JV tror att den första människan var född utan synd men att han på grund av uppror mot Gud blev syndig, och därmed blev hans avkomlingar ofullkomliga. Man skriver även att alla är födda lika syndiga.

4. En tro att olydnad är synd och att denna syndighet beror på att personen är besatt av demoner som då ska drivas ut med olika medel. Det kan handla om att ignorera små barn, isolera, skrämna, hota med helvetet, aga eller till och med misshandel eller sexuella övergrepp: JV tror att olydnad på grund av medfödd synd kan bekämpas, och man tror på demoner som kan vilseleda människan. Man tror även att en person blir förlåten "om personen reagerar positivt på de äldstes böner och den tillrättavisning och korrigerande och de förmaningar som de ger honom från Jehovas ord och han ångerfullt vänder om och följer den rätta vägen" (Watchtower online library, 2000-2012h).

5. En tro att sjukdom fysisk som psykisk, är ett uttryck för att man är besatt av djävulen, vilket då bör drivas ut på något av ovanstående sätt i stället för att söka hjälp inom vården eller hos andra myndigheter: Jehovas vittnen avråder inte från att gå till läkaren, men menar att vissa känslor som girighet och självisk ärelystnad har samband med fysisk sjukdom. Man menar att man kan be Gud om att uthärda sin sjukdom och bevara sin ostrafflighet. Att införa blod i kroppen är dock överträdelse av Guds lag. Man tror också att Jehova kan avlägsna sjukdom.

6. Umgängesförbud med personer som uteslutits eller självmant lämnat församlingen:

Om en döpt ung person blir utesluten, förväntas församlingens medlemmar "sluta upp att vara i sällskap med" denne. (1 Korinthierna 5:11; 2 Johannes, vers 10, 11) Detta kan hjälpa honom att så småningom komma "till besinning" och återvända till Guds skyddande fälla. (Lukas 15:17)" (Watchtower online library, (2000-2012m).

Man uppmanar församlingens medlemmar att uppmuntra den familj där en medlem lämnat församlingen. När det gäller personer som självmant lämnat församlingen skrivs att man kan visa intresse men bör iaktta försiktighet och att samvaron bör ha andlig inriktning. Samtidigt skrivs på ett annat ställe att man kan bli delaktig i andras synd genom att exempelvis frivilligt umgås med överträdare. Vidare skrivs att en kristen som umgås eller bara uttalar en

hälsning till en som vänt sig bort från Kristi lära blir delaktig i hans onda gärningar.

I sin doktorsavhandling skriver Dobronravoff (2007):

Organisationen stramade så småningom upp reglerna för hur vanliga vittnen skulle bete sig mot uteslutna personer. Som tidigare nämnts blev det 1955 förbjudet att umgås med uteslutna (Jehovah's Witnesses 1955: 607). Förmodligen togs detta steg för att de kvarvarande vittnena inte skulle besmittas av tvivel och orsaka ytterligare avhopp med eventuell öppen kritik som följd. Mellan 1950 och 1974 uppmanades medlemmar att inte ens hälsa på en utesluten. År 1974 mjukades denna hållning upp något för att 1981 åter införas på upp. Medlemmarna uppmanades då att helt ignorera uteslutna medlemmar, till och med föräldrar och vuxna barn (Penton 2002, s 125). Innan 1990-talet hade det även varit möjligt att hoppa av utan att bli utesluten och då ändå umgås med anhöriga och vänner. 1991 infördes en rutin i organisationen att söka upp inaktiva medlemmar och erbjuda dem en möjlighet att bli aktiva vittnen igen. Om de inte tog erbjudandet till sig blev de uteslutna och skulle då behandlas som andra uteslutna.

Sammanfattningsvis uppfyller JV inte till fullo alla kriterier ovan, som exempelvis att allt inte ska tolkas bokstavigt, och att fysisk sjukdom också kan ses för bara det. Dock uppfyller JV kriterierna till en sådan grad att de enligt författaren kallas en sluten auktoritär religiös grupp.

Syfte

Syftet med studien är att utforska individuell sårbarhet, så som den vuxit fram under barndom och ungdom, hos två unga vuxna som vuxit upp i och sedan lämnat Jehovas vittnen. Detta eftersom sårbarheten är en dynamisk interaktiv process under hela livet.

Frågeställningar

1. Hur ser personernas livsberättelser ut?
2. Har personerna tidiga maladaptiva scheman?
3. Hur ser personernas individuella sårbarhet ut i termer av Perris och Perris sårbarhetsmodell?
4. Vilken roll spelar familjens engagemang i en sluten auktoritär religiös grupp för förståelsen av personernas sårbarhet och tidiga maladaptiva scheman?

Metod

Typ av undersökning

För att kunna göra konceptualiseringar av individernas sårbarhet utifrån Perris och Perris (1998) sårbarhetsmodell har författaren valt att kombinera djupintervjuer med skattningsinstrument av tidiga maladaptiva scheman som informationsunderlag. I modellen spelar en individs anknytning en central roll. Det är genom den processen inre arbetsmodeller av sig själv och andra skapas (Broberg et al., 2006). Att göra djupintervjuer för att fastställa deras anknytning, exempelvis genom Adult Attachment interview (AAI) (Broberg et al., 2009) skulle bli mycket omfattande och därför falla utanför ramarna för denna uppsats. Schematerapi har

starkt influerats av anknytningsteorin och begreppet inre arbetsmodeller överlappar med schematerapins tidiga maladaptiva scheman. Kärnan i anknytningsprocessen, där föräldern fungerar som en trygg bas, finns även med i schematerapins teoretiska grund. Därför ses en skattning av dessa tidiga maladaptiva scheman som ett lämpligt sätt att få en övergripande bild av personens syn på sig själv och omvärlden. Tillsammans med individernas livsberättelse kan detta ge en överblick av de olika faktorerna och hur de kan tänkas ha samspelat för skapandet av individernas sårbarhet.

Tillvägagångssätt att söka respondenter

Sökande av respondenter gjordes genom förfrågningar 1) inom en grupp terapeuter, där författaren ingår, som träffas årligen för samtal om stöd och behandling av patientgruppen, 2) förfrågan till stödföreningen Hjälpkällan (en förening för hjälp och stöd till personer som lämnat en sluten religiös rörelse). Kontaktpersonerna skickade ut mail till ca 40 personer som vuxit upp i slutna religiösa grupper med information om studien i form av uppsats-PM, 3) förfrågan till tidningen Frihet där författaren blev intervjuad tillsammans med två unga män som lämnat varsin sekteristisk grupp. De vidarebefordrade förfrågan till personerna som medverkat.

Urval.

Som avgränsning för studien valdes att göra två fallstudier. För att få respondenter som är representativa, och med ett relativt nyligt utträde användes följande urvalskriterier: 1) unga personer (18-25 år), 2) som relativt nyligen lämnat sin grupp (1-4 år), 3) könsfördelning - 1 kvinna och 1 man, samt 4) personer som vuxit upp och lämnat en ”sluten auktoritär religiös miljö” som beskrivits ovan.

Skattningsinstrument

Enkäten YSQ-L3a (Young Schema Questionnaire, lång version, tredje upplagan) mäter tidiga maladaptiva scheman. Den skickades ut till respondenterna och analyserades före intervjun, så att klagörande frågor kunde ställas. Enkäten består av 232 frågor. Dessa kan besvaras med en siffra mellan 1-6 (1 innebär att påståendet inte stämmer alls och 6 att påståendet stämmer fullständigt). De frågor som gavs värden mellan 4-6, det vill säga där personen tycker att påståendet stämmer delvis till fullständigt blev aktuella för närmare granskning. Detta tillvägagångssätt är en klinisk rekommendation (C. Gyllenhammar, personlig kommunikation, 13 december, 2012). Dessa svar summerades och graderades enligt en mall för att fastställa om värdena för respektive schema var låga, medel, höga eller mycket höga, det vill säga graden av hur starkt schemat är/hur djupt det känslomässiga såret är.

Intervjuer och etiska överväganden

Som plats för intervjuerna valdes i första hand deras hemmiljö för att skapa största möjliga trygghet. Då kvinnan bodde i ett skyddat boende gjordes hennes intervju på författarens hotellrum. För att säkerställa att eventuella känslomässiga problem skulle kunna hanteras på ett bra sätt fick respondenterna före intervjun frågan om de hade en stödkontakt i form av psykolog, kurator eller dylikt att vända sig till. Båda hade sådana kontakter. Respondenterna fick verbal garanti om konfidentialitet och att endast författare och handledare skall ha tillgång till intervjuerna som sedan avidentifierades. Respondenterna ombads sedan att fritt berätta om

sina liv från det att de var små tills idag. Författaren försökte att ställa så få frågor som möjligt för att inte störa berättelsen. Vissa förklaringar efterfrågades på vägen. Intervjuerna tog cirka 5 timmar per person och spelades in på video, men utan att personen var i bild. Bild valdes bort för att det inte skulle störa intervjun. Under intervjun ritade författaren en tidslinje för att sedan kunna sammanställa berättelsen i kronologisk ordning. Intervjun delas upp i tre delar: livshistoria i korta drag från uppväxt till idag, kompletterande frågor om föräldrarnas barnuppfostran i ljustet av gruppens normer kring barnuppfostran. Framför allt gällande de områden Heimlich tar upp ovan, samt tidiga maladaptiva scheman (klargörande frågor utifrån hur de fyllt i enkäten).

Respondenterna har slutligen fått möjlighet att läsa uppsatsen och ge sina synpunkter. Bara den manlige respondenten använde den möjligheten.

Analys

Resultaten redovisas i tre delresultat:

1. Översikter av respondenternas levnadsberättelser. De har tilldelats pseudonymer och vissa fakta, som exempelvis bostadsorter, avkodats för att skydda deras integritet.
2. En sammanställning av respondenternas eventuella maladaptiva scheman (EMS – Early Maladaptive Schema). Analys har även gjorts av huruvida det är vissa enskilda frågor som har mycket höga värden, för att kunna ställa förklarande frågor om detta under intervjun. De tidiga maladaptiva scheman som sedan analyserats närmare var de som visade på nivå medium till och med mycket höga. De låga lämnas utanför dels för att begränsa ramarna för analysen och dels för att dessa torde ha mindre betydelse för konceptualiseringen.
3. Huvudresultaten är en preliminär konceptualisering genom Perris och Perris sårbarhetsmodell (1998). Med preliminär menas att man under en ordinarie psykoterapi gör en första bedömning som sedan fördjupas och kanske delvis förändras. Underlaget för konceptualiseringen var intervjuunderlaget och resultaten av YSQ. Här analyserades hur eventuella scheman uppstått och vilken koppling dessa kan ha till respondenternas uppväxtförhållanden, församlingens syn på barn och barnuppfostran, i vilken mån föräldrarna varit dessa gruppnormer för barnuppfostran trogna, men även vilka skyddande faktorer som funnits i personernas liv, som exempel en trygg anknytning till någon person utöver den närmaste familjen, sociala förhållanden m.m.

Resultat

Deltagare

Bland de sex personer som anmälde intresse att delta i studien valdes de två som bäst stämde överens med samtliga urvalskriterier: 1) två unga personer: en kvinna på 19 år och en man på 27 år, 2) båda har relativt nyligen lämnat sin grupp (1-4 år). Hon har lämnat för ca 3 månader sedan (när förfrågan gjordes under våren 2012) och han gick ur för cirka 1 år sedan, 3) könsfördelning - 1 kvinna och 1 man, 4) personerna har vuxit upp och lämnat Jehovas vittnen som ovan definierats som en sluten auktoritär religiös grupp.

Del 1 – översikter av levnadsberättelser

Utförligare levnadsberättelser finns i bilaga 2.

Översikt av Adams livsberättelse. Adam är en man på 27 år, som lämnat Jehovas Vittnen (JV) för ca 1 år sedan. Modern är från ett afrikanskt land och pappan är svensk. Adams förvillade inte fortsätta relationen då modern kom till Sverige gravid. Då Adams mor är mörkhyad och fadern vit, blev Adam ljusbrun i hyn. Adam växte upp med moderns nye man. De träffades när modern läste till vittne, när Adam var 1-2 år. Snart fick han en lillasyster. Adam minns sin tidiga barndom som god, med gott om vänner genom församlingen, och en stark gemenskap. Han upplevde inte det som ett problem att de inte firade jul, då han såg att de hade så mycket annat som andra inte hade i form av stort nätverk och gemenskap. Han har heller inte upplevt sin hudfärg som ett problem.

Adam förstod att JV vad annorlunda och ville inte förlora sina vänner eller bli mobbad för att han var medlem. Han valde därför tidigt att hålla detta hemligt. Han valde också ganska medvetet att framstå som självsäker och ”ball” för att förebygga risken för mobbing om någon skulle få veta. Adam har aldrig varit ett övertygat vittne, utan tvivlade ofta. Det viktiga för Adam är hur medlemskapet påverkat vardagen. Föräldrarna beskriver han som mycket ”liberala” som vittnen. Adam fick ibland stryk, men han ser det inte som en del av en lära som vittnena förespråkade utan mer som ett resultat av moderns kulturella bakgrund.

Under de perioder där livet, skolan och hemmet känts bra har han inte funderat så mycket på läran eller om han vill vara med eller inte. I högstadiet bytte han till en skola inne i storstaden. Det blev en ny frihet långt hemifrån. Han studerade skolkatalogen intensivt för att ta reda på om det fanns andra vittnen i skolan. Han började umgås med nya vänner som inte var vittnen. Det gällde dock att inte bli sedd av andra vittnen när han pussade en flicka. För att vara mer trovärdig uppförde han sig hela tiden som ett exemplariskt vittne, som till och med besökte gamla människor och frivilligt hjälpte till hemma utan att vara ombedd. Det blev det allt svårare att hålla vattentäta skott mellan rollen som vittne och rollen som den coola killen i skolan. Han fick ljuga alltmer för att få ihop tillvaron, och göra saker han egentligen inte ville för att leva upp till rollen som coola killen i skolan, som att prova att röka.

Under högstadiet inträffade flera traumatiska händelser. Han bevittnade hur en man tog sitt liv genom att hoppa framför tåget bara några meter ifrån honom. Ungefär ett halvår senare fick han återigen bevittna en person som kastade sig framför tåget. Dessa händelser fick honom att fundera över hur en människa kan må så dåligt att den väljer att ta sitt eget liv. Han funderade även på hur han skulle undvika att må så dåligt själv. Han började då se den press det innebar att leva ett dubbelliv: att hinna med skola, dubbla uppsättningar vänner och alla uppgifter som tillkommer med att vara vittne, alla lögnar och spel som var mycket påfrestande. Han började längta efter att slippa ljuga och spela.

Gymnasietiden var svårare än han väntat. Han såg till att vara uppbokad på helgerna eftersom han förstod att de nya klasskamraterna snart skulle sluta be honom följa med om han var uppbokad tillräckligt många helger. Han blev också i ålder att döpa sig och förväntade sig att det skulle kännas annorlunda efteråt. Han kände dock ingen skillnad. Även under

gymnasietiden inträffade flera jobbiga händelser. En klasskamrat hängde sig under första året och under andra året blev en elev skjuten till döds i skolan i en knarkuppörelse.

Han flyttade hemifrån strax innan han tog studenten, då han redan fått ett jobb i it-branschen. Det blev hans första sommar med en ny frihet och med mycket festande. Samtidigt började han känna att han inte orkade vara vittne. Han var väl medveten om hur församlingen såg på folk som inte var vittnen, särskilt de som döpt sig och sedan lämnat. Nu när han var döpt skulle fallet bli större, han skulle förlora både sin familj och sina vänner. Han kände att det skulle vara än jobbigare och höll sig därför kvar. I stället för att dra sig ur valde han att försöka döva tvivlen på församlingen genom att jobba än hårdare för församlingen. Han gick så långt att han anmälde sig att jobba för någon församling med "behov" (församlingar som krymper som kan behöva exempelvis "äldste" (ledare) eller barnfamiljer).

Han kom från storstaden med ett bra jobb till en liten stad, utan jobb. Han kände sig mycket ensam och lämnade staden efter någon månad och flyttade till en annan stad som var lite större. Under den här perioden började han umgås med en ung kvinna, som också var vittne och bodde i en närliggande stad. De blev snart ett par och förlovade sig. I takt med att bröllopet närmade sig fick han "kalla fötter". Han älskade sin flickvän, men visste att om han skulle lämna församlingen skulle det vara slut mellan dem. Han kände att det var för sent att ångra sig, då mycket redan var bokad. Föräldrarna kände varandra nu och framför allt ville han inte såra den han älskade. Han mådde allt sämre och försökte döva sina tankar genom att jobba mycket och festa hårt. En gång fick han stora minnesluckor.

De gifte sig och han fortsatte att döva sina tvivel på församlingen genom att gå hårt in i församlingsarbetet i den nya stad de flyttade till. Han blev en rollmodell för andra, steg i graderna och blev till slut biträdande tjänare (näst under äldste). När frun blev gravid slog det honom plötsligt att detta är "på riktigt". När han skulle få barn insåg han att han inte ville ljuga för dem om sin syn på församlingen. Han ville ge sina barn ärlighet. Samtidigt tänkte han att han inte kunde lämna sin gravida fru. En tid av stora tvivel infann sig. När frun fick missfall i tredje månaden kände han lättnad, vilket fick honom att skämmas. En skam inför sitt ofödda barn som kanske i sin himmel skulle se hans lättnad. Åter dödade han sina tvivel och sin skam genom idel aktivitet. Församlingslivet, arbetet och husbygge tog mycket tid, och tröttheten växte.

När frun åter blev gravid återkom ångesten. Han kände en allt större lust att lämna församlingen, men kände att han inte kunde svika sin fru och barnet. När barnet föddes fylldes han av kärlek till barnet och känslan av att han ville göra allt för sitt barn. När frun ännu en gång blev gravid aktualiserades åter hans önskan att lämna församlingen för att slippa leva i en lögn. Beslutet att lämna växte fram under det att de väntade sitt andra barn. Det kändes till slut ohållbart att vara kvar. Han funderade nu på när det skulle vara lämpligast att lämna. Snart eller om cirka 16 år när barnen skulle vara större. Eftersom han visste att han skulle bli helt ensam utan stöd, undrade han om han skulle orka med vardagens plikter, som arbetet och amorteringar efter den storm så då skulle vänta på honom. Han samlade alla sina vänner till en stor fest, men det var bara han som visste att det var en avskedsfest.

Adam förklarar att man i Jehovas vittnen är man gift på två sätt, dels på papper och dels inför Gud. Man kan skilja sig rent juridiskt, men inte inför Gud, såvida det inte är på grund av otrohet. Den som är kvar i församlingen kan alltså inte gifta om sig om det inte handlat om otrohet. När det andra barnet föddes fylldes han av allt kring bebisen och var pappaledig en månad. När han återvände till arbetet fick han snart kontakt med en kvinnlig kollega. Efter en tid blev samtalen allt mer förtroliga. Han förklarade sin bakgrund i Jehovas vittnen, och att han var gift i församlingen. Att få en nära kontakt med en person utanför församlingen blev ”droppen” som fick honom att fatta beslutet att lämna.

När han berättade att han skulle lämna församlingen för sin fru förmådde han inte sätta ord på varför. En intensiv aktivitet inleddes från församlingen, där vänner, och familj för att få honom att ändra sig. Han undvek dessa försök genom att inte vara hemma. När de insåg att han inte gick att övertala blev han helt socialt isolerad. Varken familj, vänner eller församlingen ville ha kontakt med honom. Han mådde så dåligt att han blev sjukskriven en tid.

Att lämna blev precis som han föreställt sig på gott och ont. Det svåra var att förlora sin familj, alla sina vänner och hela sitt sociala kontaktnät. Han var nu tvungen att klara sig själv och hade ingen att be om hjälp. Det positiva var en enorm lättnad över att slippa ljuga, slippa pressen och få vara en person i stället för flera. Det som förvånat honom är att han trots att han aldrig varit helt övertygad som vittne kan få stark ångest som han beskriver som ”harmagedonkänsla” ibland. Idag har han ord på varför han ville lämna men får inte möjlighet att förklara för sina nära eftersom de inte vill lyssna. Han har idag ingen kontakt med församlingen, vänner eller familj. Han jobbar hårt på att bygga upp ett nytt nätverk. Han har sina barn varannan vecka. Han känner respekt för att människor vill vara med i församlingen men återkommer ofta till att man måste också måste kunna få respekt för om man vill lämna utan att behöva betala det höga priset.

Översikt av Evas livsberättelse. Eva är idag snart 19 år och föddes i stor stad i Polen. Hon har en 2,5 år yngre bror. Faderns familj var med i Jehovas vittnen sedan länge. Fadern gick ur JV i tonåren och satt åtta år i fängelse, men har inte berättat för Eva varför. Han återvände till JV i 30 årsåldern och jobbar i bygg- branschen. Modern kommer från en katolsk bakgrund. Föräldrarna träffades på bibelstudier hos JV. Eva minns hur modern läste ur barnens bibel för henne och att hon tidigt var övertygad tron inom Jehovas vittnen. Hon var svartsjuk på sin bror som hon tyckte tog mycket av uppmärksamheten hemma.

Fadern trodde på aga som uppfostringsmetod. Fadern förklarade vilka regler som skulle ge aga, och när de bröts fick hon ett visst antal slag med ett skohorn eller pvc rör (hårt plaströr). Detta var godkänt inom vittnena, men fadern gick ännu längre. När hon grät efter agan, sa han att hon måste sluta gråta och att han skulle slå henne tills hon slutade gråta, vilket hon till slut gjorde. Fadern sa till modern att om hon ingrep skulle barnens straff bli tredubblat. Därför ingrep hon inte. Eva förklarar att inom Jehovas vittnen är mannen familjens överhuvud och den som bestämmer. Eva var noga med att följa vittnenas regler om att bara välja passande böcker, tv och musik. Kultur fick inte innehålla magi, sex eller våld. Det fanns även en hel del plikter, som

att gå på möten tre gånger i veckan, förbereda sig inför dessa möten, ha familjeförberedelser och att predika.

Familjen flyttade ofta, dels för att Eva och brodern var sjuka mycket när de var små, och dels för att fadern ofta bytte jobb. Familjen fick bo där det fanns jobb. Eva minns inte detta som ett problem, utan att hon såg fram emot att få nya vänner. Ofta fanns det inte så gott om jämnåriga eller barn hon delade intressen med i församlingen så hon sökte sig till vänner ”i världen” (icke vittnen). Ofta fick hon avsluta dessa vänskapsband, då modern sa att hon inte fick umgås med vännerna, eftersom de inte var vittnen, och på grund av synder de gjort. När hon var elva år träffade hon en pojkvän som hon var tillsammans med i hemlighet ända tills hon blev tretton år.

Mycket hände när Eva började i högstadiet. Hon döpte sig, vilket innebar att nu var hon ett ”äkta” Jehovas vittne. Hon bytte till en skola där klassen gjorde många små teaterstycken. Hon älskade teater, men det var inte godkänt av vittnena. Hon fick en ny bästa vän som inte var vittne. Fadern upptäckte relationen med pojkvännen genom att läsa hennes sms. Han tvingade henne då att ringa upp och avsluta relationen genom att tala om att hon valde Gud i stället.

Några månader senare inledde hon samtal med en pojke i klassen som hon försökte frälsa. Det slutade med att hon själv började tvivla. Efter ungefär sex månader trodde hon inte längre på vittnenas läror. Hon insåg dock att hon inte kunde berätta om detta hemma, eftersom hon skulle bli helt utfrysad. Hon skulle då inte få prata med sin familj även om hon kanske skulle få bo kvar hemma. När familjen fick besök skulle hon tvingas vara utom synhåll. Hon skulle inte få ha mobil, vilket skulle försvåra hennes relationer med kompisar. Hon skulle även få det svårt ekonomiskt då hon bara skulle få pengar till det absolut nödvändigaste. Hon beslöt sig för att stanna och låtsas vara troende. Hon hade blivit ateist, förlorat sin tro och meningen med livet, vilket gjorde henne deprimerad. Hon hade många viktiga existentiella samtal med en annan killkompis, som uppmuntrade henne att se att det finns annat som kan skapa mening, som konst och personlig utveckling. Han uppmuntrade henne att tänka själv och göra sina egna val. Efter ungefär sex månader började hon må bättre igen.

När hon inte längre var troende blev det mesta inom familjen och vardagen en pina. Hon började ljuga om mycket för att slippa undan. Ibland kom föräldrarna på henne med att ljuga. Då fick hon en lång utskällning om vilken ”dålig dotter” hon var. Hon fortsatte ändå att bryta mot reglerna. Föräldrarna kom på henne med att röka och då blev hon misshandlad av sin far. När de äldste fick veta att hon rökt hade de inga synpunkter på att fadern slagit henne. Hon avstod från att visa att det var misshandel genom att visa sina blåmärken, då hon inte förväntade sig något stöd. De äldste beslöt att hon under några månader skulle bli hon av med flera ”privilegier”.

När Eva var 16 år blev hon svårt misshandlad för att hon svarat otrevligt. Det blev så pass illa att hon trodde armbågen fått en fraktur. Hon skrek högt i hopp om att någon skulle höra henne och komma till hjälp, men ingen kom. Hon gick till doktorn, som ringde polisen. Sedan gick hon till sin faster som inte var vittne. Eva tyckte detta tillfälle var ett bra tillfälle att hoppa av Jehovas vittnen och berättade för fastern om sina planer. Fastern bjöd in föräldrarna till samtal och

försvarade Eva. Föräldrarna försökte få med sig Eva till möte samma kväll men hon stod på sig. På kvällen gick Eva ändå hem men talade inte med familjen på flera dagar. Dagen efter förmådde modern Eva att komma till ett möte med de äldste, som blev chockerade över misshandeln. Eva fick dock skäll för att hon gått till polisen i stället för till honom. Fadern bad om ursäkt, men förlorade ändå sin tjänst som näst högst i församlingen. Hon polisanmälde händelsen och fadern fick brev från Tingsrätten. Hon kände hat och avsmak för sin far. Eva berättar att barnaga var tillåtet i Polen fram till 2005-2006 och då ändrade även Jehovas vittnen sina riktlinjer och tog avstånd från barnaga.

Misshandelsärendet påskyndade föräldrarnas beslut att flytta till Sverige för att fadern skulle få jobb här. Fadern infann sig inte på Tingsrätten. De flyttade till en mindre ort i Sverige och gick på SFI (Svenska För Invandrare). De gick på möten i en församling i närmsta större stad. Eva kontaktade socialtjänsten som informerade henne om att om hon lämnade Jehovas vittnen skulle hon hamna i en fosterfamilj, vilket hon inte ville. De förmedlade kontakt med en stödförening för före detta medlemmar från Jehovas Vittnen. Hon upplevde inte engagemang av kuratorn på socialtjänsten och beslöt att hålla ut tills hon blev myndig.

Efter något år flyttade familjen till en större stad, för att åter lösa situation med arbete och boende. Eva började gymnasiet, och där träffade hon en skolkurator som genast förstod att hon hade "ett helvete". Detta gjorde att hon fick förtroende för henne och fortsatte med samtal flera gånger i veckan. Vid den här tiden blev modern djupt deprimerad, fick självmordstankar och ville skilja sig. Hon förklarade för Eva att hon inte vågat ingripa när fadern slagit henne.

Tillsammans med kuratorn förberedde Eva sitt avhopp. Kuratorn erbjöd henne att få komma till ett skyddat boende för kvinnor i staden. Modern blev mycket ledsen när hon insåg att dottern skulle flytta. Eva mådde mycket dåligt efter flytten, och grät i flera dagar i streck. Under denna tid fick hon stort stöd av sin skolkurator. Hon fick sömnproblem då hon vände på dygnet, vilket hon fortfarande gör. Kurator har normaliserat hennes kris och förberett henne på att det kommer att ta tid. Det var precis så svårt att lämna som hon trodde. Det har ändå förvånat henne att det tar så lång tid och att känslorna är så starka. Hon var heller inte förberedd på att hon skulle känna så mycket skuld mot modern. Det bästa är att vara på väg mot att bli "mentalt fri", slippa alla möten, att predika och alla andra religiösa plikter. På det stora hela tycker hon att hon mår bra och är på väg att bli lycklig.

Eva ser Jehovas vittnen som en "sekt" då hon tycker de manipulerar människor genom att inte ge dem fria val. Man måste gå till de äldste med allt. De äldste är utvalda av Gud och har därmed rätt. Därför kan man inte säga emot de äldste. Gruppen styr vad du tar in i form av kultur, umgänge, kläder, mat, städning och förbud mot negativ information. Det värsta tycker Eva är hur man ser på de som hoppat av. Då man vill hjälpa en avhoppare tillbaka till den rätta vägen fryser man ut den helt, genom att inte ens hälsa. Detta motiveras som kärlek för att leda personen rätt.

Del 2 – Individernas tidiga maladaptiva scheman

Diagram 1 och 2 visar vilka tidiga maladaptiva scheman respondenterna har. Här framgår på vilken nivå värdena är, det vill säga hur starkt respektive schemat är. Respondenternas exakta värden visas i bilaga 3.

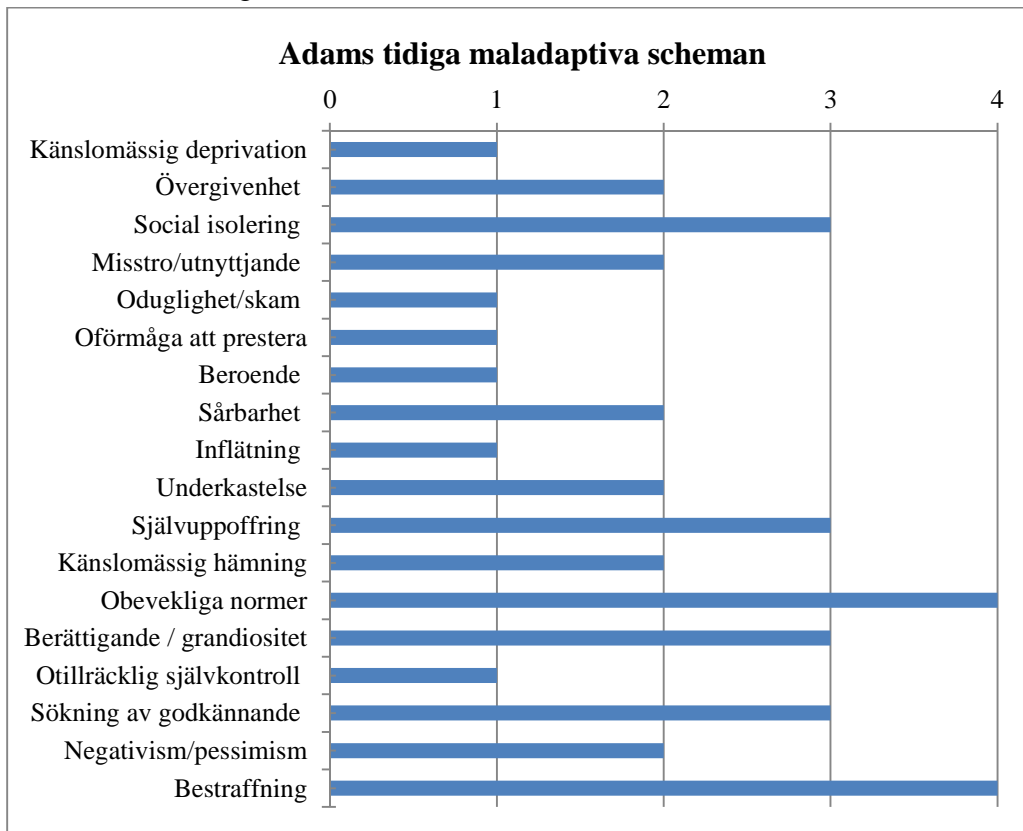

Diagram 1. Adams tidiga maladaptiva scheman. Siffrorna anger nivån för hur starkt schemat är. 1= låg, 2=medium, 3=hög, 4= mycket hög

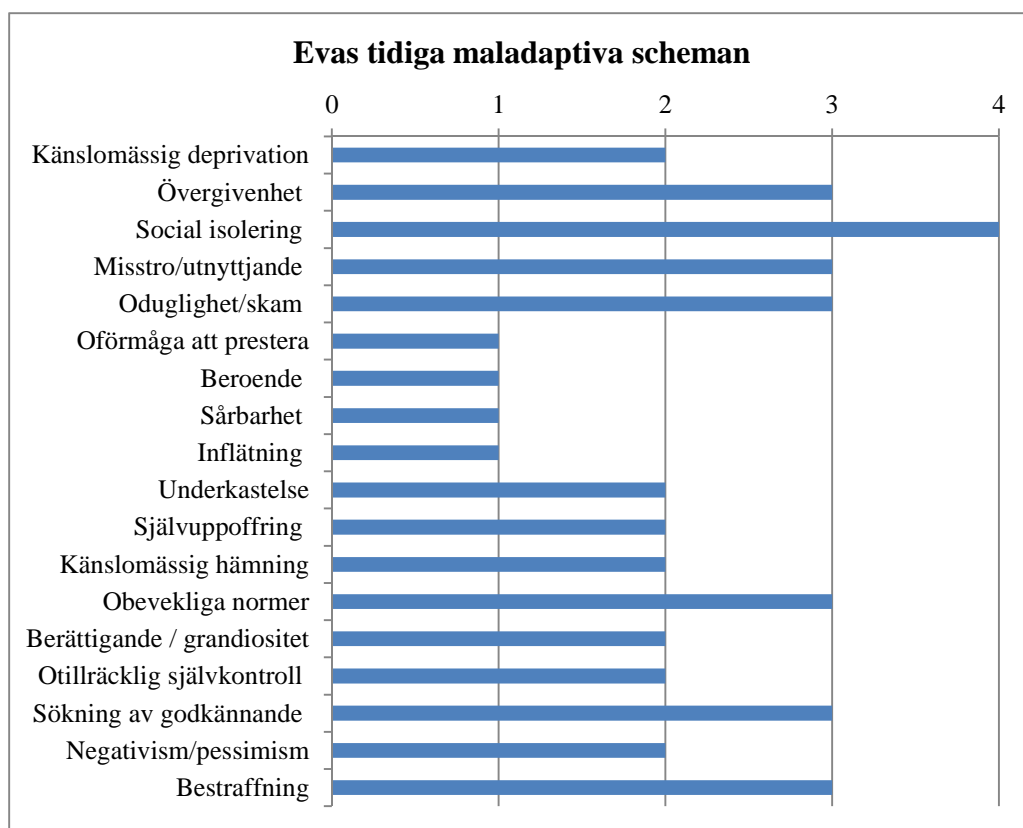

Diagram 2. Evas tidiga maladaptiva scheman. Siffrorna anger nivån för hur starkt schemat är. 1= låg, 2=medium, 3=hög, 4= mycket hög

Del 3 – huvudresultat: konceptualisering utifrån Perris och Perris sårbarhetsmodell

För en djupare förståelse för Adam och Evas individuella sårbarhet kommer deras tidiga maladaptiva scheman att analyseras utifrån deras livsberättelser. Analys görs av hur respektive tidigt maladaptivt schema kan härledas från faktorer i deras livsberättelse som i Perris och Perris sårbarhetsmodell (1998). För utförligare beskrivningar av emotionella kärnbehov, motsvarande tidiga adaptiva respektive maladaptiva scheman, se bilaga 4.

Konceptualisering av Adams individuella sårbarhet. Adam har ett antal tidiga maladaptiva scheman (känslomässiga sår) på grund av att vissa av hans emotionella kärnbehov kontinuerligt frustrerats. Han har flera ovillkorade tidiga maladaptiva scheman. YSQ visar att Adam har mycket högt värde på är bestraffning, höga värden på social isolering och berättigande/grandiositet. Han har mediumhögt på övergivenhet, misstro/utnyttjande, känslomässig hämning, sårbarhet, negativism/pessimism.

Villkorade eller sekundära scheman utvecklas alltså ofta som ett sätt att få lättnad från ovillkorade eller centrala scheman. Adam har mycket höga värden på obevekliga normer, höga värden på självupppoffring, och sökning av godkännande, samt medium på underkastelse. YSQ kan tolkas som att Adam försökt att hantera ovillkorade scheman, (bland annat rädslan för att bli bestraffad, utsatt för fara, övergiven och isolerad) genom att försöka leva upp till mycket höga krav (obevekliga normer), upppoffra sig och sina egna behov (självupppoffring) och försöka vara som andra vill att han ska vara (sökning av godkännande). I viss mån har han även valt att underkasta sig andras vilja (underkastelse). Nedan följer en mer ingående analys av vart och ett av de ovillkorade och villkorade scheman som visar mycket höga värden, höga värden och

mediumhöga värden.

Adam har mycket högt värde för schemat *bestraffning*. YSQ visar bland annat att Adam bli arg när folk kommer med ursäkter eller klandrar andra för sina egna problem. Han är även sträng mot egna misstag och tycker han ska betala priset oavsett varför han gör ett misstag. Han tänker ofta på sina misstag och blir arg på sig själv. Adam berättar att det hårdaste straffet för ett Jehovas vittne är att man som icke-vittne inte får överleva jordens undergång bland Guds utvalda. Det hårdaste jordiska straffet blev han medveten om redan i tidig ålder - om man lämnar tron så förlorar man sin familj och sina vänner. Adam har alltså vuxit upp med en hård syn på straff. Man kan tolka detta som att han internaliserat denna stränghet.

Adam har högt värde på schemat *social isolering*. YSQ visar bland annat att Adam känner sig isolerad och ensam, att ingen riktigt förstår honom, att hans familj alltid varit annorlunda än andra och att han ibland känner sig som om han kom från en annan planet. Bidragande faktorer ur Adams livberättelse kan vara att Adam är biologiskt annorlunda genom att han är färgad. Han ser mycket bra ut. Han har aldrig sett sin hudfärg som ett problem. Hans familj var annorlunda på flera olika sätt: modern kom från ett annat land; han har inte vuxit upp med sin biologiska far, men upplevde styvfadern som sin pappa; och familjen var med i JV. När modern gick med i JV fick han tillgång till ett stort socialt nätverk med stort stöd. Det problematiska var att det stora stödet var villkorat av att vara aktiv medlem i Jehovas vittnen. Adam insåg tidigt att han var annorlunda än de andra barnen som inte var med i Jehovas vittnen. Han lät sitt medlemskap förbli en väl förborgad hemlighet, eftersom han var rädd att bli mobbad för detta. Idag är han inte längre ett vittne, men har inte hunnit utveckla ett nytt socialt nätverk. Han har delad vårdnad och kan på så sätt ständigt bli påmind om sitt utanförskap där frun och släkten är med i JV.

Adam har höga värden för *sökning av godkännande*. YSQ visar att hans självkänsla till stor del är grundad på hur andra ser honom; han tycker att det är viktigt att bli omtyckt av nästan alla han känner, han ändrar sig beroende på vem han är med så att de ska gilla honom, han kämpar hårt för att passa in, att egna prestationer är värdefullast för honom om andra lägger märke till dem och att han är så inriktad på att passa in att han ibland glömmet vem han egentligen är och när han ser tillbaka på sitt liv märker han att han fattat de flesta beslut med hopp om andras godkännande. Om han inte får en massa uppmärksamhet från andra så känner han sig mindre viktig, och mycket uppskattning och beröm gör att han känner sig som en person som är värdefull. Adam kommenterar att han har ett enormt bekräftelsebehov. Detta kan ses i ljuset av att han under större delen av sitt liv känt tvivel som han inte vågat dela. Han har dolt det och undvikit sina tvivel genom att fokusera på att bete sig som ett gott vittne. När han gjort det har han fått uppmärksamhet och beröm. Han har alltså inte blivit validerad utifrån vem han egentligen var och för att inte riskera att bli socialt isolerad så har han försökt lösa problemet genom att i stället vara till lags. Något som hindrat honom från att utveckla sitt autentiska jag och att gå sin egen väg i livet.

Adam har högt värde på schemat *berättigande/grandiositet*. YSQ visar att han har mycket svårt att acceptera ett nej när han vill ha något från andra människor, att han avskyr att bli

tillbakahållen eller hindrad från att göra det han vill och att folk säger ofta till honom att han verkar ha ett stort behov av att kontrollera hur saker och ting ska göras. Uppkomsten av detta schema kan förstås på flera sätt. Som Jehovas vittne har man ”sanningen” och är en del av de utvalda som ska överleva harmagedon. Man ser sig alltså som mycket speciell och bättre än icke-vittnen. Adam gjorde karriär som ledare inom vittnena och blev den som talade om för andra hur saker och ting skulle vara. Det kan även förstås utifrån att han under sitt liv levt under stränga krav som han har haft svårt att acceptera och inte trott på själv helhjärtat, men inte vågat bryta mot av rädsla för isolering. Det kan alltså även förstås som en reaktion mot de obevekliga normer och straffande som han upplevde inom Jehovas vittnen, det vill säga som ett villkorat schema.

Adam har mediumhøgt värde för schemat *övergivnhet*. YSQ visar att han känner att han saknar en stabil grund av känslomässigt stöd och att han för det mesta inte haft någon som verkligen lyssnat på honom, förstått honom eller varit uppmärksam på hans egentliga känslor och behov. Adams livberättelse visar att han inte vuxit upp eller haft kontakt med sin biologiska far, vilket är ett övergivande, som han inte tar upp så mycket. Schemat kan även kopplats till den villkorade kärleken inom familjen och församlingen i kombination med upptagenheten av att leva upp till de höga krav som ställs för att godkännas. Eftersom han visste att hans tankar inte skulle accepteras hade han ingen att vända sig till och kunde därmed inte få det stöd han behövde vare sig i familjen eller i församlingen. Inte heller utanför församlingen vågade han vända sig då han också upplevde det som ett hot om att inte accepteras och att till och med att bli mobbad.

Adam har medelhøgt värde på schemat *misstro/utnyttjande*. YSQ visar bland annat att Adam tror på devisen kontrollera eller bli kontrollerad, att han testar människor för att se om de talar sanning och om de har goda avsikter och att han upplever att de flesta människor bara tänker på sig själva. Adam har levt en stor del av sitt liv med flera hemligheter: att han var ett Jehovas vittne, att han dagligen bröt mot centrala regler inom JV, och att han tvivlade på tron och ville lämna församlingen. Han blev tidigt expert på att ljuga och leva dubbelliv, eftersom han annars skulle förlora antingen sina vänner utanför gruppen eller sin familj alla vänner inom JV. Om man själv haft lögnen som ständig följeslagare är det inte konstigt att man även ifrågasätter andras motiv. Det kan även förstås som att han under tiden i JV stod under mycket hård kontroll och han fick jobba för att själv ta initiativet för att ha någon egen kontroll. Adam berättar att när det kom vissa vittnesmål om att han skulle setts med olämpliga personer på sta'n, så jobbade han upp sin trovärdighet genom att bete sig extra mycket som ett exemplariskt vittne. Adam tar under intervjun på sig hela ansvaret för sitt beteende som liten pojke under ett enormt stort hot.

Adam har mediumhøgt värde för schemat *känslomässig hämning*. YSQ visar att han känner mycket ilska och förbittring växer inom honom som har inte uttrycker och att han måste kontrollera sina känslor för annars skulle något hemskt troligen hända. Man kan se detta schema som ett resultat av hans rädsla för att visa sina tvivel och de känslor som hör därtill under stor del av hans ungdoms- och vuxenår. Att vilja lämna men inte våga kan väcka starka känslor av frustration och ilska, som inte heller får avslöjas. Man kan även se detta schema som ett resultat av de känslor han hyser efter att ha lämnat Jehovas vittnen. Han skulle idag vilja

förklara för sina anhöriga varför han lämnade men får inte chansen, vilket han beskriver som mycket frustrerande.

Adam har mediumhög värde för schemat *sårbarhet*. YSQ visar att han vidtar många försiktighetsåtgärder för att inte bli sjuk eller skadad och upplever att världen är farlig. Adam berättar om den ”harmagedonkänsla” han fortfarande kan få när han gör något som Jehovas vittnen ansåg var syndigt. Harmagedon innebär jordens undergång. Barn i Jehovas vittnen får lära sig att jorden kommer att gå under och att bara de som är vittnen kommer att överleva. Att leva med tron att jorden kommer att gå under är en mycket skrämmande katastrof för ett barn även om det får veta att det skall överleva. Alla vänner och släktingar som inte är med i församlingen kommer då att dö. Det är inte svårt att förstå att schemat utvecklats. Schemat är dock mediumhög och kan förklaras av att han inte själv helhjärtat trodde på denna profetia. Han har också upplevt döden på nära håll flera gånger i unga år. Både självmord framför hans ögon och att en elev i hans skola blev skjuten, vilket kan ha bidragit till hans känsla av utsatthet. Man kan även se att schemat idag vidmakthålls av hans sociala situation. Han är ensamstående med delad vårdnad för två barn, och en inre stress att få ekonomin att gå ihop och att han inte har någon att vända sig till om det inte skulle gå bra för honom. Han har ännu inte hunnit bygga upp ett nytt nätverk, dels för att han fokuserar hårt på sitt jobb och sina barn och är trött på fritiden.

Adam har mediumhög värde på schemat *negativism/pessimism*. YSQ visar att han även när saker går bra känner att det bara är tillfälligt, att något negativt förmodligen kommer att följa, och hur hårt han än arbetar oroar han sig för att ekonomin ska raseras fullständigt. Detta schema kan förstås utifrån att Adam berättar att det på ytan gick mycket bra för honom i Jehovas vittnen. Han gjorde karriär i församlingen, fick jobb, familj och byggde hus. Samtidigt växte tvivlen och avhoppet med påföljande social katastrof kom allt närmare. Adam har i många år upplevt att det gått bra i stunden men bävat inför en realistisk smärta och förlust av sitt sociala nätverk som med tvivlen kom allt närmare trots att försökte tysta tvivlen genom att engagera sig att mer i församlingen. Han har valt en undvikande copingstrategi att hantera sina tvivel som församlingsarbetet och festande.

Nedan följer genomgång av villkorade scheman. Adam har mycket högt värde för schemat *obevekliga normer*. YSQ visar bland annat att han måste vara bäst på allt han gör, strävar efter perfekt ordning, nöjer sig inte med tillräckligt bra, och har knappt någon tid att koppla av på grund av detta. Detta kan förstås som en internalisering av höga krav på att vara ett gott vittne som han kapitulerat inför, men även ett sätt att undgå upptäckt av dubbellivet och dess konsekvenser.

Adam har högt värde för schemat *självupppoffring*. YSQ visar bland annat att det oftast är han som erbjuder sig att utföra extra arbetsuppgifter eller arbeta övertid, att finns nästan ingenting han inte skulle stå ut med om han älskade någon, och att han ser sig som en bra människa eftersom han tänker mer på andra än sig själv. Adams berättelse handlar mycket om ett liv där han fått lära sig att fokusera på att göra det som är bra för Jehovas vittnen, för Gud, och andra men inte om att även se till sina egna behov.

Adam har medelhöga värden för schemat *underkastelse*. YSQ visar att Adam känner att de stora besluten i hans liv egentligen inte varit hans egna och att han går längre än de flesta för att undvika konfrontationer. Adam berättar om sina stora beslut att göra karriär inom vittnena köpa hus och skaffa familj var ett sätt att leva upp till förväntningarna på honom som ett gott vittne. Det kan ses som ett sätt att underkasta sig kraven som ställdes på det goda vittnet. Samtidigt var ett sätt att försöka tränga undan sina egna tvivel genom att gå allt djupare in i gruppen och ha så mycket att göra att han inte hann tänka efter, alltså som ett undvikande. Den ovan nämnda uppdämda ilskan kan till stor del förklaras av detta.

Sammanfattningsvis har Adam vuxit upp i en miljö som utåt sett var trygg, utan sin biologiska far, men med en styvfar som fyllde rollen som pappa, samt med stor social gemenskap i Jehovas vittnen. Problemet för Adam var att han växte upp med vetskapen om att hela hans sociala liv kunde förloras. För ett barn en total katastrof. Han var tidigt smärtsamt medveten om möjligheten att bli mobbad om hans församlingstillhörighet kom fram och att han skulle bli förskjutet av alla i församlingen om han lämnade. För att få ihop sina båda världar innanför och utanför vittnena levde han dubbelt med mycket lögn och stress. Å ena sidan älskade han sin familj och senare även sin fru och sina barn, men å andra sidan blev det allt svårare att vara kvar i takt med att tvivlen blev starkare. Han gjorde då allt större ansträngningar att begrava dessa tvivel, av rädsla för att förlora hela sin sociala tillvaro. Konsekvensen av att han sköt upp att lämna och i stället tystade tvivlet genom ett allt större engagemang ledde till att han också gick allt djupare in i relationen med sin flickvän som blev hans fru och mor till hans barn, något som gjorde det allt svårare att lämna, samtidigt som barnen fick honom att komma i kontakt med vad som är viktigt i livet, som ärlighet. Han upplevde att hans värdegrund sakta förändrades, och blev allt mer olik den som familjen och församlingen vilade på. När han kände att deras grundläggande värderingar blev alltmer olika, förändrades även hans känslor för familjen och församlingen. När barnen föddes upplevde han en stark villkorslös kärlek. Samtidig var han smärtsamt medveten om att kärleken skulle bli villkorad om han fortsatte att leva enligt vittnenas tro. När han för första gången anförtrodd sig åt en arbetskamrat och fann stöd blev det droppen som fick honom att efter många år våga lämna. Avhoppet blev det precis så illa som han fruktat. Det som fungerat som skydd under uppväxten är att han haft gott om vänner, klarat skolan bra, han har fått beröm och uppskattning, om än villkorat. Han har också kunnat känna sig kompetent i sitt arbete och där haft vissa sociala band. En del av honom kunde känna sig kompetent, samtidigt som en annan del tvivlade, ljög och led.

Konceptualisering av Evas individuella sårbarhet. Eva har fått flera emotionella kärnbehov regelmässigt frustrerade under sin uppväxt och som givit upphov till tidiga maladaptiva scheman (känslomässiga sår). Hon har mycket högt värde för det ovillkorade schemat social isolering. Hon har höga värden för följande ovillkorade scheman: bestraffning, övergivenhet, mistro/utnyttjande, oduglighet/skam. Hon har mediumhöga värden för följande ovillkorade scheman: berättigande/grandiositet, negativism/pessimism, känslomässig hämning, otillräcklig självkontroll och känslomässig deprivation.

Villkorade scheman är alltså ofta ett sätt att få lättnad från ovillkorade scheman. YSQ visar höga värden på villkorade scheman i form av obevekliga normer, sökning av godkännande.

Hon har medium på schemat underkastelse och självupppoffring. YSQ kan tolkas som att Eva försökt hantera sina ovillkorade scheman (bland annat en rädsla för att bli bestraffad, övergiven, utnyttjad eller utsatt för övergrepp och en känsla av att inte duga) genom att ”välja” att leva upp till högt ställda krav (obevekliga normer), försöka vara som hon tror att andra vill att hon ska vara (sökning av godkännande). Till viss del har hon även försökt att underkasta sig andras vilja (underkastelse) och uppoffra sina egna behov (självupppoffring).

Eva har mycket högt värde för schemat *social isolering*. YSQ visar att hon känner att hon i grunden är olika andra, att hon inte hör hemma någonstans, och att ingen riktigt förstår henne. Man kan se många olika orsaksfaktorer till detta. Hon växte upp i en familj som var annorlunda då de tillhörde en minoritetsgrupp – Jehovas vittnen. Hon hade svårt att knyta an till andra barn och vuxna dels för att hon var sjuklig och dels för att familjen flyttade ofta. När hon väl fick vänner fick hon inte alltid umgås med dessa då mamman inte tyckte det var passande sällskap för ett Vittne. Detta schema har förstärkts av att hon dessutom fick lämna sitt land och sin släkt, komma till ett nytt land där hon inte kunde språket. Hon talar god svenska men tycker själv inte att så är fallet. Eftersom hon lämnat både sin ursprungsfamilj och Vittnena och bor i ett skyddat boende så är hon i dagsläget extra isolerad.

Eva har högt värde för schemat *övergivenhet*. YSQ visar bland annat att hon inte räknar med att de människor som ger henne stöd kommer att finnas där regelbundet. Hon låter inte människor komma riktigt nära då hon är rädd att de inte alltid kommer att finnas kvar. Det går att finna flera orsaker till detta schema. Eva har saknat en trygg anknytningsperson, då både fadern och modern gång på gång övergav henne känslomässigt då de inte fanns där för henne när hon behövde stöd. I stället fick hon viss villkorad kärlek inom familjen och församlingen. Hon fick uppskattning för att vara ett duktigt vittne och blev väl medveten svåra konsekvenser som väntade om man inte levde upp till standarden för vittnen eller höll sig till reglerna. Hon hade också ovan nämnda många förluster av vänner som påverkat detta schema.

Eva har även högt värde för schemat *misstro/utnyttjande*. YSQ visar bland annat i att hon blivit fysiskt, emotionellt eller sexuellt utnyttjad av viktiga personer i hennes liv, att hon har svårt att lita på folk, att hon tror på devisen att ”kontrollera eller bli kontrollerad” och att hon ofta har fått skydda sig från andra människor. Eva berättar att hon tidigt blev agad som uppfostringsmetod. När hon grät efter agan, sa fadern att hon måste sluta gråta och att han skulle slå henne tills hon slutade gråta. Han sa till modern att om hon ingrep skulle barnens straff bli tredubblat. Flera gånger blev Eva dessutom svårt misshandlad av sin far. De äldste fick veta att hon rökt men inte att hon blivit misshandlad, varpå de delade ut straff till Eva men inte till fadern. Hon avstod från att visa att det var misshandel genom att visa sina blåmärken, då hon inte förväntade sig något stöd. De äldste beslöt att hon under några månader skulle bli hon av med flera ”privilegier. Hon blev alltså både regelbundet utsatt för övergrepp utan att få stöd av någon, vilket förklarar hennes misstro. Först när hon började bli i övre tonåren fick hon stöd av en läkare, polisen och en kurator, vilket kan ha försvagat schemat lite.

Eva har högt värde för schemat *oduglighet/skam*. YSQ visar bland annat att hon tycker att hon inte kan förstå hur någon skulle kunna älska henne, att hon är alltför otillräcklig i grunden för att

kunna öppna sig för andra och när folk tycker om henne känner hon att hon lurar dem. Det är inte svårt att finna orsaker till detta. Hon blev slagen, misshandlad, fick ofta höra vilken dålig dotter hon var och fick mest villkorad kärlek när hon presterade som ett bra vittne. Hon fick varken göra misstag eller behålla vänner eller pojkvänner som inte passade in i regelsystemet.

Eva har mediumhøgt värde för schemat *känslomässig deprivation*. YSQ visar bland annat att hon upplever det som att människor inte funnits till hands för att ge henne värme, trygghet och ömhet, och att hon i större delen av sitt liv inte känt att hon haft någon speciell betydelse för någon. Hon berättar att hon inte har fått vare sig känslomässigt stöd, vägledning och omhändertagande i familjen eller församlingen, men i viss mån utanför församlingen i form av skolkamrater, fastern, läkaren, polisen och kuratorn. Detta kan förklara att schemat trots allt bara är mediumhøgt.

Eva har mediumhøgt värde för schemat *känslomässig hämning*. YSQ visar bland annat att hon känner mycket ilska och förbittring växa inom henne som hon inte uttrycker, och att hon tycker det är genant att uttrycka sina känslor inför andra. Eva levde som troende med ett ständigt hot om harmagedon, och i sin vardag med hotet att bli agad och till och med misshandlad. Samtidigt visste hon att hon var för ung för att klara sig själv och tvingades bita ihop i många år. Det är rimligt att anta att hon har en inlärdd rädsla för att visa oönskade känslor. Samtidigt har hon på senare tid vågat lämna och vågat säga ifrån till sin far. Detta kan ha minskat detta schema som trots allt är på medium.

Eva har mediumhøgt värde för schemat *negativism/pessimism*. YSQ visar bland annat att hon tycker det känns bättre att anta att saker inte kommer att gå så bra så att hon inte blir besviken när saker går fel, att hon ofta blir fixerad vid mindre viktiga beslut för att konsekvenserna av att göra ett misstag verkar vara så allvarliga och att hon fokuserar mer på de negativa aspekterna och händelser av sitt liv än de positiva. Om man lever i en miljö där varje handling och tanke ska dömas utifrån hur gott vittne man är blir även små beslut viktiga efter som fel beslut kan leda till svåra konsekvenser. Eva har också haft gott om tråkiga och smärtsamma erfarenheter av livet som gjort det lättare att tänka att det nog kommer att bli dåligt. Nu när Eva lämnat JV känner hon mer hopp om framtiden och kanske är det detta som gör att schemat nu är mediumstarkt.

Eva har mediumhøgt värde för schemat *berättigande/grandiositet*. YSQ visar att hon märker att hon ofta är så upptagen av egna angelägenheter att hon inte har tid för sina vänner eller familj, att hon är speciell och inte borde behöva acceptera samma begränsningar som gäller för andra människor, att hon har mycket svårt att acceptera ett nej när hon vill ha något från andra människor, och inte tål när andra säger åt henne vad hon ska göra. Detta kan förstås dels utifrån att hon vuxit upp med känslan av att vara i Guds utvalda skara som har sanningen och är bättre än andra människor. Samtidigt kan det förstås som en motreaktion efter att ha blivit påtvingad mycket stränga regler och hårda straff under hela sitt liv i Jehovas vittnen och i sin ursprungsfamilj.

Eva har mediumhøgt värde för schemat *otillräcklig självkontroll*. YSQ visar bland annat att hon

svårt att förmå sig att sluta, dricka, röka, äta för mycket eller andra ovanor, har en benägenhet att gå till överdrift fast hon vet att det inte är bra för henne. Hon har mycket svårt att offra omedelbar tillfredsställelse för att uppnå ett långsiktigt mål och kan nästan aldrig låta bli att visa människor hur hon verkligen känner, oavsett vad konsekvenserna kan bli. Eva berättar om hur hon redan som liten blev agad av sin far som visade stor brist på impuls kontroll och vid flera tillfällen i ren vrede misshandlade henne. Hon har både haft sin far som rollmodell och kanske internaliserat denna sida. Eva berättar även att man inom Jehovas vittnen inte blev uppmuntrad och saknade mål att orientera sig emot. Hon vill lämna vittnena men vågade inte. Denna brist på självkontroll kan även tolkas som en kapitulation inför en tillvaro som hon upplevde som meningslös. Ett sätt att finna förströelse och ”kickar” i sin i övrigt meningslösa tillvaro.

Eva har högt värde för schemat *obevekliga normer*. YSQ visar bland annat att hon inte nöjer sig med att göra saker tillräckligt bra, att inget är tillräckligt bra och att hon alltid måste vara nummer ett när det gäller prestationer. Eva berättar om alla regler som hon var tvungen att följa i JV. Det fanns mycket höga krav och man kunde alltid göra mer. Eva var som liten ett mycket ambitiöst och duktigt vittne som var mycket noga med att följa alla regler och göra alla förpliktelser. Detta kan ses som en internalisering av kraven i familjen och i JV.

Eva har högt värde för schemat *bestraffning*. YSQ visar bland annat att hon tycker att om hon gör misstag så förtjänar hon att bli bestraffad, att folk som inte drar sitt lass borde bli bestraffade på något sätt, att hon ofta inte accepterar folks ursäkter och blir upprörd när hon tänker på att någon har ”sluppet undan” alldeles för lätt. Även detta schema kan ses som en internalisering av normerna inom familjen och JV.

Eva har också högt värde för schemat *sökning av godkännande*. YSQ visar att hennes självkänsla till stor del är grundad på hur andra ser henne, att hon ändrar sitt beteende beroende på vem hon är med så att de ska gilla henne, och att hon är så inriktad på det att hon ibland glömmer vem hon är. YSQ visar vidare att det är svårt att sätta upp egna mål utan att ta hänsyn till hur andra kommer att ställa sig. Hennes bakgrundshistoria visar att hon inte fick sitt grundläggande behov av att bli uppskattad och accepterad som hon var, utan levde med mycket höga krav som vittne. Hon lärde sig tidigt att låtsas vara troget vittne, då hon insåg att hon var för ung för att klara sig själv. Hennes strategi blev att ljuga och låtsas, och på det sättet få basal omvårdnad i familjen. Den uppskattning hon fick var när hon presterade som vittne.

Sammanfattningsvis finns det i Evas uppväxt en röd tråd av otrygghet i en mycket dysfunktionell familj med aga och misshandel, och som i kombination med familjens engagemang i JV väsentligt förstärkt Evas otrygghet. Tillvaron bestod av höga krav, mycket kritik, stora hot och bestraffningar vilket gett Eva känslor av rädsla, ilska, förödmjukelse, och till och med hat. Hon var dessutom ofta sjuk som liten. Hon har inte fått uppleva kontinuitet i relationer. Detta handlade både om att de flyttade, men även om att hennes vänner inte sågs som lämpliga då de inte var vittnen. Eva var som liten social och utåtriktad och ett engagerat vittne, men när hon förlorade sin tro i tonåren fanns det inget stöd i familjen eller inom församlingens ledarskap. Detta ledde till en period av stor rädsla, ilska och depression. Det förvärrades när hon åter blev utsatt för misshandel av sin far. Hon sökte inte de äldstes stöd då hon inte förväntade

sig någon förståelse. Hon blev den som straffades och blev av med privilegier. Än mer utsatt blev hon när familjen flydde rättvisan till Sverige, där hon inte kunde språket och inte kände någon. Till de skyddande faktorer som Eva haft i sin tillvaro var hennes intresse för teater som hon trots allt fick utöva i den skola där hon så småningom hamnade, och de nya vänner hon fann där. Hon hade även läkaren, polisen och mostern som ställde upp när hon misshandlats. När hon kom till Sverige fick hon kontakt med en kurator som stöttade henne fram till att hon lämnade församlingen. Eva har jämförelsevis nyligen lämnat församlingen och bor i skyddat boende.

Diskussion

Respondenternas livsberättelser

Till att börja med kan man konstatera att varje person är unik, född med ett eget temperament och född in i ett samspel med sin specifika omgivning. Samtidigt finns en del gemensamma nämnare i deras uppväxt, framför allt att deras familjer tillhörde Jehovas vittnen, och de konsekvenser det medförde för bådass individuella sårbarhet. Man kan tänka sig att Adam för sin omgivning framstod som ett förhållandevis gott och framgångsrikt vittne, fram tills att han lämnade församlingen. I själva verket tvivlade han under stora delar att sitt liv och hans yttre framgång var ett dysfunktionellt sätt att hantera sina tvivel. Eva däremot, var som liten flicka ett djupt övertygat vittne, ivrig att vittna för andra. Hon växte upp i en djupt dysfunktionell familj och blev misshandlad och ofta kränkt. Redan i tonåren såg familjen att hon inte betedde sig som ett gott vittne, till deras stora frustration.

Tidiga maladaptiva scheman

Då forskningen gällande version tre av YSQ fortfarande är i sin linda (van Wreeswijk et al, 2012), bör resultaten tolkas med viss försiktighet. Detta gäller särskilt de tre nya scheman som där lagts till (sökning av godkännande, negativism/pessimism och bestraffning). Utforskandet av tidiga maladaptiva scheman och individuell sårbarhet utgick från författarens erfarenheter av möten med vuxna personer som antingen gått med som vuxna eller vuxit upp i liknande grupper och sedan lämnat. Erfarenheterna har varit kliniska, i stödjande verksamhet, samt genom egen erfarenhet av engagemang i en liknande grupp. Den kliniska erfarenheten har dock inte inneburit konceptualisering utifrån tidiga maladaptiva scheman. De vuxna som författaren mött har dock till största delen varit personer som gått med i liknande grupper som vuxna. Författarens erfarenhet är att det är en stor skillnad mellan att gå med som vuxen och att födas in i en grupp. De som gått med som vuxna försöker förstå hur de kunde hamna i gruppen trots att det var något de egentligen inte önskade. De som däremot fötts in i gruppen kan ha svårt att finna sin identitet, ett socialt nätverk utanför gruppen och kan känna stor ilska, sorg och förvirring kring hur deras föräldrar bemött dem.

De stora likheterna ligger i hur både Adam och Eva ville lämna gruppen men inte vågade på grund av hotet om social isolering från familj och vänner inom vittnena. Båda valde att leva dubbelliv med mycket lögn. Båda har gemensamma drag i sina tidiga maladaptiva scheman som kan härledas till deras uppväxt inom vittnena. Det gäller särskilt obevekliga normer och bestraffning, sökning av godkännande och social isolering. Författarens reflektion är att Adam tar på sig ett mycket stort ansvar för sitt beteende, trots att han som liten pojke stod under ett

stort hot om att bli socialt isolerad.

När det gäller övriga scheman ser situationen olika ut för Adam och Eva. Eva känner sig mer övergiven, mer misstro, mer känslomässigt depraverad, mycket mer oduglig och mer socialt isolerad. Å andra sidan har hon mindre av obevekliga normer och bestraffning. Det framstår som att Eva försökt finna sig själv samtidigt som hon försökt att hålla det hemligt för familjen och församlingen. Det har hon fått betala ett högt pris för detta i form av depression när hon kom fram till att hon inte längre trodde på läran, och hur hårt åtgången hon blev när hon inte uppträdde som ett gott vittne.

Adam har också valt att leva dubbelliv, och har inte trott helhjärtat på läran, men hans copingstrategi har i huvudsak varit undvikande av sina tvivel genom att göra karriär inom vittnena. Han verkar ha internaliserat mycket av obevekliga normer, syn på bestraffning, självupppoffring och berättigande. Båda känner sig socialt isolerade och har en gemensam strategi i att i viss mån underkasta sig och söka andras godkännande för att få bekräftelse. Båda är i viss mån pessimistiska, känslomässigt hämmade, sårbara.

Individuell sårbarhet

Framväxten av respondenternas individuella sårbarhet skiljer sig åt flera sätt, både socialt, kulturellt och biologiskt och vilka scheman som skapats i interaktionen med deras respektive omgivning. Adam har vuxit upp under ytligt sett trygga omständigheter. Han hade kontinuitet i vänskapsband inom rörelsen, upplevde inte att hans hudfärg var något han funderade över eller fick honom att känna sig avvikande. Det som fick honom att känna sig avvikande var att familjen var Jehovas vittnen. Det fanns två möjliga katastrofer. Som liten fanns rädslan för att omgivningen skulle få reda på att han var Jehovas vittne eller att församlingen skulle upptäcka att han bröt mot reglerna. När han blev lite äldre handlade det främst om de egna tvivlen som kunde leda till att han själv skulle lämna och bli socialt övergiven av familj och vänner.

Eva däremot har vuxit upp i en mycket dysfunktionell familj med en far som framstår som mycket aggressiv, systematiskt agar henne och vid flera tillfällen misshandlar henne. Hon var sjuklig som barn och tvingades till många uppbrott under sin uppväxt från både vänner utanför gruppen och i form av byte av bostadsort och till slut även flytt till ett annat land där hon inte kunde språket till en början. När författaren intervjuar henne talar hon god svenska med en viss brytning.

En stor skillnad mellan Adam och Eva är att Adam inte helhjärtat trodde på vittnenas religiösa föreställningar, medan Eva som liten trodde och var en passionerad förkunnare. När Eva väl började tvivla kunde hon diskutera sin tro med personer utanför gruppen som hon egentligen försökte frälsa. När Eva väl kommit fram till att hon inte hade en tro och inte ville leva med sin familj i tonåren, var hon kvar bara för att hon var för ung för att klara sig på egen hand. Hon försökte flera gånger under sin uppväxt att vända sig till utomstående för stöd som till läkaren, polisen, fastern och flera kuratorer. Då alternativet var att hamna i en fosterfamilj vågade hon inte ta det steget. Hon valde att bida sin tid till hon var vuxen nog att lämna gruppen och familjen. För Adam var det annorlunda. Han tvivlade från och till hela sitt liv, och försökte lösa

det genom att undvika sitt tvivel i form av att engagera sig allt mer i församlingen. Först när han bildat familj och blivit 26 år, var det önskan om att vara ärlig mot sina egna barn som till sist drev honom att anförtro sig åt en utomstående. Det blev droppen, som fick honom att lämna församlingen. De har alltså haft olika förhållningssätt till sina tvivel.

Deras sociala nätverk såg helt olika ut. Eva berättar att hon hade svårt att behålla vänner då dessa relationer hindrades av familjen, saknade stöd och skydd av sin mor och till slut hatade sin far. Adam som upplevt att han haft mycket att förlora då han ändå hade en familj och vänner han tyckte om i församlingen. Därför försökte klamra sig fast i sin tro och församlingen. Detta verkar ha bidragit till att han också lägger väldigt stor skuld på sig själv. Han känner stor skuld över hur hans avhopp och skilsmässa drabbat hans före detta fru och barnen, men verkar ha svårare för att känna empati med sitt eget sätt att försöka överleva det reella hot han levte med under hela sitt liv. Han tycker idag att det är fel att församlingen är så oförsonliga mot före detta medlemmar och känner frustration över att inte få förklara sig för sina nära i församlingen, men framför i övrigt ingen kritik mot församlingen.

Sammanfattningsvis upplevs Adam som mindre sårbar än Eva. Detta kan tolkas dels som att han haft fler skyddande faktorer i form av sin mor och ett stabilt socialt nätverk om än villkorat. Han har även själv utvecklat strategier i form av framför allt sökning av godkännande i viss mån självuppoftande som fungerat i hans ursprungsmiljö. Han har därmed sluppit utsättas för kritik som skulle kunnat få honom att utveckla scheman som defekt/skam. Ytterligare en anledning till Evas större sårbarhet är att det bara är några månader sedan hon lämnade JV och att hon är yngre än Adam.

Anknytning och religiositet

Granqvist menar att en trygg anknytning för troende är förknippad med att Gud ses som kärleksfull samtidigt som Gud inte ses som avlägsen eller kontrollerande (Broberg et al., 2009). Adam och Evas uppväxthistorier ger författaren intrycket av en Gud som ger kärlek, men bara villkorad sådan. En Gud som är mycket sträng, kontrollerande, som sätter upp regler som kontrollerar vardagen in i minsta detalj. Han har dessutom utsett äldste som kan straffa både föräldrar och barn, om reglerna inte efterföljs. Denna Gud har bestämt att bara JV ska överleva Harmagedon, medan övriga skall dö. Detta ger bilden av en mycket sträng, kontrollerande och hotfull Gud. Adam och Eva talar inte så mycket om sin relation till Gud. Eva trodde som liten helhjärtat på detta. Hon fick aga i Guds namn av en mycket aggressiv far och hade därtill en mor som inte skyddade henne. Man kan då tänka sig att bilden av en kärleksfull och närvarande Gud stod i mycket bjärt kontrast till den otrygghet hon upplevde i sin familj, och därmed kan ha bidragit till en otrygg anknytning. Adam var inte lika övertygad som Eva ens som liten, och hade tillgång till ett socialt nätverk, men levde med hotet om social isolering. Man kan därför tänka sig att gudsbilden påverkat hans anknytning negativt och individuella sårbarhet men inte i samma utsträckning som för Eva.

Betydelsen av uppväxt i Jehovas vittnen för den individuella sårbarheten

Resultaten visar att personernas individuella sårbarhet utvecklats genom en kombination av faktorer som dels är unika för respektive individ och hans eller hennes familj, dels av gemensamma nämnare. I det gemensamma finns det framför allt tre saker som är tydliga, haft stor betydelse för individerna och som kan kopplas till gruppens kultur i allmänhet och barnuppfostran i synnerhet. För det första kände båda en stor rädsla för att bli helt socialt isolerade om de inte längre skulle dela församlingens tro eller följa dess regler. En rädsla som varit central, påverkat deras liv starkt under många år och hindrat dem från att söka sin egen väg i livet. En annan gemensam nämnare är att varken Adam eller Eva har fått möjlighet att kunna se bekräfta och lita till sig själva, oavsett omgivningens åsikter - att vara autentiska, utan i stället utvecklats schemat sökning av godkännande. Båda har levt dubbelliv sedan tidig ålder, eftersom de upplevt att de inte skulle mäkta med att stå upp för sina, av gruppen, ovälkomna tvivel. En tredje gemensam nämnare är att båda har scheman av obevekliga normer och bestraffning, vilket kan ses som en internalisering av en auktoritär kultur. Problemet är att dessa scheman slår mot individen själv genom starkt självkritisk hållning. Om man kommer ur en grupp, och då förlorar familj och vänner, kanske blir helt ensam, redan är självkritisk och har svårt att vara sig själv innebär det en ökad sårbarhet för psykisk ohälsa.

Perris och Perris menar att en viktig förutsägelse som kan göras utifrån referensramen för individuell sårbarhet är att utvecklingen av psykopatologiska manifestationer är intimt relaterad till interaktionen mellan akuta eller långvariga påfrestningar å ena sidan, och grader av dysfunktion i de inre arbetsmodellerna å den andra. Detta innebär att både personens tolerans för stressande livshändelser och hennes förmåga att mobilisera socialt stöd alltid måste ses mot bakgrund av de inre arbetsmodeller hon utvecklat. För alla individer som har en otrygg anknytning kommer alla livshändelser som innebär en faktisk eller förväntad separation eller bortstötning att vara särskilt traumatiska (Perris & Perris, 1998). Utifrån denna bakgrund kan man se att familjens engagemang i Jehovas vittnen väsentligt förstärkt både Adam och Evas individuella sårbarhet.

Jämförelse med annan klinisk erfarenhet av barn i sekteristiska grupper.

Markowitz och Halperin (1984) har påtalat riskfaktorer för vanskötsel och övergrepp. Varken Adam eller Eva talar om ledarna som karismatiska, men däremot att ideologin har tydliga regler för uppfostran in i minsta detalj, som tillåten musik, böcker, musik, och att de äldste kallas in i familjeangelägenheter. Evas familj var dessa regler trogna, medan Adams familj var en mer liberala och uppfyllde inte alla plikter som ett vittne förväntas göra (som att vittna regelbundet). Däremot brukade de gå på möten tre gånger i veckan, och göra familjeförberedelser. Adam fick ibland stryk, men menar att det var ett resultat av moderns kulturella bakgrund och inte för att hon var vittne.

När det gäller deras syn på ideologin som helig, oföränderlig och omöjlig att kritisera berättar Eva att de äldste är utvalda av Gud och därmed har rätt. Därför kan man inte säga emot de äldste. Se även bilaga 1 om tron inom JV.

När det gäller huruvida föräldrarna blir ”mellanchefer” gentemot sina barn, ser det lite olika ut för Adam och Eva. När Eva ertappats med att röka, gick föräldrarna till de äldste. Dessa sanktionerade faderns åga och beslutade att Eva skulle straffas vidare inom församlingen. Eva visade inte de äldste de blåmärken som avslöjade att det var en brutal misshandel. Om Eva känt sig trygg med de äldste hade hon vågat berätta för dem om misshandeln. De hade då kunnat fungera som skyddande i Evas liv. Nu förvärrade de i stället hennes situation. Hon var inte bara utlämnad i sin familj utan även inom församlingen, där hon på två håll fick veta att hon var den skyldige och inte förtjänade stöd utan straff. Det blev i stället en läkare som satte stopp för misshandeln genom polisanmälan och en släkting utanför församlingen som fanns som stöd för Eva. Ur Adams livsberättelse framkommer inte motsvarande förhållanden. Det kan tänkas bero på att familjen kanske inte vände sig till ledarna då de själva bröt mot reglerna.

Jämförelse med riskfaktorer i en religiös uppväxt enligt Heimlich. Den ovan redovisade genomgången av att JV i hög grad uppfyller Heimlich riskfaktorer för att barn skall komma till skada. De uppfyller även tilläggsriteriet för en om slutenhet, vilket gör att JV kan definieras som sluten auktoritär religiös grupp. Dessa riskfaktorer finns i olika grad i en mängd olika grupper och kulturer, vilket gör att man kan befara att barn i många olika grupper riskerar att få en förhöjd individuell sårbarhet.

Jämförelse med riskfaktorer som tas upp i den statliga utredningen – I god tro.

1. Att framställa omvärlden som underlägsen och föraktlig respektive farlig och ond: Både Adam och Eva avråddes tydligt från umgänge med icke-medlemmar på grund av deras skadliga inflytande.
2. Att disciplinera barn med åga, straffhot och skuldbeläggningar: Både Adam och Eva växte upp med hotet om Harmagedon, hot om uteslutning och isolering, åga och skuld. De växte även upp i en församling och familjer som tror på medfödd synd (se bilaga 1), vilket är ett skuldbeläggande.
3. Att utsätta barn för förödmjukande tillrättavisningar och kanske dessutom i föräldrarnas passiva åsyn. Eva berättar att hon blev av med sina privilegier i församlingen, som att få yttra sig, efter att ha ertappats med att röka.
4. Att låta barn vara vittne till att deras föräldrar tillrättavisas eller kränks. Det framgår inte av berättelserna att detta skulle ha skett. Evas far blev dock av med sin post efter att den andra misshandeln uppdragats, men detta blev snarare en upprättelse för Eva.
5. Att vid en förälders utträde ur rörelsen svartmåla denna förälder inför barnet och kanske dessutom hindra barnet från umgänge. Adam som idag lämnat församlingen får träffa sina barn eftersom de har delad vårdnad. Något han har lagligt stöd för.
6. Att tvinga sig på och försöka uttröna barnets tankar och därmed gränsen för barnets ”inre värld”. Varken Adam eller Eva tar upp detta i sina berättelser.
7. Att framställa sjukdom, svaghet och olyckor åtminstone delvis som en följd av bristande tro, orätta tankar eller andra tillkortakommanden. Jehovas vittnen menar att även djupt troende kan bli sjuka men menar också att vissa känslor som girighet och självisk ärelystnad har samband med fysisk sjukdom, se vidare bilaga 1.

Adam och Evas berättelser visar att de inte haft möjligheter till alla de rättigheter som föreskrivs av Barnkonventionen (Regeringskansliet, 2011). Framför allt gäller detta artiklarna

12-14, och 19: åsiktsfrihet, yttrande- och informationsfrihet, samt tanke-, samvets- och religionsfrihet, och skydd mot övergrepp.

Diskussion av övrig litterär bakgrund kring sekteristiska grupper. Barkers studie av Unification church (Barker, 1984 i Frisk, 1998) visar att de flesta till slut lämnar gruppen, att de flesta spontant lämnar rörelserna själva. Hon menar vidare att villkoren i amerikanska krigsfångars miljö inte kan jämföras med miljön i nya religiösa rörelser, samt att det förvisso förekommer andliga discipliner för att förändra individen men att dessa inte skiljer sig från de som finns i etablerade religionerna. Författaren har egen erfarenhet av flerårigt medlemskap i just denna grupp. Det Barker inte tar upp är hur systematisk användning av andliga discipliner i kombination med massiv social påverkan påverkar den psykiska hälsan. Det är inte enbart längden i ett engagemang som avgör vilken påverkan det kan få på den individuella sårbarheten och eventuell psykisk ohälsa, utan även den totala bilden av hur olika faktorer samverkar. Barn är dessutom mycket känsligare än en vuxen. Vad gäller jämförelser med amerikanska krigsfångar så ser författaren inte att man bör göra bokstavliga jämförelser utan utforska samverkan av alla faktorer i en miljö och hur det påverkar individens kritiska tänkande och därmed möjligheter till fria informerad val. Att en sådan påverkan skett behöver inte betyda att den är oföränderlig för all framtid. Detta är en relevant diskussion som dock faller utanför ramen för denna studie.

Frisk anger i sin bok att hjärntvättsteorin kan, för den som lämnat rörelsen tjäna som – retrospektiv och utifrån nuvarande meningssystem – tolkning av medlemskapet som gör att man inte behöver ta ansvar för sina tidigare handlingar (Frisk, 1998). I samma bok anförs även jämförelsen mellan avhopp och en skilsmässa, där storleken på krisen beror på hur man tolkar äktenskapet/medlemskapet i efterhand. Hon argumenterar för att tolkningen av medlemskapet som ett resultat av hjärntvätt kan vara destruktivt för individen och ge upphov till att individen uppfattar sig sakna kontroll över sitt eget liv (Frisk, 1989). Dessa argument kan övervägas när det gäller vuxna som gått med i och sedan lämnat en rörelse, men utgår samtidigt från att psykologiska övergrepp inte förekommit som gjort att personens fria val och kontroll de facto var kraftigt förminskad under tiden i gruppen. Diskussionen är relevant men faller utanför ramen för denna uppsats. När det gäller barn är dessa argument inte lika giltiga då de inte behöver försvara att de gått med i gruppen eftersom de fötts in i densamma. Parallellen till äktenskap kan ändå vara intressant. Om ett barn/ungdom tvingas in i ett tvångsäktenskap och hotas med social isolering förs tankarna till hedersproblematik. Då är det kanske inte skilsmässan i sig som är problemet utan äktenskapet.

Det finns få studier av hur barn har det i sekteristiska grupper. Sociologisk forskning som exempelvis Susan Palmer (Palmer och Hardman, 1999) gjort undersöker inte barnens psykiska välbefinnande, utan studerar hur väl *socialiseringen* gått, innebärandes hur väl föräldrarna lyckats föra över sin tro på sina barn. Hon har gjort fältstudier och drar sedan slutsatsen att barnen inte far illa. I alla fall inte mer än i samhället i övrigt. Detta står sedan i bjärt kontrast till de systematiska övergrepp som Charlotte Essén (2008) beskriver för delvis samma grupper. Detta belyser svårigheten att studera dessa grupper i allmänhet och barnens välbefinnande i

synnerhet.

Metod och förslag på vidare forskning

I denna studie finns svagheter både i urval och metod. När det gäller urval kommer båda respondenterna genom kontakter med en förening för stöd för före detta JV. Det är rimligt att anta att det är de som inte mår bra som söker stöd på olika sätt och därför inte blir representativa för alla som lämnat församlingen. När det gäller metod finns en svaghet i att materialet är retrospektivt och även tidpunkten för intervjuerna i respondenternas liv. Deras upplevelse kan färgas av deras avhopp är så pass färsk att de inte hunnit bearbeta sina erfarenheter. Avhoppet i sig kan också färga deras syn på gruppen. Det vore därför intressant att följa upp respondenterna under en längre tid. YSQ är ett självrapporteringsinstrument. Alla sådana instrument har en så kallad "recall bias", vilket innebär att formuläret kommer att spegla personens perception av verkligheten och inte verkligheten som sådan. Man bör också vara observant på att om en person har undvikande eller idealisering som copingstrategi, det vill säga som ett sätt att hantera sina scheman, så kommer denne att skatta lågt på YSQ (van Wreeswijk et al, 2012). Man kan även tänka sig att anknytning och vilka scheman personen har kan påverka hur formuläret fylls i.

Studien kan fungera som en början till att fylla en kunskapslucka om hur barn påverkas av vissa former av slutna religiösa kulturer med auktoritär barnuppfostran. Sådan kunskap är viktigt, både för att förebygga psykisk ohälsa, och inte minst för att kunna säkerställa barns rättigheter som finns fastslagna både i FN:s konvention om barnets rättigheter/ barnkonventionen (Regeringskansliet, 2011) och i Sverige av Föräldrabalken (SFS, 1949:381).

Om man i stället skulle tillfråga nuvarande medlemmar finns andra felkällor. Båda respondenterna ljög varje dag för sin omgivning och visste att visa upp vad som förväntades av dem. Att då visa upp sitt rätta jag för en utomstående som är där för att forska hade inte varit sannolikt. Detta skulle kräva att forskaren mer eller mindre blev ett Jehovas vittne själv för att förvissa sig om att få en sannare insidertbild. Problemet är att dessa personer kunde behålla sin hemlighet även för sina närmaste i många år. Det man i stället skulle kunna använda är studier som inte enbart bygger på respondenternas ord och handlingar. Exempelvis skulle man kunna forska på mindre barn i dessa grupper och använda metoder som inte i första hand är narrativa. Ett sådant exempel är "strange situation test", där man i detalj studerar hur små barn i olika åldrar beter sig vid separation och återförening med sina föräldrar är en sådan möjlighet (Broberg et al., 2009). En annan möjlighet är anknytningsintervju som ovan nämnda AAI, vilken kan göras med äldre personer. Där läggs även fokus på hur saker sägs, och inte bara vad som inte sägs. Man lägger upp intervjun på ett sätt som skall "övertaska de omedvetna" (ibid.).

Studien visar på ett behov av vidare forskning med större underlag, baserat både på nuvarande medlemmar och före detta medlemmar, för att kunna dra slutsatser om det finns något generellt i de erfarenheter, maladaptiva scheman och individuell sårbarhet som denna studie visat. Gäller det många som vuxit upp i Jehovas vittnen och kan det finnas även i andra grupper med liknande kultur som starkt präglar barnuppfostran? Studien belyser även stora svårigheter i att forska i området, både vad gäller begrepp, en svårångad population, och krav på stor omsorg

vid urval och metodval Särskilt stort är behovet av metoder som kan överraska det omedvetna. Studien visar slutligen på ett stort behov av renodling av begrepp, som i sin tur kan underlätta möjligheten att jämföra olika studier.

Referenser

- Barker, E. (2003). Harm and New Religious Movements (NRMs): Some Notes on a Sociological Perspective. *Cultic Studies Review*, 02 (01). Hämtad 28 dec 2012 från adressen: [http://www.icsahome.com/logon/elibdocview.asp?Subject=Harm+and+New+Religious+Movements+\(NRMs\)%3A+Some+Notes+on+a+Sociological+Perspective](http://www.icsahome.com/logon/elibdocview.asp?Subject=Harm+and+New+Religious+Movements+(NRMs)%3A+Some+Notes+on+a+Sociological+Perspective)
- Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T. & Mothander P.R. (2006). *Anknytningsteori: Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm: Natur & kultur.
- Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T & Mothander P.R. (2009). *Anknytning i praktiken. Tillämpningar av anknytningsteorin*. Stockholm: Natur & kultur.
- Dobronravoff, P. L. (2007). *Att bli, att vara och att ha varit. Om ingångar i och utgångar ur Jehovas vittnen i Sverige*. Doktorsavhandling. Lunds universitet: Media-Tryck.
- Dole, A. A., & Dubrow-Eichel, S. (1985). Some new religions are dangerous. *Cultic Studies Journal*, 2(1), 17-30.
- Essén, C. (2008). *Sektbarn: ett reportage om de utvalda till paradiset*. Stockholm: Albert Bonnier förlag.
- Frisk, L. (1998). Nyreligiositet i Sverige, ett religionsvetenskapligt perspektiv. Nora: Tryck Scandbook AB.
- Heimlich, J (2011). *Breaking their will. Shedding light on religious child maltreatment*. New York: Prometheus Books.
- International Cultic Studies Association. (1999). ICSA Research Plan. Hämtad 28 dec 2012 från: http://www.icsahome.com/infoserv_icsa/icsa_researchplan.htm
- Järvå, H (red.). (2009). *Sektsjuka, bakgrund-uppbrott-behandling*. Lund: Studentlitteratur.
- Kropveld, M. (2003). An Example for controversy: Creating a model for reconciliation. *Cultic Studies Review*, 2(2). Hämtad 1 jan 2012 från adressen: http://icsahome.com/infoserv_respond/by_studyguide.asp?Subject=An+Example+for+Controversy%3A+Creating+a+Model+for+Reconciliation+
- Langone, M. D. (1997-2012). Prevalence. Hämtad 28 dec 2012 från adressen: http://www.icsahome.com/infoserv_articles/langone_michael_prevalence.htm
- Langone, M. D. (1992). Psychological Abuse. *Cultic Studies Journal*, 1992, 9(2), 206-218.
- Langone, M. D. (red). (1993). *Recovery from cults. Help for victims of psychological and spiritual abuse*. New York: Norton.
- Langone, M. D. (2000). The Two "Camps" of Cultic Studies: Time for a Dialogue. *Cultic Studies Journal*, 17, 79-100.
- Lifton, R. J. (1961). *Thought Reform and the Psychology of Totalism*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Markowitz, A. & Halperin, D. (1984). Cults and children. The abuse of the young. *Cultic Studies Journal*, 1(2), 143-155.
- Martin, P. R., Langone, M., Dole, A. A & Wiltrout, J. (1992). Post-cult symptoms as measured by the MCMI

before and after treatment. *Cultic Studies Journal*, 9 (2), 219-250.

McCabe, K., Goldberg, L., Langone, M & DeVoe, K. (2007). A Workshop for People Born or Raised in Cultic Groups. *ICSA E-Newsletter*, 6 (1). Hämtad 28 dec 2012 från adressen:
http://www.icsahome.com/infoserv_articles/mccabe_kelley_sgaworkshop_en06.01.htm

Ottosson, J-O. (2004). Sektrelaterade psykiska störningar bör identifieras i vården. *Läkartidningen*, 45 (101).

Palmer, S. J. & Hardman, C.E. (1999). *Children in new religions*. USA: Rutgers University Press.

Perris, C. & Perris, H. (1998). *Personlighetsstörningar. Uppkomst och behandling i ett utvecklingspsykopatologiskt perspektiv*. Stockholm: Natur och kultur.

Pettersson, H. (2008). *Jehåvasjäveln*. Tyskland: Bonnier pocket.

Pohl, P. (2005). *Sekten: en sann historia*. Stockholm: Alfabeta Bokförlag AB.

Regeringskansliet (2011). *FN:s konventioner om mänskliga rättigheter*. Sverige: Elanders.

SFS 1949:381. Föräldrabalk [Elektronisk version]. (Ändrad: t.o.m. SFS 2012:779). Stockholm: Justitiedepartementet L2. Hämtad 2 januari 2013 från:
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381/#K6

Shein, E. H. (1961). *Coercive persuasion*. New York: Norton.

Singer, M. T. & Lalich, J. (1995). *Cults in our midst: The hidden menace in our everyday lives*. San Francisco: Jossey-Bass.

Singer, M.T. & Ofshe, R. (1990). Thought reform programs and the production of psychiatric causalities. *Psychiatric Annals*, 20(4), 188-193.

Skoglund, A., Sveinvall, A.T., Paulsen, M. & Lien, I. (2008). *Religiøse grupper og bruddprosesser. Kunnskapsstatus, erfaringer og hjelpebehov*. Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress A/S. Rapport nr 3/2008.

SOU. (1998). *I god tro, samhället och nyandligheten*. Statens offentliga utredningar, 1998:113. Stockholm: Nordstedts tryckeri AB.

Van Wreeswijk, M., Broerson, J. & Nadort, M. (Eds). (2012). *The Wiley-Blackwell Handbook of Schema Therapy: Theory and practice*. 1st Edition. New York: John Wiley & Sons, Ltd.

Watchtower online library. (2000-2012a). Hur leder Jehova sin organisation? Hämtad 28 dec 2012 från adressen:
<http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/1102002074?q=%C3%A4ldste+gud&p=par>

Watchtower online library. (2000-2012b). Varför tar Jehovas vittnen talet 144 000, som nämns i Uppenbarelseboken, bokstavligt och inte symboliskt? Hämtad 28 dec 2012 från adressen:
<http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/2004647?q=bibeln+bokstavligt&p=par>

Watchtower online library. (2000-2012c). Lärdomar för oss. Hämtad 28 dec 2012 från adressen:
<http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/2005241?q=bokstavligt+bibeln&p=par>

Watchtower online library. (2000-2012d). Kommer jorden att gå under? Hämtad 28 dec 2012 från adressen:
<http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/2012090?q=bibeln+bokstavligt&p=par>

Watchtower online library. (2000-2012e). Går det att förena evolutionsteorin och Bibeln? Hämtad 28 dec 2012 från adressen: <http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/2008006?q=evolutionsteorin&p=par>

Watchtower online library. (2000-2012f). Varför blir vi sjuka? Hämtad 28 dec 2012 från adressen:
<http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/1102003043?q=f%C3%B6ds+synd&p=par>

Watchtower online library. (2000-2012g). Lydnad. Hämtad 28 dec 2012 från adressen: <http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/1200003292?q=olydnad+synd&p=par>

Watchtower online library. (2000-2012h). Sjukdomar och sjukdomsbehandling. Hämtad 28 dec 2012 från adressen: <http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/1200001191?q=synd+demoner&p=par>

Watchtower online library. (2000-2012i). Synd. Hämtad 28 dec 2012 från adressen: <http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/1200004132?q=synd&p=par>

Watchtower online library. (2000-2012j). Hur kan vi stå emot demonerna? Hämtad 28 dec 2012 från adressen: <http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/2007207>

Watchtower online library. (2000-2012k). Vilka är demonerna? Hämtad 28 dec 2012 från adressen: <http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/102010287>

Watchtower online library. (2000-2012l). Blod. Hämtad 28 dec 2012 från adressen: <http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/1200000774#s=0:0-24:0>

Watchtower online library. (2000-2012m). Hur kan man hjälpa ett barn som liknar ”den förlorade sonen”? Hämtad 28 dec 2012 från adressen: <http://wol.jw.org/sv/wol/d/r14/lp-z/2001723>

West, L. J. (1990). Persuasive Techniques in Contemporary Cults: A Public Health Approach. *Cultic Studies Journal*. 7(2), 126-149.

Wright, M.O., Crawford, E., & Del Castillo, D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: the mediating role of maladaptive schemas. *Child Abuse & Neglect* Jan;33(1), 59-68.

Young, J., Klosko, J. & Weishaar, M. (2003). *Schema therapy. A practitioner's guide*. New York: The Guilford Press.

Sammanfattning av Jehovas vittnens tro

Dobronravoff (2007) beskriver Jehovas vittnen (framledels benämnt JV) i sin avhandling och sammanfattar deras tro. JV menar att Bibeln är Guds ord, på vilken de baserar sin tro. Organisationen menar att Jehova är Guds riktiga namn. Jesus är Guds son som offrade sig för mänskligheten och hans offer möjliggjorde frälsning till evigt liv för dem som tror på honom (ibid.). Döda Jehovas vittnen, anser man inom organisationen befinner sig i en slags dvala från vilken de i framtiden kommer att återuppväckas av Gud, då han återvänder till jorden. Guds återkomst kallas Harmagedon. Jehovas vittnen hävdar också att Harmagedon, då Guds rike kommer att upprättas, snart kommer att ske. Jesus är domare över vilka som kommer att få leva i Paradiset. Paradiset kommer att ta plats på jorden Sann tro utgår från ande och sanning, ”spirit and truth”, genuin kärlek till Gud, underkastelse till hans ord och kärlek till medmänniskorna (ibid.). Detta innebär att JV inte använder sig av symboler såsom kors eller ritualer. Av samma anledning firar de inte heller jul, påsk eller födelsedagar. Förutom dessa grundtankar finns vissa tolkningar av Bibeln som på ett grundläggande sätt påverkar vittnenas vardag. En av dessa är missionsbefallningen som i vittnenas tolkning innebär att de ska sprida läran vidare. En annan är förbudet att ta emot blod. Jehovas vittnen utgår från en egen översättning av Bibeln som de kallar den ”Nya Världens översättning”. Inom Jehovas vittnen håller man mycket starkt på ”Löftet” makarna ger varandra inför Gud vid giftemålet. Det är också tydligt att äktenskapet, från dagens samhällsperspektiv, är en patriarkalisk institution där mannen har sista ordet och kvinnan ska lyda (ibid.). Hon beskriver även att JV utmärker sig framför allt genom att man vid ett flertal tillfällen profeterat om årtal för ”Harmagedon”. Första gången det skulle ske var 1914, och senast 1975. Dobronravoff ger en utförlig historiebeteckning i sin doktorsavhandling ”Att bli, att vara och att ha varit. Om ingångar i och utgångar ur Jehovas vittnen i Sverige”.

Trosföreställningar inom Jehovas vittnen som handlar om de områden Heimlich tar upp som riskfaktorer för barns välbefinnande

Nedan följer citat som förklarar tron inom de områden som Heimlich (2011) tar upp som riskfaktorer för barns välbefinnande samt författarens tilläggsriterium om umgängesförbud. Materialet är till största del hämtat från *Watchtower online library*, som är ett sökverktyg som

innehåller många av Jehovas vittnens publikationer på flera språk. Ovan nämnda doktorsavhandling används också som källa.

1. Trosföreställningen att församlingens ledare har kontakt med gud. I avsnittet om hur Jehova leder sin organisation (Watchtower online library, 2000-2012a) skrivs följande:

Det bibliska uttrycket ”den levande Gudens församling” visar vem det är som leder församlingen. Organisationen är teokratisk, dvs. styrd av Gud. Jehova vägleder sitt folk genom Jesus, som han har förordnat till att vara det osynliga huvudet för församlingen, och genom Bibeln, hans eget inspirerade ord. (1 Timoteus 3:14, 15; Efesierna 1:22, 23; 2 Timoteus 3:16, 17)

Senare i samma kapitel skrivs följande (ibid.):

Vid Herrens osynliga återkomst 1914 var slavklassen lojalt upptagen med att utföra Herrens verk, och som fakta visar fick den därför utökat ansvar 1919. Under åren som gått sedan dess har det avgetts ett världsomfattande vittnesbörd om kungariket, och en stor skara som tillber Jehova församlas nu för att få överleva den stora vedermödan. (Matteus 24:14, 21, 22; Uppenbarelseboken 7:9, 10) Dessa behöver också andlig föda, och den serveras dem genom slavklassen. För att behaga Jehova måste vi därför ta emot den undervisning han ger oss genom denna kanal och handla i överensstämmelse med den.

Vidare skrivs i samma kapitel (ibid.):

I vår tid består den styrande kretsen för Jehovas synliga organisation av med anden smorda bröder från olika länder, och den befinner sig vid Jehovas vittnens huvudkontor. Under Jesu Kristi ledning främjar den styrande kretsen ren tillbedjan i alla länder och samordnar Jehovas vittnens predikoverksamhet i de tiotusentals församlingarna. Medlemmarna av den styrande kretsen har samma inställning som aposteln Paulus gav uttryck åt, när han skrev till sina medkristna: ”Inte för att vi är herrar över er tro, utan vi är medarbetare till er glädje, för det är genom er tro ni står.” (2 Korinthisarna 1:24)

Jehovas vittnen över hela världen litar på den styrande kretsens ledning när det gäller att välja ut kvalificerade bröder, som i sin tur blir bemyndigade att förordna äldste och biträdande tjänare till att ta hand om församlingarna. Kraven för dem som förordnas finns i Bibeln och tar hänsyn till att dessa män inte är fullkomliga utan gör misstag. De äldste som ger rekommendationer och de som förordnar har ett stort ansvar inför Gud. (1 Timoteus 3:1–10, 12, 13; Titus 1:5–9) De ber därför om Guds andes hjälp och söker vägledning från hans

inspirerade ord. (Apostlagärningarna 6:2–4, 6; 14:23) Låt oss visa uppskattning för dessa ”gåvor i form av människor”, som hjälper oss alla att nå fram till ”enheten i tron”. (Efesierna 4:8, 11–16)

Enligt Bibeln är det män som skall öva tillsyn inom församlingen. Det betyder inte att kvinnorna nedvärderas, eftersom kvinnor är med bland arvingarna till det himmelska kungariket, och mycket av predikoarbetet utförs av kvinnor. (Psalm 68:11) De bidrar dessutom till församlingens goda anseende genom att troget sköta om sin familj. (Titus 2:3–5) Men undervisningen i församlingen sköts av män som har förordnats att göra detta. (1 Timoteus 2:12, 13)

2. En trosföreställning om att bibeln ska tolkas bokstavligt. Jehovas vittnen tolkar vissa saker i bibeln bokstavligt och andra symboliskt. Exempelvis att 144 000 ska överleva den ”stora vedermödan”, då den nuvarande onda världen skall tillintetgöras skall tolkas bokstavligt, medan man ser jordens undergång som symbolisk. Man tror inte på evolutionsteorin utan på att människan stammar från en enda människa. Nedan följer utdrag från Watchtower online library om denna tro.

I avdelning för läsekretsens frågor under rubriken Varför tar Jehovas vittnen talet 144 000, som nämns i Uppenbarelseboken, bokstavligt och inte symboliskt? (Watchtower online library, 2000-2012b) skrivs följande:

Aposteln Johannes skrev: ”Jag hörde antalet av dem som var försedda med sigill, etthundrafyrtiofyra tusen.” (Uppenbarelseboken 7:4) I Bibeln avser uttrycket ”dem som var försedda med sigill” en grupp människor som är utvalda bland människorna för att härskas tillsammans med Kristus i himlen över det kommande paradiset på jorden. (2 Korinthierna 1:21, 22; Uppenbarelseboken 5:9, 10; 20:6) Deras antal, 144 000, måste förstås bokstavligt av flera skäl. Ett skäl är det sammanhang i vilket Uppenbarelseboken 7:4 står.

Efter det att aposteln Johannes i en syn fått höra om den här gruppen på 144 000 fick han se en annan grupp. En grupp som han beskriver som ”en stor skara, som ingen kunde räkna, ur alla nationer och stammar och folk och språk”. Den här stora skaran avser dem som skall få överleva den kommande ”stora vedermödan”, då den nuvarande onda världen skall tillintetgöras. (Uppenbarelseboken 7:9, 14)

Efter en genomgång av argument (Watchtower online library, 2000-2012b), avslutas avsnittet:

Sammanhanget till Uppenbarelseboken 7:4 och liknande ställen i Bibeln bekräftar att talet 144 000 skall tas bokstavligen. Det avser dem som skall härskas tillsammans med Kristus i himlen över det paradiset på jorden som skall uppfyllas av ett stort och obestämt antal lyckliga människor som tillber Jehova Gud. (Psalm 37:29)

I avsnittet Vetenskapen och Bibeln – Motsäger de varandra? Med rubriken Lärdomar för oss (Watchtower online library, 2000-2012c) skrivs följande:

Vad kan vi lära oss av det som hände? Galilei tvivlade inte på att Bibeln var sann. Det var kyrkans läror han ifrågasatte. En religionsskribent sade: "Lärdomen i det som hände Galilei verkar inte vara att kyrkan höll sig för hårt till Bibelns sanningar, utan snarare att den inte höll sig tillräckligt hårt till dem." Genom att kyrkan lät grekisk filosofi påverka dess teologi gav den traditionen företräde framför det som Bibeln lär.

Det här för tankarna till en varning i Bibeln: "Se upp: kanske skall det finnas någon som vill föra bort er som sitt byte genom den filosofi och det tomma bedrägeri som är i överensstämmelse med människors tradition, i överensstämmelse med världens elementära ting och inte i överensstämmelse med Kristus." (Kolosserna 2:8)

Även i dag är det många inom kristenheten som är anhängare av teorier och filosofier som strider mot Bibelns läror. Många har exempelvis valt att tro på Darwins evolutionsteori i stället för på skapelseberättelsen i Första Moseboken. Därigenom har kyrkorna i själva verket gjort Darwin till en vår tids Aristoteles och evolutionsteorin till en trossats.

Sann vetenskap stämmer med Bibeln

Det som nämnts bör absolut inte göra oss ointresserade av vetenskap. Tvärtom, för Bibeln uppmanar oss att lära oss mer om det som Gud har skapat och att urskilja Guds fantastiska egenskaper i det vi ser. (Jesaja 40:26; Romarna 1:20) Bibeln gör inte anspråk på att vara en vetenskaplig lärobok. Den berättar i stället om Guds normer, om sidor av hans personlighet som vi inte kan se i skapelsen och om hans avsikter med människorna. (Psalm 19:7-11; 2 Timoteus 3:16) Men när Bibeln berör vetenskapliga ämnen är den alltid korrekt. Galilei själv sade: "Både Den heliga skrift och naturen uttolkar Guds ord. ... Två sanningar kan aldrig vederlägga varandra." Lägga märke till följande exempel.

Det faktum att universum styrs av lagar, till exempel gravitationslagen, är ännu mer fundamentalt än vilka banor stjärnor och planeter rör sig i. Det äldsta profana omnämmandet

av fysiska lagar som man känner till gjordes av Pythagoras. Han trodde att allt i universum kunde förklaras med hjälp av matematik. Två tusen år senare bevisade Galilei, Kepler och Newton till slut att all materia styrs av rationella lagar

När det gäller jordens undergång (Watchtower online library, 2000-2012d) skrivs följande:

Petrus använder ordet ”jorden” på ett bildligt sätt och syftar på det mänskliga samhället – i det här fallet det onda mänskliga samhället. Lägg märke till att Petrus jämför med översvämningen på Noas tid. (2 Petrus 3:5, 6) Den gången var det bara onda människor som förintades, inte jorden och inte den trogne Noa och hans familj. Petrus använder även ordet ”himlen” på ett symboliskt sätt. I det här sammanhanget syftar ”himlen” på människors styre över ”de ogudaktiga”. De nuvarande jordiska regeringarna ska tas bort och ersättas av Guds himmelska styre, eller kungarike, och då kommer alla som vägrar att ändra sitt ondskefulla beteende också att vara borta. (Daniel 2:44)

Så, kommer jorden att få ett slut? Nej. Det som ska få ett slut är den symboliska jorden, det onda mänskliga samhället. Den bokstavliga jorden och det nya mänskliga samhället kommer att bestå för evigt. (Ordspråksboken 2:21, 22)

Gällande evolutionsteorin (Watchtower online library, 2000-2012e) skrivs följande:

Bibeln visar hur läror som evolutionsteorin har blivit populära. Den säger: ”Det skall komma en tidsperiod, då de inte skall fördrä den sunna läran, utan i enlighet med sina egna begär skall de samla åt sig en hop lärare för att få sina öron kittlade; och de skall vända sina öron bort från sanningen och vända sig till osanna historier.” (2 Timoteus 4:3, 4) Trots att evolutionsteorin oftast förklaras i vetenskapliga termer är den egentligen en religiös lära. Den lär ut en livsfilosofi och en inställning till Gud. Trossatserna bejaktar på ett bedrägligt sätt människans tendens att vara självisk och att vilja vara oberoende. Många som tror på evolutionen säger att de också tror på Gud. Men samtidigt tror de inte att Gud är Skaparen, att han påverkar det som händer nu eller att han skall döma människor. Det här är en tro som tilltalar många.

De som lär ut evolutionsteorin drivs ofta av ”sina egna begär”, kanske ett begär efter att bli accepterade i vetenskapliga kretsar, där evolutionen är en vedertagen lära. Michael Behe, professor i biokemi, har ägnat större delen av sitt liv åt att studera de komplicerade funktionerna i levande celler, och han förklarar att de som lär ut att cellstrukturen har utvecklats inte har någon grund för sina påståenden. Skulle en evolution kunna ha förekommit

på en sådan molekylär nivå? ”Läran om molekylär evolution grundar sig inte på vetenskapliga fakta”, skriver han. ”Det finns inte någon vetenskaplig litteratur, några ansedda tidskrifter, facktidsskrifter eller böcker som beskriver hur molekylär evolution i något invecklat biokemiskt system har förekommit eller ens skulle kunna ha förekommit. ... Påståendena om att det skett en molekylär evolution enligt darwinistisk modell är bara tomma ord.”

3. En trosföreställning att människan född syndig. I avsnittet om evolutionsteorin (Watchtower online library, 2000-2012e). skrivs följande:

Enligt Bibeln skapade Gud den första människan fullkomlig, utan defekter. Gud, som har namnet Jehova, kan inte skapa något som inte är fullkomligt. I skapelseberättelsen sägs det: ”Gud grep sig an med att skapa människan till sin avbild. ... Sedan såg Gud på allt som han hade gjort, och se, det var mycket gott.” (1 Moseboken 1:27, 31) Men vad innebär det att en människa är fullkomlig?

En fullkomlig människa har en fri vilja och har alla möjligheter att visa de egenskaper som Gud har. Bibeln säger: ”Den sanne Guden har gjort människorna rättrådiga, men själva har de funderat ut många planer.” (Predikaren 7:29) Adam valde att göra uppror mot Gud. Upproret ledde till att Adam förlorade sin fullkomlighet och att de avkomlingar som han fick blev ofullkomliga. Ofullkomligheten förklarar varför vi ofta misslyckas, trots att vi vill göra det som är bra. Aposteln Paulus skrev: ”Vad jag gärna vill, det utövar jag inte; men vad jag hatar, det gör jag.” (Romarna 7:15)

I avsnittet om sjukdom (Watchtower online library, 2000-2012f) skrivs följande:

”En del människor blir sjuka oftare än andra. Varför är det så? Är det för att de är födda med mer synd? ... Nej, alla är födda med lika mycket synd. Alla föds ofullkomliga. Och därför blir alla sjuka förr eller senare. De som försöker lyda alla Guds lagar och inte gör något riktigt dumt blir också sjuka.”

4. En trosföreställning att olydnad är synd och att denna syndighet beror på att personen är besatt av demoner som då ska drivas ut med olika medel. Det kan handla om att ignorera små barn, isolera, skrämma, hota med helvetet, aga eller t.o.m. misshandel eller sexuella övergrepp. I ett avsnitt om lydnad skrivs (Watchtower online library, 2000-2012g) följande:

Olydnad på grund av medfödd synd kan bekämpas. Redan från början upplyste Gud människorna om att lydnad är avgörande, en fråga om liv eller död. (1Mo 2:16, 17) Detsamma gällde för Guds andesöner. (1Pe 3:19, 20; Jud 6; Mt 25:41) Den fullkomlige mannen Adam hade ansvar som Evas överhuvud och var det manliga upphovet till hela människosläktet. När han avsiktligt var olydig blev alltså följden att synd och död överfördes till alla hans avkomlingar. (Rom 5:12, 19) Människorna är därför av naturen "olydnadens söner" och "vredens barn" som förtjänar Guds misshag för att de kränker hans rättfärdiga normer. De som inte bekämpar denna medfödda benägenhet till olydnad befinner sig på en väg som till sist leder till tillintetgörande. (Ef 2:2, 3; 5:6–11; jfr Gal 6:7–9.)

Jehova Gud har i sin barmhärtighet sört för det medel som gör det möjligt att bekämpa synden i köttet och få förlåtelse för överträdelser som beror på ofullkomlighet och inte uppsåtlig olydnad. Med hjälp av sin heliga ande ger han syndiga människor den kraft som de behöver för att kunna handla rättfärdigt och frambringa god frukt. (Gal 5:16–24; Tit 3:3–7) Genom tro på Kristi lösenoffer kan man få förlåtelse för synder, och en sådan tro motverkar i sig själv benägenheten att begå orätta handlingar och utgör en sporre till lydnad. (1Pe 1:2) Paulus talar således om "lydnad [det att höra på ett undergivet sätt] genom tro". (Rom 16:26; 1:16; jfr Apg 6:7.) I Romarna 10:16–21 visar han att det att höra i förening med tro leder till lydnad och att israeliternas olydnad (från apeith) berodde på brist på tro. (Jfr Heb 3:18, 19.) Eftersom sann tro är "den säkra förväntan om ting man hoppas på" och "det tydliga beviset på verkligheter som man inte ser" och eftersom den inbegriper en övertygelse om att Gud är till och "att han belönar dem som uppriktigt söker honom", förmås de som har en sådan tro att lyda, och de litar fullt och fast på att de skall bli välsignade för sin lydnad. (Heb 11:1, 6)

I avsnittet om sjukdom (Watchtower online library, 2000-2012h) skrivs följande:

Och om han har begått synder, skall det förlåtas honom [av Jehova (Ps 32:5; 103:10–14), om personen reagerar positivt på de äldstes böner och den tillrättavisning och korrigerande och de förmaningar som de ger honom från Jehovas ord och han ångerfullt vänder om och följer den rätta vägen (Ps 119:9–16)].

I avsnittet om synd (Watchtower online library, 2000-2012i) skrivs följande:

Allt som inte stämmer överens med och därför strider mot Guds personlighet, normer, handlingssätt och vilja; allt som skadar ens förhållande till Gud. Man kan synda i ord (Job 2:10; Ps 39:1), i handling (genom att handla orätt [3Mo 20:20; 2Kor 12:21] eller genom att underlåta att göra det man bör göra [4Mo 9:13; Jak 4:17]) samt i sinnes- eller hjärteinställning (Ord 21:4; jfr också Rom 3:9-18; 2Pe 2:12-15). Brist på tro på Gud är en stor synd, eftersom det vittnar om att man inte litar på Gud eller på att han har förmåga att genomföra sin vilja. (Heb 3:12, 13, 18, 19) En kort genomgång av de aktuella orden i grundtexten och några exempel på hur de används belyser detta.

I ett avsnitt om demoner (Watchtower online library. (2000-2012j) skrivs följande:

Tidigt i människans historia, när mänskligheten fick sin början i Edens trädgård, gjorde en av Guds änglar uppror. Varför det? Därför att han inte var nöjd med sin ställning i Jehovas himmelska organisation. När Adam och Eva hade skapats såg han en möjlighet att vända deras lydnad och tillbedjan bort från den sanne Guden och rikta den mot sig själv. Genom att göra uppror mot Gud och genom att få det första människoparet att synda gjorde den här ängeln sig själv till Satan, Djävulen. Med tiden kom andra änglar att förena sig med honom i hans uppror. Hur då? (1 Moseboken 3:1-6; Romarna 5:12; Uppenbarelseboken 12:9)

De inspirerade Skrifterna berättar att vissa änglar någon tid före den stora översvämningen i Noas dagar började visa ett ovanligt intresse för kvinnorna på jorden. Av felaktiga motiv "lade den sanne Gudens [himmelska] söner märke till människornas döttrar, att de var vackra; och de tog sig hustrur, nämligen alla som de valde ut", sägs det i Bibeln. Dessa äktenskapliga förbindelser var onaturliga och resulterade i en bastardavkomma som är känd som nefilim. (1 Moseboken 6:2-4) De andevarelser som var olydiga mot Jehova förenade sig med Satan i hans uppror mot honom.

När Jehova lät den stora översvämningen komma över människorna dog nefilim och deras jordiska mödrar. De upproriska änglarna var tvungna att dematerialisera sina mänskliga kroppar och återvända till den himmelska världen. Men de kunde inte få tillbaka "sin ursprungliga ställning" hos Gud. De blev i stället överlämnade åt "tätt [andligt] mörker", det som kallas Tartaros. (Judas, vers 6; 2 Petrus 2:4)

Ända sedan de onda änglarna förlorade "sin ursprungliga ställning" har de varit demoner som samarbetat med Satan och tjänat hans onda syften. Från och med den tiden har de inte längre kunnat materialisera sig i mänskliga kroppar. Men de kan förleda män och kvinnor till

att göra sig skyldiga till olika former av sexuella perversiteter. Demonerna vilseleder också aktivt människor genom spiritism, som kan innefatta magiska formler, voodoo och medverkan av spiritistiska medier. (5 Moseboken 18:10–13; 2 Krönikeboken 33:6) Slutet för de onda änglarna är detsamma som för Djävulen – evig tillintetgörande. (Matteus 25:41; Uppenbarelseboken 20:10) Men fram till dess måste vi stå fasta och stå emot dem. Vi gör klokt i att se närmare på hur mäktig Satan är och hur vi med framgång skall kunna stå emot honom och demonerna.

Senare i samma avsnitt (Watchtower online library, 2000-2012j) skrivs följande:

Ett bokstavligt bröstpansar var avsett att skydda soldatens bröst och hjärta och andra viktiga organ. De kristna kan skydda sitt symboliska hjärta – den människa de är invärtes – genom att uppodla kärlek till Jehovas rättfärdighet och leva enligt hans rättfärdiga normer. Det symboliska bröstpansalet hindrar oss från att förringa Guds ord. När vi ”hatar det onda och älskar det goda” håller vi våra ”fötter borta från varje ond stig”. (Amos 5:15; Psalm 119:101)

I ett avsnitt om vilka demonerna är (Watchtower online library, 2000-2012k) skrivs följande:

Hur kan man skydda sig mot onda andar? Bibeln svarar: ”Underordna er ... Gud; men stå emot Djävulen, så skall han fly från er.” (Jakob 4:7) Vi lyder den här befallningen när vi lever efter Bibeln – den enda heliga bok som fullständigt avslöjar Satan, demonerna och deras ”sluga handlingar”. (Efesierna 6:11, fotnoten; 2 Korinthiska 2:11) Bibeln säger också att de onda andarna och alla andra som motstår Gud inte kommer att finnas kvar för evigt. (Romarna 16:20) ”Det är de rättrådiga som skall bo på jorden, och det är de klanderfria som skall lämnas kvar på den”, sägs det i Ordspråksboken 2:21.

5. En trosföreställning att sjukdom fysisk som psykisk, är ett uttryck för att man är besatt av djävulen, vilket då bör drivas ut på något av ovanstående sätt i stället för att söka hjälp inom vården eller hos andra myndigheter. Jehovas vittnen avråder inte från att gå till läkaren, men menar att vissa känslor som girighet och självisk ärelystnad har samband med fysisk sjukdom. Man menar att man kan be gud om att uthärda sin sjukdom och bevara sin ostrafflighet. Att införa blod i kroppen är dock överträdelse av guds lag. Man tror att Jehova kan avlägsna sjukdom.

I ett avsnitt om sjukdomar och sjukdomsbehandling (Watchtower online library, 2000-2012h) skrivs följande:

Bibeln erkänner också den psykosomatiska principen, fastän den medicinska forskningen först relativt nyligen har kommit underfund med att det kan finnas ett samband mellan fysiska sjukdomar och en människas känslomässiga tillstånd. I Ordspråksboken 17:22 heter det: "Ett glatt hjärta är god medicin, men en nedslagen ande torkar ut benen i kroppen." Sådana känslor som avund, fruktan, girighet, hat och självisk ärelystnad är skadliga, medan det har en god och ibland läkande inverkan att utveckla och visa kärlek, glädje, frid, tålmod, omtänksamhet, godhet, tro, mildhet och självbehärskning, egenskaper som är en frukt av Guds ande. (Gal 5:22, 23) Bibeln betraktar naturligtvis inte alla sjukdomar som psykosomatiska, och den avråder inte heller från att man konsulterar läkare och låter sig behandlas av dem. Paulus talade om Lukas, en trogen kristen, som "den älskade läkaren". (Kol 4:14)

Senare i samma avsnitt (Watchtower online library, 2000-2012h) skrivs följande:

Jesus Kristus insåg att syndare var andligt sjuka, och han försökte hjälpa dem att vända om till Jehova och bli andligt botade. När han kritiserades för att han åt och drack tillsammans med tullindrivare och syndare sade han: "De som är vid god hälsa har inte behov av läkare, men det har de sjuka och svaga. Jag har inte kommit för att kalla rättfärdiga till sinnesändring, utan syndare." (Lu 5:29–32)

Om en medlem av den kristna församlingen är andligt sjuk bör man handla i enlighet med det som sägs i Jakob 5:13–20. Att det i detta avsnitt talas om att vara sjuk i motsats till att vara vid gott humör visar att det inte handlar om fysisk sjukdom utan om andlig. Om de åtgärder som leder till tillfrisknande skriver Jakob: "Är någon bland er [andligt] sjuk? Då skall han kalla till sig de äldste i församlingen, och de skall be över honom [så att han kan höra bönen och instämma genom att säga "Amen"] och smörja in honom med olja [uppmuntra honom med tröstande, lindrande undervisning från Guds ord så att han återigen kan tjäna tillsammans med församlingen i endräkt (Ps 133:1, 2; 141:5)] i Jehovas namn [i trofasthet mot Gud och i överensstämmelse med hans avsikter]. Och trons bön [som de äldste ber för den andligt sjuke] skall göra den sjuke [andligt] frisk, och Jehova skall resa upp honom [föra honom ut ur hans förtvivlan och känsla av att vara övergiven av Gud och ge honom styrka att vandra på sanningens och rättfärdighetens väg (Flp 4:13)]. Och om han har begått synder, skall det förlåtas honom [av Jehova (Ps 32:5; 103:10–14), om personen reagerar positivt på de äldstes böner och den tillrättavisning och korrigerande och de förmaningar som de ger

honom från Jehovas ord och han ångerfullt vänder om och följer den rätta vägen (Ps 119:9–16)].”

Senare i samma avsnitt (Watchtower online library, 2000-2012h) skrivs följande:

När en Guds tjänare är fysiskt svag kan han emellertid be Jehova om styrka att uthärda sjukdomen och om andlig styrka att bevara sin ostrafflighet under den tid då han är fysiskt svag. ”Jehova skall stödja honom på sjukbädden.” (Ps 41:1–3; se också 1Ku 8:37–40.)

Men om någon som en del i behandlingen av sin sjukdom för in blod i kroppen skulle det vara en överträdelse av Guds lag. (1Mo 9:3, 4; Apg 15:28, 29; se BLOD.)

Jehova kan avlägsna sjukdom. (2Mo 15:26; 23:25; 5Mo 7:15) Jesaja skrev om en tid då ”ingen invånare skall säga: ’Jag är sjuk’” (Jes 33:24), och han förutsade ett andligt botande av de blinda, döva, halta och stumma, profetior som också ger löfte om ett fysiskt botande (Jes 35:5, 6). När Jesus Kristus var på jorden botade han både fysisk och andlig sjukdom och uppfyllde på så sätt den messianska profetian: ”Han tog våra krämpor och bar våra sjukdomar.” (Mt 8:14–17; Jes 53:4) Grunden för detta botande var att han offrade sitt människoliv som kulmen på den väg som han hade följt sedan Guds ande kom över honom vid Jordanfloden år 29. Därmed har de kristna fått hopp om och rikliga bevis för att lydiga människor genom den uppståndne Jesus Kristus och med hjälp av Guds kungarrike inte bara skall bli tillfälligt botade från sjukdomar, utan att det skall bli ett bestående botande från synd och sjukdom och den död som kan härledas från Adam. All ära för detta går till Jehova, som enligt David är den som ”botar alla ... sjukdomar”. (Ps 103:1–3; Upp 21:1–5)

Synen på att ta emot blod (Watchtower online library, 2000-2012l) beskrivs nedan:

I Bibeln sägs det att själen är i blodet eftersom blodet är så nära förknippat med livsfunktionerna: ”Ty köttets själ är i blodet, och jag har själv gett er det på altaret till att bringa försoning för era själar, eftersom det är blodet som bringar försoning genom själen i det.” (3Mo 17:11) Några verser senare uttrycks detta samband ännu tydligare: ”Allt köttets själ är dess blod.” (3Mo 17:14) Enligt Guds ord är både livet och blodet heligt.

6. Författarens tilläggsriterum - umgängesförbud med personer som uteslutits eller självmant lämnat församlingen. I avsnittet under namnet Hur kan man hjälpa ett barn som liknar ”den förlorade sonen”? (Watchtower online library, (2000-2012m) skrivs följande:

Om en döpt ung person blir utesluten, förväntas församlingens medlemmar ”sluta upp att vara i sällskap med” denne. (1 Korinthisarna 5:11; 2 Johannes, vers 10, 11) Detta kan hjälpa honom att så småningom komma ”till besinning” och återvända till Guds skyddande fålla. (Lukas 15:17) Men antingen han kommer tillbaka eller ej, så kan församlingens medlemmar uppmuntra hans familj. Vi kan alla söka tillfällen att visa ”medkänsla” och vara ”ömt medlidsamma” mot dem. (1 Petrus 3:8, 9)

Hur andra kan hjälpa

Hur är det då med ungdomar som inte är uteslutna ur den kristna församlingen men som har blivit svaga i tron? ”Om en lem lider”, skrev aposteln Paulus, ”lider alla de andra lemmarna med den.” (1 Korinthisarna 12:26) Andra kan visa intresse för sådana ungdomar. Man måste naturligtvis vara försiktig, eftersom andligen sjuka ungdomar skulle kunna ha ett negativt inflytande på andra ungdomar. (Galaterna 5:7–9) I en församling ville några välförstående vuxna hjälpa några ungdomar som hade blivit andligen svaga och inbjöd dem därför att komma tillsammans för att spela populär musik. Ungdomarna tyckte att detta var trevligt och kom gärna, men deras inflytande på varandra ledde till slut till att de slutade upp att komma till församlingen. (1 Korinthisarna 15:33; Judas, vers 22, 23) Det som kan hjälpa ett andligen sjukt barn är inte samvaro som saknar andlig inriktning, utan samvaro som hjälper det att utveckla smak för andliga ting.

Med tanke på hur ungdomar som har lämnat församlingen kan känna det, när de kommer tillbaka till Rikets sal eller är med vid en sammankomst, bör vi visa samma välkomnande anda som fadern till den förlorade sonen i Jesu liknelse. (Lukas 15:18–20, 25–32) En tonåring som hade lämnat den kristna församlingen och som senare var med vid en områdessammankomst sade: ”Jag trodde att alla skulle ignorera en sådan som mig, men bröderna och systerarna kom fram till mig och välkomnade mig. Jag blev djupt rörd.” Han började åter studera Bibeln och blev senare döpt.

I ett avsnitt om synd (Watchtower online library, 2000-2012i) skrivs följande:

Delaktighet i andras synder. Man kan göra sig skyldig till synd i Guds ögon genom att frivilligt umgås med överträdare, genom att godkänna deras överträdelser eller genom att dölja deras uppförande, så att församlingens äldste inte får kännedom om det och därför inte kan vidta lämpliga åtgärder. (Jfr Ps 50:18, 21; 1Ti 5:22.) De som stannar kvar i den symboliska staden "det stora Babylon" får därför också "del av hennes hemsökelse". (Upp 18:2, 4–8) En kristen som umgås med eller bara "uttalar en hälsning" till en som har vänt sig bort från Kristi lära blir "delaktig i hans onda gärningar". (2Jo 9–11; jfr Tit 3:10, 11.)

I sin doktorsavhandling skriver Pernilla Liedgren Dobronravoff (2007):

Jehovas vittnen gör, som jag redan berört, stor skillnad mellan att vara inaktiv och att vara utesluten. Inaktiv kan man vara för att man inte orkar gå i tjänst. Utesluten blir man om man har begått en stor synd. En förändring från tidigare är att de uteslutna nu söks upp varje år av äldste från respektive församling. Tidigare var den uppsökande verksamheten mer sporadisk. Om syndaren ångrar sig har denne möjlighet att komma tillbaka i rörelsen och efter några månader har de möjlighet att återingå i församlingen. För att få komma tillbaka bör man visa "uppriktig ånger" och ett beteende som visar att man vill tillbaka. Det innebär att den uteslutne lever som ett Jehovas vittne. Man går inte i tjänsten, men väl på mötena i Rikets sal. Man måste dock komma in i salen efter att de övriga gått in och gå innan de övriga går ut. Allt för att inte möta de andra vittnena som inte får hälsa eller prata med den uteslutne. Som utesluten får man alltså inte umgås med vittnen under tiden man är uteslutningen. Att umgås med icke-vittnen är tillåtet, men om den uteslutne är intresserad av att komma tillbaka till församlingen och organisationen ska personen så långt det är möjligt undvika för mycket umgänge med individer utanför organisationen.

Organisationen stramade så småningom upp reglerna för hur vanliga vittnen skulle bete sig mot uteslutna personer. Som tidigare nämnts blev det 1955 förbjudet att umgås med uteslutna (Jehovah's Witnesses 1955: 607). Förmodligen togs detta steg för att de kvarvarande vittnena inte skulle besmittas av tvivel och orsaka ytterligare avhopp med eventuell öppen kritik som följd. Mellan 1950 och 1974 uppmanades medlemmar att inte ens hälsa på en utesluten. År 1974 mjukades denna hållning upp något för att 1981 åter införas på upp. Medlemmarna uppmanades då att helt ignorera uteslutna medlemmar, till och med föräldrar och vuxna barn (Penton 2002: 125). Innan 1990-talet hade det även varit möjligt att hoppa av utan att bli utesluten och då ändå umgås med anhöriga och vänner. 1991 infördes en rutin i organisationen att söka upp inaktiva medlemmar och erbjuda dem en möjlighet att

bli aktiva vittnen igen. Om de inte tog erbjudandet till sig blev de uteslutna och skulle då behandlas som andra uteslutna (Alter 1992).

Översikt av Adams livsberättelse.

Adam är idag en man på 27 år, som lämnat Jehovas Vittnen (JV) för ca 1 år sedan. Han bor idag i en mindre stad. Adam börjar sin berättelse spontant innan han är född. Modern är från ett afrikanskt land och pappan är svensk. När föräldrarna träffades utomlands blev hon snabbt gravid, men förhållandet tog slut under graviditeten. Modern kom till Sverige höggravid, men barnets far tog inte emot henne. Hon slog sig ändå ned här i Sverige och födde barnet. Då Adams mor är mörkhyad och fadern vit, blev Adam ljusbrun i hyn. När Adam var runt 1-2 år gammal ringde Jehovas Vittnen på dörren och snart gick Adams mamma med i församlingen. Där träffade hon en ny man. De döptes samma dag och fick snart ett barn tillsammans. Adam minns sin tidiga barndom som god, med gott om vänner genom församlingen, och en stark gemenskap. Han upplevde inte det som ett problem att de inte firade jul, då han såg att de hade så mycket annat som andra inte hade i form av stort nätverk och gemenskap. Han har heller inte upplevt sin hudfärg som ett problem.

Samtidigt fanns det en mörkare sida. Han förstod att JV vad annorlunda och ville inte förlora sina vänner eller bli mobbad p.g.a. att han var medlem. Han valde därför tidigt att hålla detta hemligt. Han valde också ganska medvetet att framstå som självsäker och "ball" för att förebygga risken för mobbing om någon skulle få veta.

Adam har aldrig varit ett övertygat vittne, utan tvivlade. Det viktiga för Adam är hur medlemskapet påverkat vardagen. Föräldrarna beskriver han som mycket "liberala" som vittnen. De uppfyllde inte alla plikter som ett vittne förväntas göra, som att vittna regelbundet varje vecka. Ibland kunde det gå en månad utan de vittnade. Däremot brukade de gå på möten tre gånger i veckan, och göra familjeförberedelser. Adam fick ibland stryk, men han ser det inte som en del av en lära som vittnena förespråkade utan mer som ett resultat av moderns kulturella bakgrund.

Under de perioder där livet, skolan och hemmet känts bra har han inte funderat så mycket på läran eller om han vill vara med eller inte. I mellanstadiet gick det sämre i skolan eftersom han inte fokuserade så mycket på studierna. Föräldrarna hade höga krav på att han skulle utbilda sig och nå goda resultat. Detta ledde kvartssamtal som blev påfrestande och till strängare regler hemma. En vändpunkt kom då han upptäckte en "hatklubb" i skolan och berättade det för en populär, ambitiös och söt flicka i klassen. De blev då närmare vänner och han tog intryck av hennes sätt att ligga före i studierna i stället för efter. Det kändes skönare och föräldrarna blev glada och stolta.

I högstadiet bytte han skola då han gått i en 1-6 skola. Högstadiet låg inne i storstaden och innebar långa resor, men också en ny frihet långt hemifrån. Han studerade skolkatalogen intensivt för att ta reda på om det fanns andra vittnen i skolan. Han träffade storstadens alla många hundra vittnen några gånger om året och i mindre kretsar regelbundet. Trygg med att det inte var några vittnen i den nya skolan började han umgås med nya vänner som inte var

vittnen. Det var roligt och spännande. De gick på sta'n och gick på bio. Samtidigt gällde det att inte bli sedd av andra vittnen när han pussade en flicka. Detta eftersom det ansågs av som en allvarlig synd av församlingen. Han blev sedd, men lyckades ljuga sig ur situationen när modern konfronterade honom. För att vara mer trovärdig uppförde han sig hela tiden som ett exemplariskt vittne, som till och med besökte gamla människor, och hjälpte frivilligt till hemma utan att vara ombedd.

Det blev det allt svårare att hålla vattentäta skott mellan rollen som vittne och rollen som den coola killen i skolan. Han fick ljuga alltmer för att få ihop tillvaron, och göra saker han egentligen inte ville för att leva upp till rollen som coola killen i skolan, som att prova att röka. Att röka sågs av församlingen som en synd. En så pass allvarlig synd att en (ledare) som har barn som röker och inte förmår den unge att sluta måste avgå. Han fick noga välja hus att vittna vid så att han inte skulle råka vittna hos en skolkompis.

Under högstadiet inträffade flera traumatiska händelser. Han bevittnade som 14 åring hur en man tog sitt liv genom att hoppa framför tåget bara några meter ifrån honom. Han och hans vän larmade vakten och han lånade ut sin jacka till personen som låg allvarligt skadad på spåret. Efter polisförhör skickades han hem på egen hand med en blodig jacka i handen. När han klev av sitt tåg fick han en panikångestattack. Ungefär ett halvår senare fick han återigen bevittna en person som kastade sig framför tåget. Det tog honom lång tid att orka se antågande tåg, inte må illa av lukten av magnetiska bromsar och liknande. Dessa händelser fick honom att fundera över hur en människa kan må så dåligt att den väljer att ta sitt eget liv. Han funderade även på hur han skulle undvika att må så dåligt själv. Han såg även hur en klasskamrat började med droger.

Han började då inse att den press det innebar att leva ett dubbelliv: att hinna med skola, dubbla uppsättningar vänner och alla uppgifter som tillkommer med att vara vittne, alla lögner och spel som var mycket påfrestande. Han började längta efter att slippa ljuga och spela, och såg fram emot att börja gymnasiet och "ett nytt blad", med nya vänner där han skulle vara mer som ett vittne hela tiden, även om han inte avsåg att berätta att han var ett vittne.

Gymnasietiden kom, men studierna visade sig vara svårare än han väntat. Han såg till att vara uppbokad på helgerna så att hans nya vänner inte skulle börja fråga varför han inte ville följa med dem. Han förstod att de snart skulle sluta be honom följa med om han var uppbokad tillräckligt många helger. Han blev också i ålder att döpa sig och förväntade sig att det skulle kännas annorlunda efteråt. Han kände dock ingen skillnad och blev besviken över att inte uppleva en större värme. Föräldrarna var glada och stolta över dopet. Även under gymnasietiden inträffade flera jobbiga händelser. En klasskamrat hängde sig under första året och andra året blev en elev skjuten till döds i skolan i en knarkuppgörelse. Den senare händelsen upplevde han som mest skrämmande.

När han sommarjobbade kunde han se en ny frihet som väntade efter studierna. Han började längta efter nästa fas i livet. Han flyttade hemifrån strax innan han tog studenten, då han redan fått ett jobb i it-branschen. Han fick hjälp att få jobbet tack vare styvfadern och lägenheten i andra hand genom en annan medlem. Det blev hans första sommar med en ny frihet och med mycket festande. Samtidigt började han känna att han inte orkade vara vittne.

Han var väl medveten om hur församlingen såg på folk som inte var vittnen, särskilt de som döpt sig och sedan lämnat. Nu när han var döpt skulle fallet bli större, han skulle förlora både sin familj och sina vänner. Han kände att detta skulle vara än jobbigare och höll sig därför kvar. Han hade även sett hur illa det gått för vissa vittnen som hoppat av som unga. Han tänker att det var svårt för dem att hantera den nya friheten, utanförskap och saknaden efter familjen.

I stället för att dra sig ur valde han att försöka döva tvivlen på församlingen genom att jobba än hårdare för församlingen. Han gick så långt att han anmälde sig för att jobba för någon församling med "behov". Det innebar att församlingar som krymper kan behöva exempelvis "äldste" (ledare) eller barnfamiljer. Han kom från storstaden med ett bra jobb till en liten stad, utan jobb. Han kände sig mycket ensam och lämnade staden efter någon månad. Det var dessutom obehagligt att gå och vittna som färgad i en stad där det fanns många som var invandrarfientliga. Eftersom det kändes skamligt att lämna det nya uppdraget som innebar ett stort förtroende inom församlingen, hittade han på en historia om att han var utsatt för rasistiska hot och påhopp för att få godkänt av församlingen att åka till en annan stad. Han flyttade vidare till en annan stad som var lite större.

Under den här perioden började han umgås med en ung kvinna. Hon var en gammal bekant, som också var JV, och bodde i en närliggande stad. De blev snart ett par. Då de avsåg att gifta sig fick han till och med sova över på soffan hos hennes föräldrar. Han fick dock inte jobb i staden, utan sökte och fick jobb i sin barndoms storstad och återvände dit och pendlade på helgerna för att träffa flickvännen. De förlovade sig och planerade bröllop. I takt med att vigseln närmade sig fick han "kalla fötter". Han älskade sin flickvän, men visste att om han skulle lämna JV skulle det vara slut mellan dem. Han kände att det var för sent att ångra sig, då mycket redan var bokad, föräldrarna hade lärt känna varandra och framför allt ville han inte ville såra den han älskade. Han mådde allt sämre och försökte döva sina tankar genom att jobba mycket och festa hårt. Så hårt att han en gång fick stora minnesluckor.

De gifte sig under pompa och ståt. Han fortsatte att döva sina tvivel på församlingen genom att gå hårt in i församlingsarbetet i den nya stad de flyttade till. Han blev en rollmodell för andra och steg i graderna och blev till slut biträdande tjänare, en post näst under "äldste". När frun blev gravid slog det honom plötsligt att detta är "på riktigt". När han skulle få barn insåg han att han inte ville ljuga för dem om sin syn på församlingen. Han ville ge sina barn ärlighet. Samtidigt tänkte han att han inte kan lämna sin gravida fru. En tid av stora tvivel infann sig. När frun fick missfall i tredje månaden kände han lättnad, vilket fick honom att skämmas. En skam inför sitt ofödda barn som kanske i sin himmel skulle se hans lättnad. Åter dödade han sina tvivel och sin skam genom idel aktivitet. Paret köpte en tomt och lånade pengar till ett husbygge. Församlingslivet, arbetet och husbygge tog mycket tid, och tröttheten växte. När frun åter blev gravid återkom ångesten. Han kände en allt större lust att lämna församlingen, men kände att han inte kunde svika sin fru och barnet. När barnet föddes fylldes han av kärlek till barnet och känslan av att han ville göra allt för sitt barn.

När frun åter blev gravid aktualiserades hans önskan att lämna församlingen för att slippa leva i en lögn. Denna känsla blev extra tydlig när han stod och föreläste inför församlingen och plötsligt påmindes om att han stod och ljög. För första gången blev han riktigt rädd att det syntes på honom att han ljög.

Beslutet att lämna växte fram under perioden när de väntade sitt andra barn. Det kändes till slut ohållbart att vara kvar. Han funderade på när det skulle vara lämpligast att lämna. Snart eller om cirka 16 år när barnen skulle vara större. Eftersom han visste att han skulle bli helt ensam utan stöd, undrade han om han skulle orka med vardagens plikter, som arbete och amorteringar efter den storm så då skulle vänta på honom. Han samlade alla sina vänner till en stor fest, men det var bara han som visste att det var en avskedsfest.

Adam förklarar att man i Jehovas vittnen är man gift på två sätt, dels på papper och dels inför gud. Man kan skilja sig rent juridiskt, men inte inför gud, såvida det inte är på grund av otrohet. Därför kan den som är kvar i församlingen inte gifta om sig om det inte handlat om otrohet. När det andra barnet föddes fylldes han av allt kring bebisen och var pappaledig en månad. När han återvände till arbetet fick han snart kontakt med en kvinnlig kollega. Efter en tid blev samtalen allt mer förtroliga. Han förklarade sin bakgrund i JV, och att han var gift i församlingen. Att få en nära kontakt med en person utanför församlingen blev ”droppen” som fick honom att fatta beslutet att lämna.

När han berättade att han skulle lämna församlingen för sin fru förmådde han inte sätta ord på varför. Hon frågade om han träffat en annan. Han svarade att han gjort det, men inte på det sättet som hon trodde. En intensiv aktivitet inleddes från församlingen, vänner och familj för att få honom att ändra sig. Han undvek dessa försök genom att inte vara hemma. När de insåg att han inte gick att övertala blev han helt socialt isolerad. Varken familj, vänner eller församlingen ville ha kontakt med honom. Han mådde så dåligt att han blev sjukskriven en tid.

Att lämna blev precis som han föreställt sig på gott och ont. Det svåra var att förlora sin familj, alla sina vänner och hela sitt sociala kontaktnät i församlingen. Han var nu tvungen att klara sig själv och hade ingen att be om hjälp. Tidigare hade han fått mycket hjälp och stöd när det gällde praktiska saker som pengar, bostad och jobbmöjligheter. Till det positiva blev en enorm lättnad att slippa ljuga, slippa pressen och få vara en person i stället för flera. Det som förvånat honom är att han trots att han aldrig varit helt övertygad som vittne får stark ångest som han beskriver som ”harmagedonkänsla” ibland. Det kan vara när han gör saker som församlingen anser syndigt, som att inte gå på möten. Idag har han ord på varför han ville lämna men får inte möjlighet att förklara för sina nära hur det var. Han har idag ingen kontakt med församlingen, vänner eller familj. Han jobbar hårt på att bygga upp ett nytt nätverk, vilket är svårt. Han har sina barn varannan vecka, jobbar hårt och är trött när helgen kommer. Han känner respekt för att människor vill vara med i församlingen men återkommer ofta till att man måste också kunna få respekt för om man vill lämna utan att behöva betala det höga priset.

Vid genomgång av resultaten på YSQ förklarar han de mycket höga värdena på obevekliga normer och bestraffning som ett resultat av att han måste klara sig själv, och inte har någon att be om hjälp. Om han inte är bäst på jobbet är han rädd för att förlora det och utan stöd av sitt nätverk inte klara situationen och ekonomin som är grunden för ett välfungerande liv för sig och barnen

Översikt av Evas livsberättelse.

Eva är idag snart 19 år och föddes i stor stad i Polen. Hon är äldst av 2 barn, med en 2,5 år yngre bror. Faderns familj var Jehovas vittnen sedan länge. Han gick ur JV i tonåren och satt åtta år i fängelse. Eva vet inte varför då fadern inte ville tala om detta. När han var i 30-årsåldern återvände han till JV. Han jobbar i byggbranschen. Modern kommer från en katolsk bakgrund. Hon sökte fortfarande efter gud och sanningen när hon kom i kontakt med JV. Föräldrarna träffades under bibelstudier hos JV. Modern blev snabbt gravid och då gifte sig föräldrarna. Dopet fick vänta tills året efter Eva föddes, eftersom man inte ville riskera det ofödda barnets hälsa vid dopet. Modern blev hemmafru. Eva minns hur modern läste ur barnens bibel för henne och att hon tidigt var övertygad tron inom Jehovas vittnen. Hon var svartsjuk på sin bror som hon tyckte tog mycket av uppmärksamheten hemma.

Fadern trodde på aga som uppfostringsmetod. Han var stolt över att han, när Eva var två år gammal, daskade henne över rygg och rumpa för att förmå henne att gå på pottan. Han lyckades och hon gick snart på pottan. Att aga blev något som förekom ofta. Han förklarade vilka regler som skulle ge aga, och när de bröts fick hon ett visst antal slag med ett skohorn eller pvc rör (hårt plaströr). Aga var godkänt inom vittnena, men fadern gick ännu längre. När hon grät efter agan, sa han att hon måste sluta gråta och att han skulle slå henne tills hon slutade gråta, vilket hon till slut gjorde. Fadern sa också till modern att om hon ingrep skulle barnens straff bli tredubblat. Därför ingrep hon inte. Eva förklarar att inom Jehovas vittnen är mannen familjens överhuvud och den som bestämmer.

Eva var noga med att följa vittnenas regler om att bara välja passande böcker, tv och musik. Kultur fick inte innehålla magi, sex eller våld. Redan då hon var så liten att hon inte kunde byta tv-kanal ropade hon på mamma som fick byta kanal. Var det musik på annat språk måste hon ta reda på vad texten handlade om ändå.

Det fanns även en hel del plikter, som att gå på möten tre gånger i veckan, förbereda sig inför dessa möten, ha familjeförberedelser och att predika. Eva tyckte mycket om att predika (vittna genom att dela ut skrifter på gator eller knacka dörr). Hon fick beröm för att hon var så duktig när hon var så liten. Eva minns att hon grät när hon av någon anledning inte kunde få gå. Andra regler var att inte ta emot blod, inte äta blod, inte fira jul och födelsedagar. När de andra barnen i skolan firade födelsedagar brukade hon "fuska lite" genom att sjunga med.

Hon och brodern var sjuka mycket när de var små. Av denna anledning, samt att fadern sökte arbete gjorde att familjen flyttade till landsorten under några år. De bodde någon kilometer utanför en by och därför blev det inte mycket lek med andra barn. Familjen flyttade ofta, dels

för att få billigare lägenhet, dels för bo nära faderns olika jobb. Ofta flyttade de inom samma stad. Detta innebar att familjen även bytte församling och barnen bytte skola. Eva minns inte detta som ett problem, utan att hon såg fram emot att få nya vänner. Ofta fanns det inte så gott om jämnåriga eller barn hon delade intressen med i församlingen så hon sökte sig till vänner ”i världen” (icke-vittnen). Ofta fick hon avsluta dessa vänskapsband, då modern bannade henne och sa hon inte fick umgås med vännerna för att de inte var vittnen, och på grund av synder de gjort. Hon är än idag rädd att så fort hon har något kan hon förlora det.

När hon var elva år träffade hon en pojkvän som hon var tillsammans med i hemlighet ända tills hon blev tretton år. Pojken hade som liten överlevt genom blodtransfusion, och de diskuterade detta. När han förstod att hon tyckte det var fel med blodtransfusion även om det innebär att man dör blev han mycket upprörd, men de fortsatte att vara tillsammans.

Mycket hände när Eva började i högstadiet. Hon döpte sig, vilket innebar att nu var hon ett ”äkta” Jehovas vittne. Hon bytte till en skola där klassen gjorde många små teaterstycken. Hon älskade teater, men det var inte godkänt av vittnena. Hon fick en ny bästa vän som inte var vittne. Fadern upptäckte relationen med pojkvännen genom att läsa hennes sms. Han tvingade henne då att ringa upp och avsluta relationen genom att tala om att hon valde gud i stället.

Några månader senare inledde hon samtal med en pojke i klassen som hon försökte frälsa. Han var en utmaning för henne. Hon minns särskilt att de diskuterade evolutionen, som vittnena inte tror på. Hon hämtade därför flera av vittnenas böcker för att övertyga honom. När han informerade henne om att man vid arkeologiska utgrävningar hittat skelett efter förmänniskor började hon själv att tvivla. Efter ungefär sex månader trodde hon inte längre på vittnenas läror. Hon insåg dock att hon inte kunde berätta om detta hemma, eftersom hon skulle bli helt utfryst. Hon skulle då inte få prata med sin familj även om hon kanske skulle få bo kvar hemma. När familjen fick besök skulle hon tvingas vara utom synhåll. Hon skulle inte få ha mobil, vilket skulle försvåra hennes relationer med kompisar. Hon skulle även få det svårt ekonomiskt då hon bara skulle få pengar till det absolut nödvändiga. Hon beslöt sig för att stanna och låtsas vara troende. Hon hade blivit ateist och förlorat sin tro och meningen med livet, vilket gjorde henne deprimerad. Hon hade många viktiga existentiella samtal med en annan killkompis, som uppmuntrade henne att se att det finns annat som kan skapa mening, som konst och personlig utveckling. Han uppmuntrade henne att tänka själv och göra sina egna val. Efter ungefär sex månader började hon må bättre igen.

När hon inte längre var troende blev det mesta inom familjen och vardagen en pina, att gå på möten, tvingas bära kjol på alla möten, läsa bibeln, utöva familjestudier, att predika och läsa dagens ord. Det värsta var att predika. Hon försökte komma undan detta genom att skjuta upp att boka in sig med ett annat vittne och att gå själv. Hon började ljuga om mycket för att slippa undan, som att hon hade läst bibeln. När brodern blev lite äldre började hon boka in sig med brodern. De kom överens om att strunta i att vittna och träffas en stund för att hitta på en historia om dagens predikotur, vilka de mött och hur det gått.

Ibland kom föräldrarna på henne med att ljuga. Lögner var det värsta fadern visste. Då fick hon en lång utskällning om vilken dålig dottern hon var. Hon fortsatte ändå att bryta regler.

Att röka var en allvarlig synd, men hon och en vän köpte cigaretter och provade. Det var äckligt men roligt. Modern fann cigaretterna i hennes väska under sängen och hon utsattes för ett långt förhör som hon i det längsta försökte ljuga sig ur. Inför bildbevis och faderns hot om stryk ("då pratar vi på ett annat sätt") erkände hon. Det slutade ändå med aga som övergick i misshandel med många blåmärken över hela kroppen. De äldste fick veta att hon rökt hade de inga synpunkter på att fadern slagit henne. Hon avstod från att visa att det var misshandel genom att visa sina blåmärken, då hon inte förväntade sig något stöd. De äldste beslöt att hon under några månader skulle bli hon av med flera "privilegier" som att få räcka upp handen och ställa frågor under möten och att vara pionjär (att predika under ett visst antal timmar i månaden). Nu blev möten ännu tråkigare när hon inte kunde fördriva tiden med att engagera sig i samtalen.

När Eva var 16 år hade hon lovat att hjälpa till att sälja jordgubbar en eftermiddag. Hon brukade aldrig sova på dagen men denna dag var hon så väldigt trött att hon lade sig en stund på eftermiddagen. Efter en timme kom fadern för att väcka henne. Hon sa surt åt honom att hon ville sova fem minuter till. Då hämtade han ett pvc-rör och misshandlade henne så svårt att hon trodde armbågen fått en fraktur. Hon skrek högt i hopp om att någon skulle höra henne och komma till hjälp, men ingen kom. Hon gick till doktorn då hon var orolig över sin arm. Doktorn skrev läkarintyg och ringde polisen. Polisen uppmuntrade henne att gå hem till någon annan i stället för hem till familjen och sedan komma dagen efter för anmälan då stationen var stängd. Hon gick till sin faster som inte var vittne.

Hon tyckte detta tillfälle var ett bra tillfälle att hoppa av Jehovas vittnen och berättade för fastern om sina planer. Fastern bjöd in föräldrarna till samtal och försvarade Eva. Föräldrarna försökte få med sig Eva till möte samma kväll men hon stod på sig. På kvällen gick Eva ändå hem men talade inte med familjen på flera dagar. Dagen efter förmådde modern Eva till ett möte med de äldste (ledare), som blev chockerade över misshandeln. Eva fick skäll för att hon gått till polisen i stället för till honom. Fadern bad om ursäkt, men förlorade ändå sin tjänst som näst högst i församlingen. Eva polisanmälde händelsen och fadern fick brev på från Tingsrätten. Hon kände hat och avsmak för sin far. Eva berättar att barnaga var tillåtet i Polen fram till 2005-2006 och då ändrade även Jehovas vittnen sina riktlinjer och tog avstånd från barnaga.

Misshandelsärendet påskyndade föräldrarnas beslut att flytta till Sverige för att fadern skulle få jobb här. Fadern infann sig inte på Tingsrätten. De flyttade till en mindre ort i Sverige där fadern fått jobb. Familjen fick gå på SFI (Svenska För Invandrare). De gick på möten i en församling i närmsta större stad, vilket innebar att tre dagar i veckan tillbringade de fyra timmar per tillfälle för möten och resor dit. Det fanns inga jämnåriga i hennes omgivning i denna församling heller. Hon kontaktade socialtjänsten som informerade henne om att om hon lämnade Jehovas vittnen och sin familj skulle hon hamna i en fosterfamilj, vilket hon inte ville. De förmedlade kontakt med en stödförening för före detta medlemmar i Jehovas Vittnen. Hon upplevde inte engagemang av denne kurator på socialtjänsten och beslöt att hålla ut tills hon blev myndig.

Efter något år flyttad familjen till en större stad för åter att lösa situationen med arbete och boende. Hon började gymnasiet och där träffade hon en skolkurator som genast förstod att hon hade "ett helvete". Detta gjorde att hon fick förtroende för henne och fortsatte samtal flera gånger i veckan. En kväll kom fadern hem mycket full och ville tala med modern i köket. Han höjde näven och hotade att slå henne. Hon ropade på barnen och de fick då veta att han gjort ett "kärlekstest". Om modern hade bitt om förlåtelse hade det visat att hon älskade honom, men eftersom hon ropade på hjälp så innebar det att hon inte älskade honom. Eva vågade skälla på fadern och hotade att tillkalla polis eller de äldste. Det blev ingen misshandel den kvällen, men fadern hotade att ta dit andra som skulle våldta henne och döda henne. Hon tog dock inte hoten på allvar. Vid den här tiden blev modern djupt deprimerad, fick självmordstankar och ville skilja sig. Hon förklarade för Eva att hon inte vågat ingripa när fadern slagit henne.

Tillsammans med kuratorn förberedde Eva sitt avhopp. Kuratorn erbjöd henne att få komma till ett skyddat boende för kvinnor i staden. De gick noga igenom hur och när hon skulle flytta. Dagen innan den planerade flytten var hon mycket glad och förväntansfull. När den stora dagen kom och hon i hemlighet skulle flytta då föräldrarna var på sina jobb kände hon stor ångest. Hon ville inte sära modern. När hon packade kom modern oväntat tidigt, eftersom hon fått feber. Modern visste om att Eva hade planer på att flytta och hade erbjudit henne hjälp. Eva avböjde dock hjälp då hon inte ville stå i skuld till vittnena. Modern blev mycket ledsen när hon insåg att dottern skulle flytta. I timmar ömsom grät hon och ömsom berättade hon om minnen från deras liv tillsammans de glada och de svåra. När Eva var klar och rummet var tomt gick hon med stor vända ut i köket för att berätta för föräldrarna att hon skulle hoppa av Jehovas vittnen. Innan hon började berätta ångrade hon sig och gick in och skrev ett hatbrev till sin far. Hon gick ut och pratade med modern som satt ensam kvar i köket. Modern blev förkrossad och följde efter henne ut i trapphuset, kramade henne, grät och sa gör det inte. Eva mådde mycket dåligt efter flytten. Hon grät i flera dagar i streck. Under denna tid fick hon stort stöd av sin skolkurator. Hon fick sömnproblem då hon vände på dygnet, vilket hon fortfarande gör. Kurator har normaliserat hennes kris och förberett henne på att det kommer att ta tid.

Det var precis så svårt att lämna som hon trodde. Det har ändå förvånat henne att det tar så lång tid och att känslorna är så starka. Hon var heller inte förberedd på att hon skulle känna så mycket skuld mot modern. Hon får fortfarande påminna sig om att hon själv bestämmer om hon ska röka eller inte och inte längre behöver gömma sig på balkongen. Det bästa är att vara på väg mot att bli "mentalt fri", slippa alla möten, att predika och alla andra religiösa plikter. På det stora hela tycker hon att hon mår bra och är på väg att bli lycklig.

Eva ser Jehovas vittnen som en "sekt" då hon tycker de manipulerar människor genom att inte ge dem fria val. Man måste gå till de äldste med allt. De äldste är utvalda av gud och har därmed rätt. Därför kan man inte säga emot de äldste. Gruppen styr vad man tar in i form av kultur, umgänge, kläder, mat, städning och förbud mot negativ information. Det värsta tycker Eva är hur man ser på de som hoppat av. För att hjälpa en avhoppare tillbaka till den rätta vägen fryser man ut den helt, genom att inte ens hälsa. Detta motiveras som kärlek för att leda personen rätt.

Skattningsformuläret YSQ-L3a (Young Schema Questionnaire, lång version, tredje upplagan) består av 232 frågor. Dessa kan besvaras med en siffra mellan 1-6 där nummer 1 betyder att påståendet inte stämmer alls och 6 betyder att påståendet stämmer fullständigt. Den kliniska rekommendationen är att de frågor som har värden mellan 4-6, det vill säga där personen känner igen sig delvis eller helt, blir aktuella för närmare granskning (C. Gyllenhammar, personlig kommunikation, 13 december, 2012). Dessa svar summeras. Därefter graderas summan enligt en mall för att fastställa om nivån för respektive schema är låga, medel, höga eller mycket höga, det vill säga graden av hur starkt schemat är/hur djupt det känslomässiga såret är. Tabell 1 visar resultaten för de två respondenterna.

Tabell 1. Resultaten av YSQ för de två respondenterna, både summa per schema (för frågor som besvarats med 4, 5 eller 6) och vilken nivå schemat har: 1=låg, 2=medium, 3=hög och 4=mycket hög.

Tidiga maladaptiva scheman	Adam summa	Eva summa	Adams nivå	Evas nivå
Känslomässig deprivation	4	13	1	2
Övergivenhet	18	32	2	3
Social isolering	27	32	3	4
Misstro/utnyttjande	17	33	2	3
Oduglighet/skam	8	38	1	3
Oförmåga att prestera	4	0	1	1
Beroende	0	4	1	1
Sårbarhet	9	4	2	1
Inflätning	0	4	1	1
Underkastelse	10	12	2	2
Självpoffring	26	19	3	2
Känslomässig hämning	9	10	2	2
Obevekliga normer	40	28	4	3
Berättigande / grandiositet	20	17	3	2
Otillräcklig självkontroll	5	23	1	2
Sökning av godkännande	39	33	3	3
Negativism/pessimism	12	15	2	2
Bestraffning	43	26	4	3

Nedan följer en utförligare beskrivning av Youngs 18 tidiga maladaptiva scheman (Young, Klosko & Weishaar, 2003). Dessa namnges nedan utifrån den svenska översättningen av YSQ-L3a). 15 av dessa scheman ingår i modellen om emotionella kärnbehov – (Core emotional Needs Model – CNM), (van Wreeswijk Broersen & Nadort, 2012). Modellen anger för varje emotionellt kärnbehov vilket adaptivt schema som utvecklas om behovet tillfredsställs och vilket maladaptiva scheman som utvecklas om behovet regelmässigt frustreras. De scheman som inte ingår i den mer komplexa modellen är sökning av godkännande, negativism/pessimism och bestraffning då sambanden för dessa scheman kräver ytterligare forskning. Vid tolkningen av resultaten gällande dessa tre scheman bör alltså en viss försiktighet iakttas.

1. Känsломässig deprivation

Schemat innebär en förväntan att det egna behovet av en normal nivå av emotionellt stöd inte kommer att tillfredsställas på ett adekvat sätt av omgivningen. Behovet kan handla omvårdnad (uppmärksamhet, värme, stöd och kamratskap), empati (bli hörd och förstådd, ömsesidigt självutlämnande), eller skydd (styrka och vägledning från omgivningen). Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är värme och tillgivenhet, empati, skydd, vägledning och att ömsesidigt dela personliga upplevelser. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är emotionell uppfyllelse.

2. Övergivenhet

Schemat innebär en upplevd instabilitet eller opålitlighet hos de som finns tillgängliga för stöd eller kontakt. Det är en känsla av att andra inte kommer att kunna fortsätta att ge känsломässigt stöd, kontakt, eller praktiskt stöd eftersom de är känsломässigt instabila och oförutsägbara (exempelvis genom vredesutbrott) eller är opålitliga. Detta för att de kommer att dö plötsligt eller överge personen för någon som är bättre. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är en stabil och förutsägbar emotionell anknytningsfigur. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är en stabil anknytning.

3. Social isolering

Schemat innebär en känsla av att vara isolerad från resten av världen, från andra människor, och/eller någon grupp eller något sammanhang. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är att känna sig inkluderad och accepterad i ett sammanhang där men delar intressen och värderingar. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är social tillhörighet.

4. Misstro/utnyttjande

Schemat innebär en förväntan om att bli sårad, utsatt för övergrepp, förödmjukad, lurad, manipulerad eller utnyttjad. Vanligen ingår föreställningen om att skadan är avsiktlig eller resultatet av omotiverad och extrem vårdslöshet. Det kan ingå en känsla av att man till slut

alltid blir lurad eller drar det kortaste strået. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är ärlighet, trovärdighet, lojalitet och frånvaro av övergrepp. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är grundläggande tillit.

5. Oduglighet/skam

Schemat innebär en känsla av att man är defekt, dålig, oönskad, eller inte giltig när det gäller viktiga aspekter, eller att man skulle vara oälskbar för signifikanta andra om man skulle exponeras. Det kan medföra en överkänslighet för kritik, avvisande och att få skulden; självmedvetenhet, att jämföra sig med och vara osäker med andra; en känsla av skam över sina upplevda brister (gäller båda privata/dolda eller publika/som syns för andra). Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är ovillkorligt accepterande av, och kärlek för det privata och publika självet tillsammans med regelbundet beröm och frånvaro av pågående kritik och avvisande. Det innebär även uppmuntran att dela med sig av tvivel på sig själv och inte hålla det hemligt för andra. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är att själv-acceptans/kärlek.

6. Oförmåga att prestera

Schemat innebär en tro att man har misslyckats, kommer oundvikligen att misslyckas, eller är fundamentalt otillräcklig i jämförelse med sina kamrater när det gäller bedrifter (skola, karriär, sport etc.) Ofta involverar det en tro att man är dum, olämplig, talanglös, låg i status, mindre framgångsrik än andra och så vidare. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är stöd och vägledning i att utveckla sakkunskap och kompetens inom valda områden av prestation. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är framgång.

7. Beroende/inkompetens

Schemat innebär en tro att man är oförmögen att hantera vardagens ansvar på ett kompetent sätt, utan betydande hjälp från andra (exempelvis att ta hand om sig själv, lösa dagliga problem, utöva gott omdöme, hantera nya uppgifter, göra goda beslut). Ofta presenteras detta som hjälplöshet. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är utmaningar, stöd och vägledning i att lära sig hantera dagliga beslut, uppgifter och problem själv utan överdriven hjälp från andra. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är en sund själv tillit/känsla av kompetens.

8. Sårbarhet

Schemat innebär en överdriven rädsla för en överhängande katastrof som kan slå till när som helst och som man är oförmögen att hindra. Rädslan fokuserar på något av följande: medicinsk katastrof (hjärtattack, aids), emotionell katastrof (att bli galen), externa katastrofer (hissar som fastnar, överfall av kriminella, flygolyckor eller jordbävningar). Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är en signifikant annan som kan lugna och balansera rimlig oro för skada och sjukdom med en känsla av hanterbarhet kring dessa risker. Det innebär även en modell som vidtar lämpliga åtgärder utan överdriven oro eller överbeskyddande. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är en lugnande signifikant annan som balanserar

rimliga risker för skada och sjukdom med en känsla av hanterbarhet av dessa risker och som fungerar som modell när det gäller att ta lämpliga åtgärder utan obefogad oro eller överbeskyddande. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är grundläggande hälsa och säkerhet.

9. Inflätning

Schemat innebär ett överdrivet emotionellt engagemang och närhet med en eller flera signifikanta andra (ofta föräldrar) på bekostnad av full individuation eller normal social utveckling. Ofta involverar det en tro att minst en av de inflätade individerna inte skulle överleva eller bli lycklig utan konstant stöd av den andre. Det kan också inkludera känslor av att bli kvävd eller sammansmält med andra eller en otillräcklig individuell identitet. Ofta upplevs en känsla av tomhet och förlisning, att inte ha en riktning, eller i extrema fall att ifrågasätta sin egen existens. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är en signifikant annan som främjar och accepterar en separat identitet, riktning i livet och som respekterar personliga gränser. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är sunda gränser/ett utvecklat själv.

10. Underkastelse

Schemat innebär en överdriven underkastelse inför andras kontroll för att man känner sig tvingad. Man gör det för att undvika ilska, hämnd eller att bli övergiven. Det finns två vanliga former av underkastelse: av behov (vilket leder till undertryckande av de egna preferenserna, beslut och önskningar) och av känslor (särskilt ilska). Vanligen känner man att de egna behoven inte är valida eller viktiga för andra. Det kommer till uttryck genom att en överdriven följsamhet kombinerat med en hyperkänslighet för att känna sig fångad. Vanligen leder detta till att ilska byggs upp och manifesteras i maladaptiva symptom som passivt-aggressiv beteende, vredesutbrott, psykosomatiska symptom, minskad tillgivenhet eller substansmissbruk. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är frihet att uttrycka behov, känslor och åsikter i signifikanta relationer utan att vara rädd för bestraffning eller avvisande. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är frihet att uttrycka behov, känslor och åsikter tillsammans med signifikanta andra utan fruktan för straff eller avvisande. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är självsäkerhet/personligt uttryck.

11. Självuppgifring

Schemat innebär ett överdrivet fokus på att frivilligt möta andras behov i dagliga situationer på bekostnad av den egna tillfredsställelsen. De vanligaste orsakerna är att undvika att skada andra; att undvika att känna sig självisk; eller att för att upprätthålla kontakt med de som är mycket behövande. Ofta orsakas det av en stor känslighet för andras lidande. Ibland leder det till en känsla av att de egna behoven inte blir mötta och förbittring mot de man tagit hand om. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är en balans i hur viktiga varje persons behov är. Det handlar även om att skuld inte används för att kontrollera uttryck för och hänsyn till de egna behoven. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är sunt egenintresse och egenvård.

12. Känsломässig hämning

Schemat innebär en överdriven hämning av spontana handlingar, känslor, eller kommunikation; vanligen för att undvika ogillande från andra, en känsla av skam, eller att tappa kontrollen över de egna impulserna. De vanligaste områdena för hämning är a) ilska och aggression, b) positiva impulser, c) att uttrycka sårbarhet eller att kommunicera fritt om sina känslor, behov med mera, eller d) en överdriven betoning på rationalitet genom att bortse från känslor. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är en signifikant annan som kan vara lekfull, spontan och som inbjuder den andre till detsamma. Det är också en person som uppmuntrar individen att uttrycka sina känslor och att prata om känslor. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är emotionell öppenhet/spontanitet.

13. Obevekliga normer

Schemat innebär en underliggande tro att man måste sträva efter mycket höga internaliserade normer gällande beteende eller prestation, vanligen för att undvika kritik. Vanligen resulterar det i en känsla av press eller svårigheter att sakta ned och i en hyperkritisk attityd mot sig själv och andra. Det involverar signifikanta svårigheter att finna nöje, avslappning, hälsa, självkänsla, känsla av ha uppnått något och tillfredsställande relationer. Ofta syns detta i a) perfektionism, b) rigida regler, c) en upptagenhet av tidseffektivitet och att uppnå mer. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är vägledning i att utveckla lämpliga (inte för låga, rigida eller extrema) normer och ideal, samt att balansera prestationsmål med att få andra behov tillgodosedda (hälsa, intimitet, avslappning), samt en förlåtande attityd mot misstag och ofullkomlighet. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är realistiska normer och förväntningar.

14. Berättigande/grandiositet

Schemat innebär att man upplever sig som bättre än andra, berättigad till speciella rättigheter och privilegier, eller inte bunden av regler för ömsesidighet som guide för normal social interaktion. Ofta insisterar man på att få eller kunna göra vad man vill oavsett om det är realistiskt, vad andra tycker är rimligt, eller vad det kostar andra. Det kan även handla om ett överdrivet fokus på att vara överlägsen för att få makt eller kontroll. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är vägledning och empatisk gränssättning för att lära sig konsekvenser för andra av sitt eget handlande, samt för att känna empati med andras perspektiv, rättigheter och behov. Det handlar även om att lära sig inte att känna sig överlägsen andra och att inte ha gränser som baseras på orealistiska krav. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är empatisk hänsyn/respekt för andra.

15. Otilräcklig självkontroll

Schemat innebär ihållande svårigheter eller vägran att utöva självkontroll, tolerans för frustration för att uppnå personliga mål eller för att tygla överdrivna uttryck för sina känslor och impulser. I mildare form är det undvikande av obehag, som smärta, konflikter, konfrontation, ansvar, eller överansträngning på bekostnad av personlig tillfredsställelse, engagemang eller integritet. Det emotionella kärnbehovet som frustrerats är vägledning och empatisk fasthet i att ge avkall på kortsiktiga nöjen och bekvämlighet för att färdigställa

dagliga rutiner, ansvar och uppnå långsiktiga mål. Det innebär också gränser för att uttrycka känslor som är utom kontroll, olämpliga eller impulsiva. Det tidiga adaptiva schemat som utvecklas när behovet tillfredsställs är sund självkontroll/självdisciplin.

16. Sökning av godkännande

Schemat innebär att man lägger överdriven vikt vid att få andras godkännande eller erkännande på bekostnad av att tillfredsställa sitt emotionella kärnbehov av att uttrycka sin naturliga läggning. Eftersom man vanemässigt fokuserar på andras reaktioner i stället för sina egna, lyckas man inte utveckla en stabil, inifrån styrd känsla av själv. Vissa fokuserar på att passa in, medan andra fokuserar på att få beröm. Sökning av godkännande-beteende kan även vara resultatet av andra scheman. Skillnaden ligger i motivet till beteendet. Schemat obevekliga normer drivs av internaliserade värderingar. Underkastelseschemat drivs i stället av rädsla. Självupppoffring drivs av önskan att hjälpa andra, medan berättigandeschema drivs av önskan att känna sig överlägsen andra.

17. Negativism/pessimism

Schemat innebär ett genomgripande, livslångt fokus på de negativa aspekterna av livet (exempelvis smärta, död, förlust, besvikelse, konflikter, skuld, förbittring, olösta problem, möjliga misstag svek). Samtidigt minimeras eller negligeras de positiva eller hoppfulla sidorna. Vanligen finns en överdriven förväntan inom en mängd områden, eller interpersonella situationer – att saker såsmåningom kommer att gå mycket fel eller att aspekter av livet kommer att falla sönder. Vanligen finns en överdrivet stor rädsla för att göra misstag, som kan leda till finansiell kollaps, förlust, förödmjukelse, eller att fångas i en dålig situation. Det resulterar ofta i en kronisk oro, vaksamhet, beklagande eller obeslutsamhet.

18. Bestraffning

Schemat innebär en tro att människor skall bestraffas hårt för sina misstag. Det innebär även en tendens att vara arg, intolerant, straffande och otålig mot människor (inklusive sig själv) som inte möter de egna förväntningarna eller normerna. Vanligen är det också svårt att förlåta egna och andras misstag då man drar sig för att se till förmildrande omständigheter, tillåta mänsklig ofullkomlighet eller känna empati med känslor.